

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra občanského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Zvláštní řízení soudní

Dana Papáčková

Plzeň 2020

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Dana PAPÁČKOVÁ
Osobní číslo:	R15M0219P
Studijní program:	M6805 Právo a právní věda
Studijní obor:	Právo
Téma práce:	Zvláštní řízení soudní
Zadávací katedra:	Katedra občanského práva

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Civilní proces v České republice
3. Zvláštní řízení soudní – obecná část
4. Vybraná řízení dle zákona o zvláštních řízeních soudních
5. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:
viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Miloslava Wiplingerová, Ph.D.,LL.A.**
Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce: **30. ledna 2019**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2020**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 26. února 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, březen 2020

---

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Miroslavě Wiplingerové, Ph.D., LL.A. jak za ochotný přístup, tak za cenné rady a připomínky, kterými přispěla k vypracování této diplomové práce. Zároveň bych ráda poděkovala své rodině za podporu, kterou mi poskytovala po celou dobu studia.

Seznam použitých zkratk

CMP	zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok, v znení neskorších predpisov
Listina	usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
NS	Nejvyšší soud České republiky
Občiansky zákonník	zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník, v znení neskorších predpisov
OSP	zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok, v znení účinném do 30. 6. 2016
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ř. z.	Říšský zákoník
Sb.	Sbírka zákonů České republiky
StZast	zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
ÚS	Ústavní soud České republiky
Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Z. z.	Zbierka zákonov Slovenskej republiky
Zb.	Zbierka zákonov Republiky československej
ZdravSl	zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
ZSS	zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

Obsah

Úvod.....	1
1. Civilní proces v České republice.....	3
1.1. Pojem civilního procesu.....	3
1.2. Účel civilního procesu	6
1.3. Základní teoretické koncepce	7
1.3.1. Liberální koncepce civilního procesu	7
1.3.2. Sociální koncepce civilního procesu.....	9
1.4. Druhy civilního procesu.....	11
1.4.1. Řízení nalézací	11
1.4.2. Řízení vykonávací (exekuční).....	12
1.4.3. Řízení insolvenční.....	13
1.4.4. Řízení zajišťovací.....	13
1.4.5. Řízení rozhodčí	14
1.5. Vývoj civilního procesu.....	15
1.5.1. Římský civilní proces.....	15
1.5.2. Vývoj civilního procesu v českých zemích.....	17
1.5.3. Perspektivy dalšího vývoje civilního procesu v České republice	20
1.6. Základní zásady civilního procesu.....	21
1.6.1. Právo na spravedlivý proces	21
1.6.2. Odvětvové principy civilního procesu	22
2. Zvláštní řízení soudní – obecná část.....	23
2.1. Obecně k zákonu o zvláštních řízeních soudních	24
2.1.1. Výčet řízení	25
2.1.2. Systematika zákona.....	26
2.1.3. Vztah k občanskému soudnímu řádu	26
2.1.4. K dalším nedostatkům zákona o zvláštních řízeních soudních.....	27
2.2. Věcná příslušnost.....	28
2.3. Místní příslušnost a přenesení příslušnosti	29
2.4. Účastníci řízení	30
2.4.1. Řízení, v nichž se uplatňuje tzv. druhá a třetí definice účastenství .	32
2.4.2. Státní zastupitelství jako zvláštní procesní subjekt řízení.....	33
2.5. Zahájení řízení	35
2.6. Příprava jednání	37
2.7. Jednání	39
2.8. Dokazování	39
2.9. Náhrada nákladů řízení	41
2.10. Rozhodnutí.....	43
2.11. Opravné prostředky.....	44
3. Vybraná řízení dle zákona o zvláštních řízeních soudních.....	47
3.1. Řízení o svéprávnosti.....	47

3.1.1.	Institut omezení svéprávnosti.....	48
3.1.2.	Zahájení řízení.....	50
3.1.3.	Průběh řízení	53
3.1.4.	Posouzení mírnějších opatření	55
3.1.5.	Rozhodnutí	58
3.1.6.	Náklady řízení	61
3.1.7.	„Konanie o spôsobilosti na právne úkony“	62
3.2.	Řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu.....	66
3.2.1.	Hmotněprávní úprava práv člověka převzatého do zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu.....	67
3.2.2.	Druhy detenčního řízení.....	69
3.2.3.	Obecná ustanovení	70
3.2.4.	První stadium detenčního řízení.....	73
3.2.5.	Druhé stadium detenčního řízení	75
3.2.6.	Řízení o hospitalizaci pro jinou poruchu zdraví než pro duševní poruchu.....	76
3.2.7.	Řízení o vyslovení nepřipustnosti držení v zařízení sociálních služeb	78
3.2.8.	„Konanie o prípustnosti prevzatia a držania v zdravotníckom zariadení“	79
	Závěr.....	81
	Cizojazyčné resumé.....	83
	Seznam použité literatury.....	84
	Přílohy	90

Úvod

Při výběru tématu diplomové práce jsem se řídila především tím, co mě v průběhu studia oslovilo nejvíce. Tomuto kritériu odpovídalo právě téma „Zvláštní řízení soudní“, přičemž volba tohoto tématu byla podpořena také tím, že bych se po absolvování právnické fakulty ráda věnovala právě justici.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, nabyl účinnosti dne 1. 1. 2014. Přijetí tohoto zákona přineslo zcela zásadní změnu v občanském soudním řízení, a sice oddělení právní úpravy řízení sporného a nesporného. Tato diferenciaci ovšem není žádnou novinkou, ale návratem k prvorepublikové koncepci. Za první republiky byla totiž úprava sporného řízení obsažena v zákonu č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních a řízení nesporné bylo upraveno dvěma kodexy, a sice nesporným patentem č. 208/1854 ř. z. a zákonem č. 100/1931 Sb., o základních ustanoveních soudního řízení nesporného.¹

Diplomová práce je členěna do tří hlavních kapitol (úvod a závěr nepočítaje). První z nich je věnována civilnímu procesu v České republice, kde v první řadě vymezím pojem, účel a vývoj civilního procesu. Dále se v této kapitole samozřejmě zaměřím na zásady, především pak na ty, jimiž je ovládáno řízení nesporné. Jsem si vědoma rozsahu civilního procesu jako takového a necílím na absolutní vyčerpání této oblasti. Nicméně pro účely této diplomové práce považuji za nezbytné věnovat civilnímu procesu samostatnou kapitolu a alespoň na několika málo stranách jej rozebrat.

Druhá kapitola je věnována obecné části zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů. Do této kapitoly jsem mimo rozbor jednotlivých ustanovení zahrнула také vztah tohoto zákona k zákonu č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a několik slov k nedostatkům, které jsou zákonu o zvláštních řízeních soudních vytýkány.

Třetí a zároveň stěžejní kapitola této práce je zaměřena na vybraná řízení dle zákona o zvláštních řízeních soudních. Cílem této diplomové práce je rozebrat dva typy řízení, a to řízení o svéprávnosti a řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu. Důvodem pro výběr právě těchto typů řízení byla především závažnost důsledků, které v těchto řízeních vyvolávají soudní rozhodnutí, a také zcela zásadní změny, které v souvislosti s těmito řízeními

---

¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

proběhly. Nejvýraznější změnu přinesl zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Touto změnou je, že již není možné osobu svéprávnosti zbavit, ale lze ji ve svéprávnosti pouze omezit.

Cílem této diplomové práce je přehledně rozebrat jak civilní proces v České republice a zákon o zvláštních řízeních soudních jako takový (včetně jeho ustanovení v obecné části), tak také řízení o svéprávnosti a řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu. Dále si kladu za cíl stručně uvést slovenskou právní úpravu uvedených dvou typů řízení. Mezi klíčové metody, na základě kterých bude tato diplomová práce zpracována, patří metoda analýzy společně s metodou kompilační, na základě které budou prezentovány názory vyjádřené v odborné literatuře, které doplním o svůj postoj. Dále bude užita také metoda analogie, která se objeví především v podkapitolách týkajících se slovenské právní úpravy.

Pokud jde o zdroje, vycházím především z právnických publikací zaměřených na civilní proces, přičemž jsem se neomezila pouze na publikace z posledních let, ale zahrnula jsem i několik děl staršího data, která jsou však svým obsahem stále aktuální. Dále vycházím z několika komentářů k zákonu o zvláštních řízeních soudních a z komentářů k občanskému zákoníku. Čerpala jsem také z řady odborných článků a na některých místech práci obohacuji též o judikaturu. V příloze jsem pak práci obohatila o seznamy otázek, které může soud v řízení o svéprávnosti položit znalci. Tyto otázky se rozsahově liší v závislosti na tom, zdali je osobou, o jejíž svéprávnosti se jedná, osoba mladší či osoba starší.

1. Civilní proces v České republice

Civilním procesem rozumíme zákonem upravený postup soudu při projednání a rozhodnutí sporu o soukromé právo. Je to činnost soudu i sporných stran, která směřuje k tomu, aby přestal být soukromoprávní nárok sporným tím, že je určen soudním výrokem. Soud zde vystupuje jakožto nositel státní moci, přičemž právě jeho prostřednictvím poskytuje stát soudní ochranu subjektům, na které se vztahuje jeho jurisdikce.²

Civilní proces představuje jedno ze soudních řízení. Původně existovalo jednotné soudní řízení, jež mělo povahu řešení sporu o právo. Z něj se pak vytvořily jednotlivé druhy soudního řízení. V průběhu historického vývoje se z něho vyčlenilo nejprve soudnictví trestní, dále soudnictví správní a následně též soudnictví ústavní jakožto samostatné druhy soudnictví. V tomto diferenciacním vývoji civilní proces sice bezprostředně navazuje na původní jednotný základ soudního procesu, ovšem nelze jej charakterizovat coby zbylou část tohoto původního procesu, která po jednotlivých diferenciacích zůstala. Civilní proces prodělal zcela samostatný vývoj, podmíněný soustředěním se na procesní ochranu vztahů soukromoprávní povahy. Tohoto okruhu právních vztahů se jednotlivé diferenciacce nedotkly.³

1.1. Pojem civilního procesu

Pojem proces pochází z latinského slova *procedere*, které v doslovném překladu znamená pokračovat, postupovat. V současnosti lze procesem rozumět konání za účelem dosažení určitého cíle. V právním slova smyslu rozlišujeme dvě pojetí procesu, a sice pojetí v širším slova smyslu a pojetí v užším slova smyslu. V širším slova smyslu označuje proces řadu úkonů, které musí být učiněny za účelem dosažení stanoveného cíle. Jako příklad lze uvést zápis advokáta do seznamu advokátů Českou advokátní komorou. V užším slova smyslu představuje proces souhrn úkonů s právně relevantním účinkem, prostřednictvím kterých může být nějaká věc na pořadu práva před obecnými soudy či může být řešena jinými orgány veřejné moci za účelem jejího projednání a rozhodnutí.⁴

---

² HROMADA, M. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 7.

³ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 33.

⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 40.

V závislosti na tom, čeho se týká právní řád, o jehož uskutečnění běží, jaké poměry upravuje, se užívá výrazu proces v různém smyslu. Jedním z druhů procesu je právě civilní proces.⁵ Ten představuje samostatné veřejnoprávní právní odvětví, které obsahuje i některé aspekty soukromoprávní povahy. Nutno však podotknout, že tato skutečnost neopravňuje jeho řazení mezi soukromoprávní disciplíny.⁶ Každé procesní právo představuje právo veřejné, neboť je v něm alespoň jeden subjekt právního vztahu nositelem veřejné moci, který z povahy nemá rovné postavení s ostatními subjekty, jež se procesu zúčastní. V případě civilního práva procesního je takovým orgánem veřejné moci soud, jenž má mezi ostatními subjekty civilního procesu nadřazené postavení. Soudy mají postavení vykonavatelů moci soudní jako jedné ze složek státní moci.⁷ Samostatnost civilního procesu jako zvláštní oblasti práva je obecně uznávána a nejsou o ní pochybnosti. Samostatnost je zdůrazňována tím, že civilní proces nepředstavuje protějšek jen jednoho odvětví hmotného práva, ale slouží k realizaci práva občanského, obchodního, pracovního (včetně rodinného práva a práv k nehmotným statkům), popřípadě i některých dalších hmotněprávních vztahů.⁸

O civilním procesu hovoříme tehdy, jde-li o to, aby byl uskutečněn právní řád zvaný soukromým, vztahující se na právní poměry jednotlivců jakožto takových mezi sebou. Při něm jde o to, aby stát svými orgány (soudy) způsobem závazným a konečným rozhodl neshodu vzniklou mezi dvěma jednotlivci jakožto osobami soukromými o otázce upravené právním řádem soukromým, aby vyslovil, na čí straně je právo a takto rozhodnuv, aby také právu přiznanému k uskutečnění dopomohl.⁹

Legální definice obsažená v § 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále též OSŘ), definuje civilní proces jakožto postup soudu a účastníků v občanském soudním řízení. Obdobné znění definice nalezneme i v § 1 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok, v znení neskorších predpisov, dle kterého „*Civilný sporový poriadok upravuje postup súdu, strán sporu a osôb zúčastnených na konaní pri prejednávani a rozhodovaní sporov*“. Z uvedené definice v § 1 OSŘ tedy vyplývá, že civilní proces předpokládá zvlášť upravený postup před soudy (řízení). Od pojmu civilního procesu odlišujeme

---

⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 16.

⁶ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Úvod do civilního řízení*. 1.vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 10.

⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 29-30.

⁸ ZOULÍK, F. O podstatě a postavení procesního práva. *Právní rozhledy*, 2009, č. 12, s. 419.

⁹ HORA, V. *Československé civilní právo procesní I.-III. Díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 8.

pojmem občanského soudního řízení. Občanské soudní řízení se omezuje pouze na řízení vedená před soudem jako orgánem veřejné moci. Nezahrnuje řízení před rozhodci, kteří jsou rovněž oprávněni stanoveným postupem v individuálních soukromoprávních věcech autoritativně rozhodovat, a je tedy ve vztahu k civilnímu procesu pojmem s užším obsahem.¹⁰

Budeme-li vycházet z užšího pojetí procesu, můžeme přesněji definovat civilní proces jakožto soubor právních vztahů, které vznikají v důsledku postupu (procesních úkonů) soudu a dalších procesních subjektů při poskytování ochrany soukromoprávním a některým jiným právním vztahům.¹¹ Vedle této definice, jejíž autorem je Zoulík, se v odborné literatuře setkáváme i s dalšími definicemi civilního procesu.

Ott definuje civilní proces jako postup soudu při projednání a rozhodnutí sporu o soukromé právo. Jedná se o činnost soudu i sporných stran, která směřuje k tomu, aby přestal být soukromoprávní nárok sporným tím, že je určen výrokem soudu. Takováto definice však předpokládá, že soud projednává a rozhoduje jen spory, zatímco jiné právní věci, o kterých soud rozhoduje, ponechává stranou.

Macur je dalším, kdo se definicí pojmu civilní proces zabýval. Civilní proces rovněž omezuje na řízení sporná a chápe jej jakožto postup soudu, stran a dalších zúčastněných subjektů při projednávání a rozhodování soukromoprávních sporů orgány výkonu soudnictví. Z takto vymezené definice pak vychází i charakteristika civilního procesu coby postupu k tomu oprávněných subjektů, především soudu a stran (popřípadě účastníků řízení) při poskytování ochrany soukromoprávním poměrům.

Števček vyzdvihuje dva základní prvky procesních vztahů, a to činnost a existenci. Pojmem civilní proces rozumí vzájemně spjatou činnost soudu a subjektů zúčastněných na řešení dané věci, zejména jejich účastníků, zaměřená na ochranu ohrožených nebo porušených práv z civilněprávních a některých jiných právních vztahů a zároveň procesní vztahy subjektů na této činnosti zúčastněných.

Jednotlivé definice se tedy liší dle toho, jaké prvky vyzdvihují. Ottova definice zdůrazňuje postup nebo činnost, tedy souhrn úkonů procesních subjektů. U výše zmíněné definice Hory je pak základem účel těchto procesních úkonů. Vedle toho Zoulík vyzdvihuje ve své definici procesněprávní vztahy, které vznikají

---

¹⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 16.

¹¹ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 34.

v důsledku procesních úkonů procesních subjektů a například definice Števčeka pak představuje kombinaci těchto jednotlivých přístupů.¹²

1.2. Účel civilního procesu

Primární účel civilního procesu nalezneme v § 3 OSŘ: „*Občanské soudní řízení je jednou ze záruk spravedlnosti a práva, slouží upevňování a rozvíjení zásad soukromého práva.*“ Dle tohoto ustanovení je tedy účel civilního procesu spatřován zejména v ochraně objektivního práva.¹³ Hora uvádí, že „*účelem tedy každého procesu je dopomoci objektivnímu právu (právnímu řádu) k plné platnosti, uskutečnit jej všude tam, kde se jeho plnému rozvinutí staví v cestu překážky; tím, že proces uskutečňuje právní řád, dopomáhá zároveň k uspokojení i zájmům jednotlivce i celku a zjednává v jednotlivém případě průchod spravedlnosti.*“¹⁴

V druhé větě § 3 OSŘ nacházíme zdůraznění ochrany subjektivních práv, když tato norma stanoví, že se každý může domáhat u soudu ochrany soukromého práva, jenž bylo ohroženo nebo porušeno. Tato právní norma představuje východisko pro moderní procesualistiku, která chápe civilní proces jakožto prostředek ochrany subjektivních práv a zákonem chráněných zájmů. Účel má ve zprostředkování hmotného práva veřejnosti, nikoli v sobě samém. O ochraně lze v pravém slova smyslu hovořit pouze pokud civilní proces umožňuje prosazení takových subjektivních soukromých práv a povinností, která skutečně existují, a nikoliv ta, která jsou fiktivní. Proto je nutné jednotlivé instituty OSŘ a jiných procesních předpisů upravit a úpravu interpretovat a aplikovat tak, aby při současném zachování ostatních základních principů a východisek civilního procesu odpovídaly takto vymezené ochranné funkci civilního práva procesního.¹⁵

Souvztažností obou cílů civilního procesu (obsažených v první a druhé větě § 3 OSŘ) se zabýval například Zoulík, který dovodil, že poskytnutím ochrany subjektivním právům je chráněn též společenský řád, vyjádřený v objektivním právu. Macur pak uvádí, že „*účel civilního procesu nespočívá však pouze v poskytování ochrany subjektivním soukromým právům v individuálních případech, ale také v zajišťování objektivního právního řádu.*“¹⁶ Odlišný pohled na účel civilního procesu nám nabízí Kindl, který uvádí, že účelem civilního procesu

---

¹² ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 17.

¹³ Tamtéž, s. 18.

¹⁴ HORA, V. *Československé civilní právo procesní I.-III. Díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 7.

¹⁵ Nález ÚS ze dne 20. 6. 2011, sp. zn. I. ÚS 329/08.

¹⁶ MACUR, J. *Problémy vzájemného vztahu práva procesního a hmotného*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 56.

je vždy zajištění práva tím, že dochází k vydání aktu aplikace práva orgány té veřejné moci, jež se nazývá mocí soudní.¹⁷ V návaznosti na to Kindl uvádí, že právě proto hovoříme o výkonu soudní moci a jedná se vlastně o výkon soudnictví (jelikož Ústava rozlišuje moc zákonodárnou, výkonnou a soudní).¹⁸

Účel civilního procesu ovšem nelze spatřovat pouze v zajišťování spravedlivé ochrany práv a oprávněných zájmů účastníků vydáváním autoritativních vykonatelných rozhodnutí. Vedle tohoto je účelem též výchova k dodržování smluv a zachovávání zákonů, k čestnému plnění stanovených povinností a také k úctě k právům jiných osob.¹⁹ Funkční civilní proces totiž jednak poskytuje ochranu konkrétnímu právu v situaci, kdy je do něho zasaženo (případně vytváří práva zcela nová), jednak svým průběhem a výsledkem působí na ostatní subjekty soukromoprávních poměrů, ve vztahu k řešení jejich případných budoucích sporů.²⁰

1.3. Základní teoretické koncepce

Koncepce civilního procesu představuje v doktrinální rovině souhrn charakteristických znaků procesních institutů, jež jsou upraveny v kodexu civilního práva procesního. Jedná se tedy o jednotící linii právní úpravy, o jisté „spojení myšlenkou“ nebo „pilířem podepírajícím stavbu našeho civilního procesu“.²¹

Z historického vývoje rakouského i německého civilního procesu vyvozujeme dvě základní teoretické koncepce civilního procesu. Ty se současně vyvíjely po dobu více než dvou set let a své uplatnění nalézaly s menším či větším úspěchem v legislativní úpravě své doby. Tyto dvě koncepce označují němečtí i rakouští teoretikové jako koncepci liberální a koncepci sociální.²²

1.3.1. Liberální koncepce civilního procesu

Liberální koncepce civilního procesu se výrazně promítla hned ve dvou významných kodifikacích civilního procesu 19. století, a sice v civilním řádu francouzském a o několik desítek let později též v civilním řádu soudním

---

¹⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 19.

¹⁸ KINDL, M.; ŠÍMA, A.; DAVID, O. *Občanské právo procesní*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 33.

¹⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 21.

²⁰ HROMADA, M. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 7.

²¹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 39.

²² MACUR, J. Základní teoretické otázky legislativní koncepce civilního procesu. *Bulletin advokacie*, 1998, č. 9, s. 7.

německém.²³ Již na počátku 19. století německý procesualista Gönner rozvíjel myšlenku, že jsou strany v civilním soudním řízení sporném oprávněny nakládat nejenom svými subjektivními právy, ale rovněž skutkovým stavem. Dle Gönnera může subjekt soukromého práva nejenom určovat, kterému jeho právu má být poskytnuta ochrana a v jakém rozsahu, ale může též stanovit, jakými prostředky má být této ochrany dosaženo. Soudce pak nemá provádět v průběhu celého řízení žádné úkony z moci úřední, každý jeho úkon má být podmíněn a vymezen stranami procesu. Podle Gönnera otázka pravdivého zjištění skutkového stavu hlavní cíl civilního procesu nepředstavuje. Za hlavní cíl procesu považuje prosazení subjektivního soukromého práva.

Neomezené právo stran volně nakládat skutečnostmi rozhodnými pro obsah soudního rozhodnutí zdůrazňovali i pozdější zastánci Gönnerovy nauky. I oni přiznávali otázce pravdivého zjištění skutkového stavu pouze význam druhořadý. Uváděli, že v civilním sporném řízení nejde pouze o to, aby konečné meritorní rozhodnutí soudu odpovídalo skutečnému stavu věci, ale především o to, aby byly správně aplikovány předpisy hmotného práva na skutkový stav, který vyplývá z procesní činnosti sporných stran. Právě z tohoto období pochází argumentace, podle které činí zákonodárce vítězství procesní strany závislým na její schopnosti vést jednání ve sporu ke svému prospěchu. Zasahování soudce do sporného vztahu stran bylo nežádoucí a nespravedlivé.²⁴

Roku 1877 označil Canstein zásadu dispoziční jako protiklad zásady oficiality. Zásada projednací podle něj garantovala svobodu procesní strany nakládat skutkovým stavem, na jehož základě uplatňují své nároky. Oproti tomu zásada dispoziční upravovala právo procesní strany nakládat předmětem řízení a prostředky k jeho právní ochraně. Důsledným rozlišením těchto dvou zásad Canstein významně přispěl k rozvoji teorie a praxe civilního procesu. Následně formuloval zcela otevřeně a jasně stanovisko, že strany mají právo nakládat skutkovým stavem, nikoli pouze svými subjektivními procesními právy.²⁵ Dle jeho tvrzení mají strany právo na „svůj“ skutkový stav. Ten v jeho pojetí představuje zvláštní konstrukci, vyplývající z procesní činnosti stran, která může, ale též nemusí odpovídat objektivní skutečnosti. Skutkový stav je tedy na objektivní skutečnosti

---

²³ LAVICKÝ, P. a kol. *Moderní civilní proces*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 25.

²⁴ MACUR, J. Základní teoretické otázky legislativní koncepce civilního procesu. *Bulletin advokacie*, 1998, č. 9, s. 7-8.

²⁵ MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 52-53.

zcela nezávislý. Canstein vnímal skutkový stav spíše jakožto výsledek subjektivních záměrů v procesní činnosti stran než jako objektivní obraz jevů vnějšího světa, které jsou rozhodující pro vznik, změnu nebo zánik subjektivních soukromých hmotných práv. Rozhodujícím kritériem pro úspěšnost strany ve sporu jsou tedy pouze procesní schopnosti stran a jejich taktika.²⁶

K podstatnému rozvinutí liberální koncepce dochází na počátku 20. století. Významným představitelem tohoto období je německý právník James Goldschmidt.²⁷ Ten zdůrazňoval, že civilní proces již pro svoji povahu nemůže být jiný než liberální. Svou nauku o civilním soudním řízení koncipoval jakožto nauku o taktice procesních stran. Podle Goldschmidta bojují procesní strany o vítězství bez jakýchkoliv ohledů, nejsou vázány žádnými procesními povinnostmi a vedeny jsou pouze svou snahou o úspěch.

Lze tedy shrnout, že charakteristickým znakem liberální koncepce je chápání civilního procesu pouze jakožto zařízení k prosazování individuálních zájmů stran. Toto se ve svém důsledku rovněž promítá do vymezení role soudu a stran v řízení. Postavení soudce je pasivní a slabé, což je dáno obavou před soudcovskou zvlášť a preferováním individuálních zájmů stran. Vyzdvihovalo se postavení stran v procesu. Ty mohou kromě určování toho, zda řízení proběhne a co bude jeho předmětem, též závazně předepsat soudu i skutkový základ jeho rozhodnutí. Pokud mohou strany nakládat soukromými právy, mohou disponovat i skutkovým stavem.²⁸

1.3.2. Sociální koncepce civilního procesu

Již v 19. století došlo k formulaci kritických názorů na liberální koncepci. Tyto názory nesměřovaly proti dominantnímu postavení zásady projednací v civilním soudním sporu, ale v první řadě usilovaly o modernizaci civilního procesu.²⁹ Základními myšlenkami bylo posílení soudcovské moci a přiměřené omezení svobody stran.

Hlavními představiteli této koncepce byli Anton Menger a především Franz Klein, autor rakouského civilního řádu soudního z roku 1895, který své ústřední

---

²⁶ MACUR, J. Základní teoretické otázky legislativní koncepce civilního procesu. *Bulletin advokacie*, 1998, č. 9, s. 8.

²⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 40.

²⁸ LAVICKÝ, P. a kol. *Moderní civilní proces*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, s. 28.

²⁹ MACUR, J. Základní teoretické otázky legislativní koncepce civilního procesu. *Bulletin advokacie*, 1998, č. 9, s. 8.

názory formuloval zejména v sérii článků, jež vydal roku 1891 ve spise s názvem „*Pro Futuro*“.³⁰ Jak Menger tak Klein odmítali starší pojetí zásady projednací coby práva stran nakládat se skutečnostmi a předepisovat soudu skutkový stav a význam této zásady spatřovali v její způsobilosti umožnit soudu pravdivé zjištění a objasnění skutkového stavu věci (zejména tím, že strany sporu předloží v civilním řízení důkazní materiál).³¹ Důvod pro aktivnější zasahování soudu do řízení spatřovali zejména v požadavku, aby strany neznalé práva, pocházející ze sociálně slabších vrstev, neutrpěly na ochraně svých práv. Právě proto požadovali rozšíření a prohloubení poučovací a dotazovací povinnosti soudu a také určitá omezení svobody stran v procesu, aby nemohly majetnější strany zneužívat svého postavení v neprospěch stran nemajetných.³²

Klein ovšem neusiloval pouze o odstranění znevýhodnění sociálně slabých, ale vyzdvihoval také požadavek, aby byl civilní proces přizpůsoben hospodářským poměrům. Nástup průmyslu, rychlý rozvoj obchodu a zesílená role úvěru v hospodářství znamenaly povinnost pro civilní proces plnit také veřejné úkoly. Pro osoby, jež se účastnily hospodářského života, bylo pro udržení jejich likvidity podstatné, aby mohly uplatňovat pohledávky v přiměřeném čase a s přiměřenými náklady. Podle Kleina právě rostoucí význam civilního procesu pro hospodářství vylučuje další ulpívání na dogmatu, který chápe právní spor jakožto soukromou záležitost stran, do které stát nemá zasahovat.³³

Macur zdůrazňuje, že nelze motivy kritických názorů Mengera a Kleina redukovat pouze na sociální pojetí civilního procesu. Podle něj nebylo řešení sociálních otázek jedinou ani rozhodující myšlenkou jejich koncepce, nýbrž měli na zřeteli rychlý rozvoj moderní společnosti ve všech jeho aspektech, nikoli pouze v aspektech sociálních.³⁴

Lavický uvádí, že sociální koncepce je dodnes nepřekonaná, o čemž svědčí nejenom empirický poznatek, že Rakousko má doposud jeden z nejrychlejších civilních procesů na světě, ale například také vývoj anglického civilního procesu,

---

³⁰ LAVICKÝ, P.; DVOŘÁK, B. *Pro futuro. Právní rozhledy*, 2015, č. 5, s. 153.

³¹ MACUR, J. Základní teoretické otázky legislativní koncepce civilního procesu. *Bulletin advokacie*, 1998, č. 9, s. 8.

³² MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 81.

³³ LAVICKÝ, P.; DVOŘÁK, B. *Pro futuro. Právní rozhledy*, 2015, č. 5, s. 153.

³⁴ MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 81-82.

v rámci kterého bylo právě posílení aktivní úlohy soudce jedním z klíčových kroků reformy Lorda Woolfa na konci devadesátých let minulého století.³⁵

1.4. Druhy civilního procesu

Do 31. 12. 2013 byl OSŘ po všech novelizacích jednotným procesním předpisem, zejména v tom smyslu, že obsahoval v jediném zákoně úpravu sporného a nesporného řízení. Ovšem s účinností zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZŘS), byla některá řízení z OSŘ vyňata a nadále jsou upravena právě v ZŘS. Tyto dva základní kodexy neupravují veškerá civilní řízení. Samostatně jsou upravena například řízení rozhodčí, exekuční nebo insolvenční.

Za základní dělení civilního soudního řízení považujeme rozdělení na řízení nalézací a vykonávací. Dalšími (zvláštními) druhy civilního procesu jsou řízení insolvenční, zajišťovací a rozhodčí.³⁶ Jednotlivé druhy civilního procesu mohou buď stát vedle sebe a představovat jistou variantu řešení, například řízení nalézací a řízení rozhodčí, nebo na sebe mohou navazovat, například řízení vykonávací či exekuční může navazovat na řízení nalézací. Také mohou plnit roli doplňkovou nebo pomocnou k dalším druhům civilního procesu, kupříkladu zajišťovací řízení ve vztahu k řízení nalézacímu.³⁷

1.4.1. Řízení nalézací

Nalézací řízení je druh civilního procesu, vedoucí k rozhodnutí, kterým soud zjišťuje, co je právem, popřípadě právo (ve smyslu právního vztahu a jeho složek) sám vytváří. Tyto činnosti soudu lze souhrnně označit jako „nalézání“ práva. Tento pojem ovšem není jednoznačný. V historii označoval zejména tu stránku soudní činnosti, jež měla povahu vytváření precedentů jako pramenů práva. V rámci našeho právního řádu, který rozhodnutí soudu za pramen práva nepovažuje, nejde o nalézání práva v obecné rovině, ale o stanovení právního posouzení jednotlivých případů.

Soud vydává v nalézacím řízení autoritativní rozhodnutí, jež je zpravidla možné vykonat prostřednictvím vykonávacího (exekučního) řízení. Vlastní výkon

---

³⁵ LAVICKÝ, P. a kol. *Moderní civilní proces*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, s. 34.

³⁶ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 39.

³⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 51.

práva není předmětem nalézacího řízení. Z tohoto důvodu od sebe musí být procesně odděleno stanovení toho, co je právem (nalézací řízení), od jeho přímého výkonu nebo donucení k němu (vykonávací řízení). Výjimku tvoří insolvenční řízení, při němž dochází k přímému výkonu práva, a to bez nutnosti toho, aby předtím proběhl proces, který by končil pravomocným odsuzujícím rozsudkem.³⁸

V rámci nalézacího řízení rozlišujeme řízení sporné a řízení nesporné. Odlišnosti těchto dvou řízení lze spatřovat zejména v zásadách, které sporné a nesporné řízení ovládají, a v účelu samotného řízení, byť rozdílů můžeme nalézt i v řadě dalších institutů³⁹, jako je předmět řízení, okruh účastníků či uplatnění opravných prostředků. Přestože se právní nauka na diferenciacích kritériích mezi řízením sporným a nesporným dosud nesjednotila, o jejich rozlišování nejsou pochybnosti.⁴⁰ Hraniční případy, při kterých by k pochybnostem o rozdílech mezi druhy řízení mohlo docházet, jsou prakticky vždy řešeny legislativně, což je i případ současné české právní úpravy, kde řízení nesporná upravuje ZŘS,⁴¹ jenž nabyl účinnosti 1. 1. 2014.

1.4.2. Řízení vykonávací (exekuční)

V případech, kdy nebyla dobrovolně splněna soudem stanovená povinnost k plnění, může na řízení nalézací navazovat řízení vykonávací či exekuční.⁴² Vykonávací řízení nepředstavuje druhou, nezbytnou část civilního procesu. Uplatňuje se pouze v případech, kdy nebyla dobrovolně splněna rozhodnutím soudu stanovená povinnost k plnění.⁴³ Mezi řízením nalézacím a exekučním neexistuje bezprostřední návaznost. Většina rozhodnutí vydaných v nalézacím řízení je splněna dobrovolně, bez nutnosti vynucování jejich splnění. Ostatně některá z těchto rozhodnutí⁴⁴ nucený výkon ani nepředpokládají.

Řízení vykonávací lze pojmout jakožto samostatný druh civilního procesu, jenž směřuje k faktické realizaci povinností, které nebyly dobrovolně splněny. Úkol

---

³⁸ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 39.

³⁹ ŠÍNOVÁ, R.; PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 1.

⁴⁰ ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo*. 2. zmenené a doplnené vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 147.

⁴¹ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 40.

⁴² ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 51.

⁴³ ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo*. 2. zmenené a doplnené vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 147.

⁴⁴ Například většina konstitutivních rozhodnutí a rozhodnutí nahrazující projev vůle.

tohoto řízení tak spočívá ve vynucení splnění práva přiznaného vykonatelným rozhodnutím soudu, popřípadě jiným exekučním titulem, pokud jej lze v civilní exekuci vykonat. Od nalézacího řízení se řízení vykonávací liší nejen svým úkolem, ale též rozdílným uplatněním některých procesních zásad a svým průběhem.⁴⁵

V současné době má vykonávací řízení dvě formy. První z nich probíhá u soudu, který činí veškeré úkony potřebné z hlediska autoritativního orgánu. Úpravu této formy nalezneme v části šesté OSŘ. Druhá forma probíhá před soudním exekutorem, kterého si provedením exekuce oprávněný zvolil. Exekutora však musí pověřit soud, a to na základě zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, ve znění pozdějších předpisů.⁴⁶

1.4.3. Řízení insolvenční

Řízení insolvenční je rámcovým označením pro konkrétní způsoby řešení majetkových poměrů dlužníka, který je v úpadku, resp. kterému úpadek hrozí.⁴⁷ Toto řízení vykazuje určitá specifika, pro která je potřeba jej chápat jako zvláštní, samostatný druh civilního procesu. Charakteristickou zvláštností insolvenčního řízení je, že v sobě zahrnuje prvky řízení nalézacího i vykonávacího. Podmínky nezbytné k tomu, aby mohlo proběhnout, se zjišťují v jeho rámci a poté se pokračuje realizací potřebných opatření. Mezi podmínky potřebné k tomu, aby mohlo proběhnout, nepatří exekuční titul. Nejedná se tedy o tzv. univerzální exekuci.

Insolvenční řízení od roku 2008 nahrazuje dvě řízení, a to řízení konkursní a řízení vyrovnávací. Tato řízení byla pro skutečnost, že byla ovládána různými zásadami a měla různé důsledky, považována za dva samostatné druhy civilního procesu. Řízení insolvenční je oproti tomu jednotné. Nejprve se v něm rozhoduje o existenci úpadku, následně se stanoví a realizuje způsob jeho řešení.⁴⁸

1.4.4. Řízení zajišťovací

Zajišťovacím řízením, coby dalším zvláštním druhem civilního procesu, rozumíme předběžné poskytnutí ochrany porušeným či ohroženým právům, aniž by

---

⁴⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 51-52.

⁴⁶ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 41.

⁴⁷ ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo*. 2. zmenené a doplnené vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 147.

⁴⁸ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 41-42.

tím bylo rozhodnuto o jejich opodstatněnosti a ochrany jim poskytované. Jde tedy o ochranu posledního pokojného stavu před konfliktem anebo o jiné preventivní opatření, bez kterého by bylo ohrožené konečné rozhodnutí nebo výkon takového rozhodnutí.⁴⁹

Co vše náleží k zajišťovacímu řízení, záleží na pozitivní právní úpravě.⁵⁰ Podle současné úpravy patří k zajišťovacímu řízení smírčí řízení (§ 67 - § 69 OSŘ), předběžná opatření (§ 74 - § 77a OSŘ), zajištění důkazu (§ 78 - § 78a OSŘ) a zajištění předmětu důkazního prostředku ve věcech týkajících se práv z duševního vlastnictví (§ 78b - § 78g OSŘ). Patří sem také zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitých věcech (§ 338b - § 338e OSŘ), i když je tento prostředek podle současné pozitivní úpravy zařazen mezi způsoby výkonu rozhodnutí. Povahu zajišťovacího řízení má i řízení o žalobě z rušené držby (§ 176 a násl. OSŘ).

Instituty zajišťovacího řízení obsahuje rovněž ZŘS, a sice například předběžné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí (§ 400 a násl. ZŘS) či zvláštní ustanovení o předběžné úpravě poměrů dítěte (§ 452 a násl. ZŘS).⁵¹ Úprava těchto předběžných opatření byla dříve obsažena v § 76a a § 76b OSŘ, ovšem v souvislosti s nabytím účinnosti nového OZ a ZŘS, byla z tohoto zákona „vyňata“ a nyní má svůj základ právě v OZ a ZŘS.⁵²

1.4.5. Řízení rozhodčí

Toto řízení je jedním z alternativních způsobů řešení sporů soukromoprávní povahy.⁵³ Roli „nezúčastněného třetího“ zde nehraje soud, nýbrž rozhodce (nebo rozhodci), za podmínky, že se tak strany smluvně dohodly. Další zvláštností řízení je možnost řešení sporu dle zásad ekvity⁵⁴. To ale nesmí odporovat kogentním ustanovením zákona. Rozhodčí řízení je chápáno jakožto součást civilního procesu ze dvou základních důvodů. Tím prvním je, že řešení sporu má taktéž procesní povahu. Druhým důvodem je pak to, že stát propůjčuje rozhodčím nálezům svoji autoritu tím, že je vykonává. Tímto se rozhodčí řízení značně liší od tzv. mediační činnosti, která si klade za cíl takové zprostředkování mezi stranami, aby spor vůbec

⁴⁹ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Civilní proces*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 137.

⁵⁰ ZOULÍK, F. *Soudy a soudnictví*. 1.vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 163.

⁵¹ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 42.

⁵² HRNČIŘÍK, V. *Předběžná opatření v civilním řízení*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 226.

⁵³ ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo*. 2. zmenené a doplnené vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 148.

⁵⁴ Spravedlivého, rozumného uspořádání.

nenastal. Mediační činnost není činností procesní a většinou ani činností právní, jelikož prioritou je působení psychologické a sociologické.⁵⁵

1.5. Vývoj civilního procesu

Civilní proces vznikl a vyvíjel se v závislosti na konkrétních historických poměrech, determinovaných především politickými, hospodářskými a dalšími společenskými vztahy. Odlišnosti civilního procesu v jednotlivých etapách historického vývoje lidské společnosti spočívají v několika otázkách. V první řadě je to otázka, kdo byl nositelem soudní pravomoci. Dále se jedná zejména o otázky, jaké formy řízení se uplatňovaly, jakými způsoby docházelo ke zjišťování a shromažďování skutkového a důkazního materiálu, zda se v procesu uplatňovaly opravné prostředky a pokud ano, tak jaké z nich to byly. V průběhu vývoje civilního procesu podléhaly modifikaci také základní rysy civilního procesu, vyjádřené v principech, které se v jeho rámci uplatňují.⁵⁶

1.5.1. Římský civilní proces

Současný civilní proces je výsledkem dlouhodobého vývoje, který má své kořeny již v procesu římském. I přes skutečnost, že římské právo nebylo recipováno v takovém rozsahu jako v jiných zemích západní Evropy, nelze jeho vliv zpochybnit. Kromě římského práva významně zasáhlo do současné podoby civilního procesu též právo germánské a církevní.⁵⁷ V tehdejší primitivní římské společnosti bylo právo vykonáváno prostřednictvím svépomoci. S postupným vývojem společnosti se zvýšila potřeba upravit společenské vztahy objektivním právem.⁵⁸ Základní koncepce klasického římského civilního procesu spočívala v oddělení činnosti judikační od jurisdikce. Civilní řízení bylo rozděleno na dvě fáze, a to na řízení před praetorem, státním úředníkem, který posuzoval oprávněnost žaloby a byl nositelem jurisdikce (řízení *in iure*) a řízení před soudcem, coby soukromým občanem pověřeným k tomu státem, který měl o dané věci rozhodnout (řízení *apud iudicem*). Účast státu na výkonu soudnictví, reprezentována činností praetora, byla v počátcích římského procesu méně výrazná.

---

⁵⁵ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 42-43.

⁵⁶ ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo*. 2. zmenené a doplnené vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 117.

⁵⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 41.

⁵⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 23.

Nejstarší formou římského soudního řízení bylo řízení legisakční (na základě zákonem stanovených žalob), které bylo ovládáno silným formalismem. Žaloba zde byla doslovnou citací zákona, tzv. *lege agere*, tj. povinnost žalobce žalovat slovy zákona. Celkem se rozeznávalo pět základních forem procesu. *Legis actio per pignoris capionem* byla pro mimosoudní vyřešení sporu, další čtyři formy se pak vztahovaly k nalézání práva soudem, byly jimi *lege agere sacramento*, *per iudicis postulationem*, *per conditionem* a *per manus iniunctionem*.⁵⁹

Legisakční proces byl následně v průběhu druhého stol. před n. l. vytlačen procesem formulovým (na základě žalob dle praetorského ediktu). Písemnou formulí, která byla nutná k ustavení sporu, určil prétor na návrh stran, jak má soud při vyšetřování věci postupovat a jak má rozhodnout ve věci samé.⁶⁰ Poté, co praetor pronesl formuli, již nebylo možné činit jakékoli změny. Vycházelo se ze zásady *ne bis de eadem re*, tj. právo, které bylo základem žaloby, vzalo jednou pro vždy za své.⁶¹ Ve formulovém procesu se sice prosadily některé zásady, které nacházejí své uplatnění dodnes⁶², nicméně celková struktura klasického římského procesu s jeho rozdělením na fázi před praetorem a fázi před soudcem je modernímu civilnímu procesu naprosto cizí. Není tomu tak pouze pro účast nesoudního činitele, ale zejména pro institucionální rozdělení skutkového zjištění a právního posouzení, přičemž právní posouzení skutkovému zjištění předcházelo.⁶³

Zvláštní formu civilního řízení představoval proces interdiktní. Na základě přednesu jedné strany vydal praetor interdict. Interdict byl určitý rozkaz či zákaz směřující vůči odpůrci navrhovatele. Původně byl tento praetorův akt bezpodmínečný, což souviselo se skutečností, že bylo interdictum původně vydáváno prétozem po úplném skutkovém vyšetření sporné věci. Ovšem jelikož s postupným rostoucím počtem interdiktů prétor nemohl vyšetřovat jednotlivé případy sám, omezil se pouze na vydání rozkazu. Činil tak na žádost jedné strany a bez skutkového zjištění, přičemž účinnost tohoto rozkazu byla závislá na splnění předpokládaných právních podmínek. Praetor v interdiktním řízení rozhodoval abstraktně, nikoli konkrétně. O věci samé totiž rozhodoval nepřímo a podmíněně.

---

⁵⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 24.

⁶⁰ ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo*. 2. zmenené a doplnené vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 117-118.

⁶¹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 24-25.

⁶² Například vázanost soudu žalobním petitem, důkazní břemeno a materiální právní moc.

⁶³ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 53.

Na samém sklonku klasického formulového procesu vznikla další forma civilního řízení, a to tzv. *extraordinaria cognitio*. Tento proces se vyznačoval zrušením dualismu řízení *in iure a apud iudicem* a také tím, že celé řízení získalo charakter úřednického procesu. Mimo to byl rozšířen okruh poskytované právní ochrany a byl kladen důraz na bezformálnost řízení.⁶⁴

1.5.2. Vývoj civilního procesu v českých zemích

Teprve ve 13. století vyvrcholilo v českých zemích úsilí o oddělení moci soudní od ostatních funkcí tzv. dvorského soudu, který disponoval všestrannou kompetencí. Snahy vyústily v konstituování zemského soudu. Zemský soud rozhodoval ve věcech šlechtického (zemského) práva a předsedal mu panovník za účasti šlechtických přísedících. Proces byl zahajován na návrh jedné ze sporných stran, jež měla povinnost předložit důkazy. Nejčastějšími důkazy byly zápisy v zemských deskách. Kromě nich se jako důkaz připouštěla rovněž svědecká výpověď a přísaha. Konečné rozhodnutí zemského soudu bylo ve formě soudního nálezu, proti kterému nebylo možné podat řádné opravné prostředky. Spor ovšem mohl být ukončen i smírem. Procesní strany se mohly obrátit se svou spornou záležitostí na rozhodce, který věc rozhodl vydáním rozhodčího nálezu.

Spory ve věcech městského práva rozhodoval zpočátku fojt či rychtář. Teprve později je řešil na základě práv udělených zakladatelem města sbor městských radních (konšelů). Možnost odvolat se proti těmto rozhodnutím k apelačnímu soudu v Praze vyvstala až v 16. století.⁶⁵

Zásadní událostí bylo vydání Obnoveného zřízení zemského v roce 1627, čímž byl v českých zemích zaveden písemný proces.⁶⁶ Městský proces byl procesem římskokanoničským. Právě římskokanoničský proces se později prosadil jakožto jediná forma řízení. Stalo se tomu tak po porážce stavovského povstání, a to i přes skutečnost, že jak řízení před zemským soudem, tak i řízení před soudy městskými bylo značně ovlivňováno i právem římským.

K definitivní likvidaci obyčejového procesního práva v českých zemích došlo teprve ve druhé polovině 18. století, kdy byl, konkrétně roku 1781, vydán Josefem II. Obecný soudní řád. Tento předpis se vyznačuje dvojitou povahou. Jednak plně překonává zbytky středověkého procesního práva a v tomto smyslu tak

---

⁶⁴ ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo*. 2. zmenené a doplnené vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 118-119.

⁶⁵ Tamtéž, s. 119.

⁶⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 26.

dovršuje dosavadní vývoj, současně však obsahuje i řadu prvků, jimiž vývoj procesního práva předbíhá (relativně důsledná zásada dispoziční a zásada projednací, rovnost stran atd.). Pro své moderní prvky mohl josefínský soudní řád platit prakticky po celé 19. století.⁶⁷ Josefínský soudní řád a jeho novější verze tzv. Západohaličský soudní řád platil až do roku 1898.

Nová kodifikace civilního procesu z roku 1895 a 1896 sestává z jurisdikční normy (zákon č. 110 a 111/1895 ř. z.), civilního řádu soudního (zákon č. 112 a 113/1895 ř. z.) a exekučního řádu (zákon č. 78 a 79/1896 ř. z.). Návrhy těchto norem vypracoval ministerský sekretář Franz Klein, který byl povolán do ministerstva práv v roce 1891.⁶⁸ Tato kodifikace ovšem některé druhy řízení neobsáhla, a to zejména řízení nesporné a řízení konkursní. Zvláštní procesní předpisy ve věcech manželských, o řízení rozkazním, směnečném a nájemním a upomínacím zůstaly nadále v platnosti.⁶⁹ Rakouská kodifikace civilního procesu patří k nejzdařilejším úpravám civilního procesu, na čemž má zásluhu jednak okolnost, že patří k posledním velkým kodifikacím tohoto období, jednak také ráz, jenž jí vtiskl její zpracovatel Franz Klein.⁷⁰

Po vzniku samostatného československého státu v roce 1918 byly rakouské právní předpisy, včetně norem procesních, recipovány zákonem č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého (čl. 2 zák. č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého). Ve znění některých pozdějších novel platily pro území Čech, Moravy a Slezska až do roku 1951. Roku 1931 vyvrcholily snahy o zvláštní právní úpravu nesporného civilního soudnictví, a sice vyhlášením zákona č. 100/1931 Sb., o zásadních ustanoveních řízení nesporného. Tímto zákonem byl poprvé na našem území upraven tzv. nesporný proces jakožto samostatný druh civilního řízení, ovládaný principy odlišnými od těch, které ovládají proces sporný. V nesporném řízení se tak uplatňoval princip oficiality, princip vyšetřovací a princip neveřejnosti.⁷¹ Uvedeným zákonem byly do nesporného řízení převedeny určité věci, které byly dle dosavadních předpisů rozhodovány v řízení sporném,

---

⁶⁷ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 54.

⁶⁸ JÁNOŠÍKOVÁ, P.; KNOLL, V. *Kodifikace a vývoj občanského práva procesního v 18. a 19. století*. Ostrava: Key Publishing, 2007, s. 18.

⁶⁹ ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo*. 2. zmenené a doplnené vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 120-121.

⁷⁰ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 54-55.

⁷¹ ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo*. 2. zmenené a doplnené vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 122.

a to prodloužení nezletilosti a postavení pod opatrovnictví a jeho zrušení. Kromě tohoto byly do nesporného řízení převedeny rovněž věci, jež byly dosud přiděleny do působnosti tzv. poručenských (sirotčích) úřadů.

Podstatný zvrát v československém občanském procesním právu přinesl rok 1948. Změna poměrů ve společnosti, jež nastala po únoru 1948 a po vydání nové květnové ústavy, si vynutila novou úpravu občanského práva procesního. To následně učinil zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, kterému byl v mnoha ohledech vzorem sovětský občanský soudní proces. V prvé řadě jím bylo důsledně provedeno zlidovění soudnictví v tom směru, že bylo svěřeno rozhodování veškerých závažných věcí senátu, v němž měli převahu soudci z lidu. Další výraznou změnou bylo odstranění třístupňového systému, který nahradil systém dvoustupňový. Základní článek soudní soustavy představoval okresní soud. Krajský soud byl soudem druhého stupně, přičemž soudem první instance byl pouze v určitých věcech. Byly odstraněny všechny mimořádné civilní soudy a většina soudů rozhodčích, čímž byla organizace soudů podstatně zjednodušena. Takováto změna v organizaci si ovšem nutně vyžádala také podstatné zjednodušení řízení. Stěžejním principem civilního řízení se stal princip materiální pravdy, což vedlo k odstranění kontumačního řízení a k odstranění závaznosti soudů tzv. nespornými přednesy stran. Mimo to byla také odstraněna zásada nuceného zastoupení advokáty. Požadované jednotnosti judikatury na území celého státu bylo dosahováno zejména zavedením nového, u nás dosud neznámého procesního institutu, a to stížnosti pro zachování zákona. Tento mimořádný opravný prostředek mohl podat pouze generální prokurátor v obecném zájmu, pokud se domníval, že byl pravomocným rozhodnutím porušen zákon.⁷²

Následovalo vydání nového procesního předpisu, zákona č. 142/1950 Sb., občanský soudní řád, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 1951. Tento navázal na zákon o zlidovění soudnictví ustanoveními o jednotném občanském soudním řízení, aniž by rozlišoval civilní proces na řízení sporné a řízení nesporné. Zásada materiální pravdy, vůdčí zásada civilního řízení, byla doplněna o další principy⁷³. Občanský soudní řád pozbyl účinnosti posledním březnovým dnem roku 1964, jelikož od

---

⁷² FIALA, J. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Univerzita Karlova, 1974, s. 55-60.

⁷³ Například princip rovnosti účastníků, princip přímosti a ústnosti, princip projednací, princip veřejnosti, princip volného hodnocení důkazů.

1. 4. 1964 nabyl účinnosti nový občanský soudní řád, zákon č. 99/1963 Sb., jenž se ve znění pozdějších předpisů uplatňuje i v současnosti.⁷⁴

1.5.3. Perspektivy dalšího vývoje civilního procesu v České republice

Zoulík uvádí, že jsou nejbližší vývojové perspektivy českého civilního procesu spojeny zejména s nutností jeho nové kodifikace. Nezbytnost koncepční reformy civilního procesu vyvstala po roce 1989. Doposud byla uskutečňována řadou novel, jež řeší problémy neaktuálnější a nejvíce naléhavé. Jelikož se ale týkají kodexu, poplatného co do pojetí i do struktury právu totalitního státu, jsou jejich možnosti omezeny. Toto platí o to více v době, kdy byl přijat nový občanský zákoník. Právě proto je nová kodifikace procesního práva naprosto nezbytná.⁷⁵

Legislativní komise ustavená Ministerstvem spravedlnosti již zpracovala materiál nazvaný „Věcný záměr civilního řízení soudního“. V něm popsala základní teze, kterými by se měl řídit tzv. civilní řád soudní, nový předpis upravující civilní řízení sporné. V akademických kruzích je věcný záměr přijímán jako kvalitní výchozí materiál, oproti tomu justice jej vnímá spíše kriticky.⁷⁶

Macková předesílala, že se v souvislosti s rekodifikací nepochybně odehraje spor o základní koncepci civilního procesu. Nadto zdůraznila, že ať už bude koncept jakýkoli, je nutné tuto otázku rozhodnout, jelikož jen to dá civilnímu procesu vnitřní logický systém a také jasnou interpretační osu.⁷⁷ V pracovní skupině pro přípravu věcného záměru nebylo nejmenších pochyb o tom, že kvalitní civilní řád soudní předpokládá jednoznačnou koncepci, jež bude v jeho textu důsledně provedena. Německý civilní řád soudní opustil několika novelizacemi z první třetiny 20. století liberální koncepci a přiklonil se ke Kleinově sociální koncepci. Toto je dokladem toho, že jednoznačně převládla koncepce sociální. V souladu s tím uložilo Ministerstvo spravedlnosti pracovní skupině, aby při vypracování věcného záměru vycházela právě ze sociální koncepce civilního procesu.⁷⁸ Osobně považuji volbu této koncepce za vhodnou a logickou, a to zejména z důvodu nutnosti zajistit ochranu slabší straně v řízení.

⁷⁴ ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo*. 2. zmenené a doplnené vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 122-123.

⁷⁵ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 55-56.

⁷⁶ SVOBODA, K. K věcnému záměru nového kodexu civilního sporného řízení. *Soudní rozhledy*, 2018, č. 7-8, s. 218.

⁷⁷ MACKOVÁ, A. Co dál s civilním procesem? *Ad Notam*, 2015 č. 2, s. 3.

⁷⁸ WINTEROVÁ, A.; DOBROVOLNÁ, E.; DVOŘÁK, B.; PULKRÁBEK, Z.; LAVICKÝ, P. Věcný záměr civilního řádu soudního. *Právní rozhledy*, 2017, č. 23-24, s. 801.

1.6. Základní zásady civilního procesu

Civilní proces je stejně jako každé právní odvětví ovládán určitými zásadami. Mnohé procesní zásady nalezneme v Ústavě a Listině základních práv a svobod. Do této skupiny spadají především ty uvedené v čl. 81, čl. 82, čl. 95 a čl. 96 Ústavy, tedy nezávislost a nestrannost soudů a soudců, vázanost soudce jen zákonem, rovnost účastníků před soudem, ústnost a veřejnost jednání. Dále sem řadíme zásady akcentované v čl. 36 až 38 Listiny základních práva a svobod, kde jsou uvedeny jednotlivé aspekty práva na spravedlivý proces⁷⁹. Některé zásady jsou výslovně zmiňovány v zákonech, respektive v zákonících (kupříkladu v OSŘ či v zákonu o soudech a soudcích). Těmito jsou zejména ty, které jsou stanoveny v základních ustanoveních OSŘ, a sice v § 1 až § 6. Především jde o rovnost účastníků, právo na přístup k soudu, rychlost a účinnost řízení. Některé ze zásad nejsou v platném právu výslovně uvedeny vůbec, projevují se ale prostřednictvím jednotlivých procesních institutů. Je poté úkolem nauky, aby je coby zásady správně interpretovala a zobecnila. O těchto zásadách bude blíže pojednáno v podkapitole s názvem odvětvové principy civilního procesu.⁸⁰

Na základní zásady civilního procesu můžeme různě pohlížet a také je různě klasifikovat. Winterová uvádí členění základních zásad do dvou skupin. Do první skupiny řadí principy, jež odpovídají právu na spravedlivý proces a lze je tedy označit jakožto principy řádného fungování justice. Do skupiny druhé pak řadí tzv. odvětvové principy civilního procesu, které tvoří vždy dvojice opačného významu. Charakter procesu je pak určován tím, který princip se v něm z dané dvojice uplatňuje.⁸¹

1.6.1. Právo na spravedlivý proces

Toto právo je v civilním řízení významně chráněno. Vytváří totiž procesní ochranu a vynucování všech ostatních práv. Na úrovni ústavního pořádku je právo na spravedlivý proces upraveno především ve čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen Úmluva), dále v hlavě čtvrté Ústavy

---

⁷⁹ Těmito aspekty jsou veřejnost řízení, rovnost účastníků, přístup k soudu pro každého, právo na právní moc, právo na zákonného soudce, právo účastníka vyjadřovat se, být přítomen všem úkonům a právo na rozhodnutí bez zbytečných průtahů.

⁸⁰ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 61-62.

⁸¹ Tamtéž, s. 62-63.

a hlavně páté Listiny základních práv a svobod. Na úrovni zákona pak zejména v OSŘ (kupříkladu v § 6, § 18 a § 100) a v zákoně o soudech a soudcích.

Právo na spravedlivý proces představuje jeden z klíčových principů právního státu. Jeho porušení může vést až ke zrušení soudního rozhodnutí i k odsouzení České republiky Evropským soudem pro lidská práva a k přiznání finančního zadostiučinění dotčené straně. Právě proto je důležité vědět, co pod rozsah pojmu práva na spravedlivý proces spadá.⁸² Winterová řadí mezi principy⁸³ odpovídající právu na spravedlivý proces princip nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců, princip zákonného soudu a zákonného soudce, princip rovnosti a kontradiktornosti, princip veřejnosti, princip ústnosti a přímosti, princip hospodárnosti a konečně princip předvídatelnosti.⁸⁴

1.6.2. Odvětvové principy civilního procesu

Jak již bylo řečeno, procesní principy tvoří dvojice opačného významu. Mohou být do jisté míry kombinovány a modifikovány, ovšem nemohou být zcela měněny. V rámci odvětvových principů civilního procesu se setkáváme s pěti dvojicemi zásad. První dvojici tvoří princip dispoziční a princip oficiality, druhou dvojici princip projednací a princip vyšetřovací, třetí dvojicí je princip volného hodnocení důkazů a princip legální důkazní teorie, dvojici čtvrtou představuje princip jednotnosti řízení spolu s principem koncentračním a konečně pátou dvojicí je princip materiální pravdy a princip formální pravdy.⁸⁵ Pro účely této práce vymezím v následující kapitole, konkrétně v podkapitolách s názvem zahájení řízení a dokazování, zásady, jež převážně ovládají řízení nesporné, tedy princip oficiality a princip vyšetřovací.⁸⁶

---

⁸² PŘÍDAL, O. Pojem právo na spravedlivý proces v civilním řízení. *Právní rozhledy*, 2010, č. 20, s. 731.

⁸³ Pojmy princip a zásada bývají používány jako synonyma, ovšem zcela totožné nejsou. Principy se od zásad odlišují svou originalitou a primárností, naopak zásady se od principů odlišují svou derivátností a sekundárností. Můžeme tedy hovořit o jisté nadřazenosti pojmu princip, jež má obecnější význam. ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 55.

⁸⁴ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 63-74.

⁸⁵ Tamtéž, s. 75-81.

⁸⁶ ŠLEJHAROVÁ, M. Problematika diferenciacie sporného a nesporného řízení. *Právní rozhledy*, 2019, č. 9, s. 322.

2. Zvláštní řízení soudní – obecná část

Dne 22. 3. 2012 byl ve Sbírce zákonů vyhlášen zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále též OZ), zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů, čímž byla na území České republiky dokončena rekodifikace soukromého práva. Tato komplexní rekodifikace soukromého práva si vyžádala nutnou harmonizaci základního procesního předpisu upravujícího řízení před civilními soudy v soukromoprávních věcech, tedy OSŘ, hned ze dvou důvodů. Prvním důvodem je, že jsou OZ zavedeny zcela nové hmotněprávní instituty. Druhým důvodem je pak to, že OZ již zavedené instituty modifikuje.⁸⁷

Mezi civilním procesem a občanským právem hmotným existuje souvztažnost, jež je významná především pro nesporná řízení. Vzhledem k této skutečnosti je potřeba uvést, že právě zákon o zvláštních řízeních soudních byl hlavním tzv. doprovodným zákonem k OZ.⁸⁸

Jelikož jsou kodexy soukromého práva a OSŘ ve vztahu komplementárnosti, tedy se navzájem doplňují a nelze připustit, aby došlo k jejich věcné či terminologické neshodě, musí být OSŘ procesní reflexí civilního práva hmotného a musí obsahovat veškeré instituty, jež umožňují soudní ochranu subjektivních práv a povinností upravených soukromoprávními normami.⁸⁹ Z tohoto důvodu došlo legislativní změnou OSŘ, jež nabyla účinnosti 1. 1. 2014, ke zrušení ustanovení § 175a až § 200za OSŘ (s výjimkou ustanovení upravujících řízení ve věcech obchodního rejstříku, ta byla zrušena zákonem č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob) a k jejich nahrazení novou úpravou v ZŘS. Tímto došlo k vyčlenění nesporných a jiných zvláštních řízení do samostatného předpisu.⁹⁰

Konkrétními důvody pro vynětí nesporných řízení z obecného režimu OSŘ byly zejména různost účelu sporného a nesporného řízení, odlišný způsob stanovení civilní pravomoci, vymezení okruhu účastníků řízení a jejich postavení, účast

---

⁸⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

⁸⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 290.

⁸⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

⁹⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 290.

státního zastupitelství, způsob zahájení řízení a průběh řízení, dokazování, právní moc a vykonatelnost rozhodnutí a také náklady řízení.⁹¹

2.1. Obecně k zákonu o zvláštních řízeních soudních

Ideové základy zákona o zvláštních řízeních soudních lze dovést již ze samotné důvodové zprávy k tomuto zákonu. Zákonodárce v jejím rámci vysvětluje volbu pro směřování vývoje civilního procesu cestou vynětí právní úpravy nesporného řízení do samostatného zákona. Ostatně tento koncept není našemu území cizí.⁹² Zakotven byl již v období první republiky, kdy sporné řízení upravoval zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních, a řízení nesporné bylo upraveno hned dvěma kodexy. Jednotlivá nesporná řízení upravoval spolu s jejich hmotněprávními aspekty tzv. nesporný patent č. 208/1854 ř. z., kdežto komplexní úpravu procesní stránky nesporných řízeních poskytoval zákon č. 100/1931 Sb., o základních ustanoveních soudního řízení nesporného.⁹³

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, se převážně zaměřuje na řízení tradičně nesporné povahy, jejichž předmětem není řešení kontradiktorního postavení subjektů práva a povinností. Dále však upravuje také řízení tradičně sporná, například rozvod manželství a jiná (zejména rodinněprávní) řízení, která byla doposud považována za kontradiktorická, ovšem pro specifičnost jejich předmětu, pro kterou vykazují řadu procesně institucionálních odlišností oproti klasickému sporu, byla z právní úpravy OSŘ vyňata.⁹⁴ OSŘ byl ponechán v platnosti jako základní předpis nalézacího řízení sporného. Z mého pohledu není příliš šťastným řešením, že v něm zůstala úprava „nejzvláštnějších ze všech zvláštních řízení“, tedy řízení podle části páté OSŘ (řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem).⁹⁵

Zákonodárce tedy zvolil koncepci vytvořit úpravu, jež upravuje řízení nesporná a vedle nich také řízení sporná, která je pro jejich materiální odlišnost

---

⁹¹ DÁVID, R. Obecné připomínky k zákonu o zvláštních řízeních soudních. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 12, s. 57.

⁹² Tamtéž.

⁹³ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

⁹⁴ JURÁŠ, M. Působnost civilněprocesních předpisů a příslušnost soudů po 1. 1. 2014. *Právní rozhledy*, 2014, č. 3, s. 88.

⁹⁵ LAVICKÝ, P.; WINTEROVÁ, A.; DOBROVOLNÁ, E.; DVOŘÁK, B.; PULKRÁBEK, Z. Obrana návrhu věcného záměru civilního řádu soudního, *Právní rozhledy*, 2019, č. 5, s. 153.

vhodné upravit jako zvláštní řízení spolu s typickými nespory.⁹⁶ Právě kvůli těmto odlišným sporným řízením byl zvolen název zákona o „zvláštních řízeních“.⁹⁷

2.1.1. Výčet řízení

Ustanovení § 2 ZŘS obsahuje taxativní výčet řízení, jež jsou v zákoně jmenovitě upravena. Že se jedná o taxativní výčet nevyplývá pouze z formulace samotného § 2, jenž daný výčet obsahuje, ale také z § 1 odst. 1 ZŘS, ve kterém je uvedeno, že soudy podle ZŘS projednávají a rozhodují právní věci stanovené tímto zákonem. Případné rozšíření použití ZŘS musí být stanoveno zákonem, jako se již stalo v novém odstavci 2 ustanovení § 1, kde je stanoveno použití obecné části tohoto zákona také na řízení dle části první hlavy třetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže a řízení podle zákona upravujícího veřejné rejstříky právnických a fyzických osob, pokud tyto zákony nestanoví jinak.

Řízení upravená ZŘS jsou soustředěna celkem do pěti hlav zvláštní části zákona. Hlava první nese název „Řízení o některých otázkách týkajících se fyzických osob“ a zahrnuje v sobě řízení o podpůrných opatřeních a řízení ve věcech svéprávnosti, dále řízení ve věcech nezvěstnosti a smrti, řízení o přivolení k zásahu do integrity a řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče (dále jen zdravotní ústav). V hlavě druhé pod názvem „Řízení o některých otázkách týkajících se právnických osob a ve věcech svěřenského fondu“ nalezneme, jak je z názvu patrné, úpravu řízení o některých otázkách týkajících se právnických osob a řízení ve věcech svěřenského fondu. Hlava třetí s názvem „Řízení o pozůstalosti“ upravuje řízení o pozůstalosti, dříve nazývané jako řízení dědické⁹⁸. Hlava čtvrtá nazvaná „Jiná řízení“ soustřeďuje ze všech hlav nejvíce druhů řízení, a sice řízení o úschovách, řízení o umoření listin, řízení ve věcech kapitálového trhu, řízení o předběžném souhlasu s provedením šetření ve věcech ochrany hospodářské soutěže, řízení o nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory k seznámení se s obsahem listin, řízení o plnění povinností z předběžného opatření Evropského soudu pro lidská práva, řízení ve věcech voleb zaměstnanců, řízení o soudním prodeji zástavy, a konečně řízení o zákazu výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry. Poslední (pátá)

---

⁹⁶ JURÁŠ, M. Působnost civilněprocesních předpisů a příslušnost soudů po 1. 1. 2014. *Právní rozhledy*, 2014, č. 3, s. 88.

⁹⁷ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 359.

⁹⁸ Tamtéž.

hlava, nazvaná „Řízení ve věcech rodinněprávních“, soustřeďuje řízení ve věcech manželských a partnerských, předběžné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí, řízení o určení a popření rodičovství, řízení ve věcech osvojení, řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, a řízení v některých věcech výkonu rozhodnutí.

2.1.2. Systematika zákona

Zvláštní části zákona předchází část obecná, v níž jsou soustředěná ustanovení, která jsou pro nesporná řízení společná (ačkoli ve zvláštní části se z nich vyskytují výjimky) a která je současně odlišují od řízení sporného.⁹⁹ Zákodárce uvádí, že systematika ZŘS vychází ze systematiky OZ a tuto kopíruje. Stejně jako OZ je tedy členěn do tří částí, což bylo zvoleno především s ohledem na koncového uživatele tak, aby byl zajištěn co největší uživatelský komfort. U obecné části zákona pak byla zvolena systematika institutů, jež kopíruje systematiku OSŘ, a to opět především s ohledem na komfort při jejím užívání.¹⁰⁰ Volba vycházet při členění ZŘS z OZ není pro procesní předpis zcela vhodná, jelikož účelem odvětví, jež upravuje, je vymezení postupu při poskytování ochrany subjektivním právům a zájmům. Proto můžeme konstatovat, že obecná ustanovení, která by měla být společná pro všechny instituty hmotného práva, nemusí odpovídat obecným ustanovením, společným pro všechny druhy řízení, jež jsou upraveny procesním předpisem.

V návaznosti na to je nutné uvést, že prakticky celá obecná část ZŘS se musí zcela nutně potýkat s praktickými obtížemi, jež jsou předznamenány naprosto specifickou povahou jednotlivých řízení upravených v tomto zákoně. Příkladem je úprava místní příslušnosti, jež je zakotvena v § 4 odst. 1 ZŘS. Toto ustanovení uvádí, že je pro řízení příslušný obecný soud osoby, v jejímž zájmu se řízení koná, pokud tento zákon nestanoví jinak. Ovšem z tohoto pravidla nalezneme ve zvláštní části přes třicet výjimek.¹⁰¹

2.1.3. Vztah k občanskému soudnímu řádu

Obecná subsidiarita je zakotvena v § 1 odst. 2 ZŘS, kde je uvedeno, že nestanoví-li ZŘS jinak, použije se OSŘ. Toto znamená, že pokud má ZŘS pro řízení v něm upravená speciální úpravu, použije se právě tato speciální úprava. Pokud ale

⁹⁹ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 359.

¹⁰⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

¹⁰¹ DÁVID, R. Obecné připomínky k zákonu o zvláštních řízeních soudních. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 12, s. 57.

speciální úprava chybí, aplikuje se úprava obsažená v OSŘ. Zbytková subsidiarita je pak stanovena v § 1 odst. 4 ZŘS,¹⁰² podle kterého se ustanovení obou zákonů použijí současně, nevyplývá-li z povahy jednotlivých ustanovení něco jiného.

Existence uvedené „dvojitě subsidiarity“, spočívající v tom, že se pro řízení podpůrně užije jak ustanovení obecné části ZŘS, tak ustanovení OSŘ, je dalším nedostatkem, který lze ZŘS vytknout. Někdy je subsidiarita dokonce trojitá. S tou se můžeme setkat ve zvláštní části ZŘS v hlavě první v dílu čtvrtém, kdy tento díl disponuje vlastní obecnou částí. Několikanásobná subsidiarita má za následek značnou nepřehlednost, nebo dokonce až chaos při orientaci v právní úpravě. Adresát právní normy je někdy nucen aplikovat pravidla až ze čtyř různých míst právního řádu. Jako příklad lze uvést předběžné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí, kde je nutno vycházet jednak z ustanovení § 12 a § 400 a násl. ZŘS, jednak z ustanovení OSŘ, a sice z § 74 a násl., respektive z § 42 a násl. OSŘ.

Dvojitá či někdy dokonce trojitá subsidiarita ale není v souvislosti s problematikou subsidiarity jediným úskalím. Nedostatkem je především široký rozsah subsidiárního použití jiného zákona.¹⁰³ Zákonodárce totiž nepřihlédl ke skutečnosti, že obecná ustanovení mohou být společná nejenom pro řízení zvláštní, ale také pro všechna civilní soudní řízení. I proto můžeme na určitých místech pozorovat někdy „přenechání problému“ úpravě obecné, jindy naopak duplicitu, kdy obecná ustanovení ZŘS v zásadě přejímají text OSŘ.

2.1.4. K dalším nedostatkům zákona o zvláštních řízeních soudních

Již při pohledu na přehled ZŘS si nelze nevšimnout obsahové nevyváženosti jeho jednotlivých částí. Obecná část, které je věnováno na třicet paragrafů, se mi vzhledem k velkému množství výjimek jeví jako dostačující, ovšem problém se nachází ve zvláštní části. Zatímco některým řízením zákon věnuje hned několik desítek paragrafů, jiná řízení jsou zmíněna pouze v jednom jediném paragrafu. Toto můžeme spatřit hlavně v hlavě třetí, tedy u řízení o pozůstalosti, kterému je věnováno téměř dvě stě paragrafů, kdežto řízení o přivolení k zásadu do integrity, řízení ve statusových věcech partnerských či řízení o určení a popření mateřství je věnován pouze jediný paragraf. Význam těchto řízení, jež jsou upravena jediným

---

¹⁰² WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRADNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2. opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 20.

¹⁰³ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 360-361.

paragrafem, není o nic menší, než je význam řízení o pozůstalosti. Proto by měla být úprava i těchto řízení o něco podrobnější.

S problémem uvedené obsahové nevyváženosti souvisí problém další, a sice nadbytečné užívání nadpisů, kdy zákonodárce tím, že opatřil každé ustanovení vlastním nadpisem, orientaci v textu spíše ztěžuje, než ulehčuje.¹⁰⁴ Osobně toto vnímám jako podstatný nedostatek zákona, jelikož je zapotřebí věnovat značnou pozornost právě systematické nadpisů kvůli opakovanému používání stejných slov a slovních spojení v názvu hlavy, následně dílu, oddílu a pododdílu. V konečném důsledku je orientace v zákoně dosti zmatečná a nevyhnutelně tak vede k tomu, že se čtenář musí opakovaně navracet k přehledu zákona.

2.2. Věcná příslušnost

Věcná příslušnost soudu patří mezi procesní podmínky, jež soud zkoumá v průběhu celého řízení v souladu s § 103 a násl. OSŘ ve spojení s § 1 odst. 3 ZŘS. Pro určení věcné příslušnosti jsou až do skončení řízení rozhodné ty okolnosti, jež tu jsou v době jeho zahájení (§ 11 odst. 1 OSŘ).¹⁰⁵

Úpravu věcné příslušnosti nalezneme v ustanovení § 3 ZŘS. ZŘS vychází ze zásady, že pro řízení, jež jsou tímto zákonem upravena, jsou v prvním stupni věcně příslušné okresní soudy, nestanoví-li zákon jinak. Výjimečně jsou k projednání a rozhodnutí věci v prvním stupni příslušné soudy krajské, a to v případech, jež jsou taxativně vyjmenovány v odstavci druhém § 3 ZŘS. V tomto případě obecně platí, že zákonodárce volí věcnou příslušnost krajského soudu k řízení v prvním stupni v situaci, kdy jde o věc skutkově či právně složitou, přičemž je k jejímu efektivnímu projednání potřeba, aby rozhodovali zkušenější soudci.¹⁰⁶ Konkrétně rozhodují krajské soudy jako soudy prvního stupně ve statusových věcech právnických osob, včetně jejich zrušení a likvidace, jmenování a odvolávání členů jejich orgánů nebo likvidátora a přeměn, dále ve věcech opatrovnictví právnických osob, o úschovách za účelem splnění dluhu poskytnout dorovnání protiplnění či náhradu škody více osobám na základě rozhodnutí soudu podle zákona o obchodních korporacích nebo zákona o přeměnách obchodních společností a družstev, ve věcech kapitálového trhu, o předběžném souhlasu

---

¹⁰⁴ DÁVID, R. Obecné připomínky k zákonu o zvláštních řízeních soudních. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 12, s. 57.

¹⁰⁵ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 5.

¹⁰⁶ MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 33.

s provedením šetření ve věcech ochrany hospodářské soutěže a o nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory či Komory daňových poradců k seznámení se s obsahem listin.

Tento okruh věcí, o nichž rozhodují v prvním stupni krajské soudy, byl ještě rozšířen zákonem. č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Tato novela zahrnuje pod § 3 odst. 2 ZŘS navíc vyloučení z výkonu funkce podle zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, ve znění pozdějších předpisů, a také jmenování znalce v řízení o některých otázkách týkajících se právnických osob pro (i) přezkum zprávy o vztazích mezi osobou ovládající a osobou ovládanou a mezi osobou ovládanou a osobami ovládanými stejnou ovládací osobou, (ii) určení přiměřené ceny podílu při povinném odkupu podílu společníka ovládané osoby ovládající osobou, (iii) účely přeměn dle zákona upravujícího přeměny obchodních společností a družstev a pro účely ocenění jmění rozdělovaného spolku. Uvedené rozšíření výčtu případů, kde jsou k řízení příslušné právě soudy krajské, osobně vnímám vzhledem k obtížnosti dané problematiky jako žádoucí. Není pochyb o tom, že je u uvedených věcí zapotřebí, aby o nich bylo rozhodnuto soudci zkušenějšími s předpokládanou delší praxí.

2.3. Místní příslušnost a přenesení příslušnosti

Obecné pravidlo pro určení místní příslušnosti upravuje § 4 odst. 1 ZŘS, a to tak, že pro řízení je příslušný obecný soud osoby, v jejímž zájmu se řízení koná, pokud ZŘS nestanoví jinak. Jak je z ustanovení patrné, výchozím pojmem místní příslušnosti je „obecný soud osoby“, který je již vymezen v § 85 až § 86 OSŘ. ZŘS toto doplňuje pouze vymezením obecného soudu nezletilé osoby, kterým je podle § 4 odst. 2 ZŘS soud, v jehož obvodu má nezletilý své bydliště na základě dohody rodičů či rozhodnutí soudu, popřípadě na základě jiných rozhodujících skutečností. Touto jinou rozhodující skutečností může být kupříkladu bydliště nezletilého založené na základě rozhodnutí pouze jednoho z rodičů v situaci, kdy nezletilý oba rodiče nemá, a to ať už z důvodu, že některý z rodičů nežije, nebo nezletilý například nemá otce uvedeného v rodném listě. Nezletilý ovšem může mít bydliště i na více místech, k čemuž dochází například v případě, kdy bylo nezletilé dítě svěřeno do střídavé péče rodičů (§ 907 odst. 1 OZ), kteří mají bydliště v obvodu jiných soudů. V tomto případě je pak nutné vycházet z § 85 odst. 1 věty druhé OSŘ

ve spojení s § 1 odst. 3 ZŘS,¹⁰⁷ kdy první z uvedených ustanovení stanovuje, že pokud má fyzická osoba bydliště na vícero místech, pak jsou jejím obecným soudem všechny okresní soudy, v jejichž obvodu bydlí s úmyslem zdržovat se tam trvale. Z tohoto můžeme ve vztahu k nezletilému dovodit, že obecným soudem nezletilé osoby budou tedy všechny okresní soudy, v jejichž obvodu tato nezletilá osoba bydlí.

Ačkoli zákon stanovuje obecné pravidlo pro určení místní příslušnosti, příliš mnoho příležitostí pro jeho uplatnění neposkytuje. Řízení, jež jsou upravena ve zvláštní části tohoto zákona, mají totiž místní příslušnost zpravidla výslovně stanovenou.¹⁰⁸ Jako příklad uvedu řízení ve věcech svěřenského fondu, v jehož rámci je v § 94 ZŘS upraveno, že příslušným pro řízení ve věcech svěřenského fondu je obecný soud svěřenského správce. V případě, že svěřenský fond takového správce nemá, je příslušným poslední obecný soud zakladatele svěřenského fondu.

Dále ZŘS vymezuje v § 5 přenesení příslušnosti. Institutem přenesení příslušnosti (*denegatio iustitiae*) se řeší nutná či vhodná změna místně příslušného soudu. Uvedené ustanovení ZŘS doplňuje § 12 odst. 2 OSŘ,¹⁰⁹ ve kterém je právě zanesena možnost přikázat věc jinému soudu téhož stupně z důvodu vhodnosti.

Ustanovení § 5 ZŘS vyžaduje kumulativní splnění dvou podmínek. V první řadě musí dojít ve vyjmenovaných typech řízení (konkrétně v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, ve věcech opatrovnických či v řízení o svéprávnosti) ke změně okolností, podle kterých se příslušnost posuzuje. Je-li tato podmínka splněna, může příslušný soud přenést svoji příslušnost na soud jiný, pokud je to v zájmu nezletilého, opatrovance či osoby, o jejíž svéprávnosti se rozhoduje. Může ale nastat situace, kdy soud, na který byla příslušnost přenesena, s přenesením nesouhlasí. Pokud již nebylo o otázce přenesení příslušnosti rozhodnuto soudem odvolacím, předloží nesouhlasící soud věc k rozhodnutí svému nadřízenému soudu, jehož rozhodnutí zavazuje také soud, který příslušnost přenesl.

2.4. Účastníci řízení

Ustanovením ZŘS, jež upravuje účastníky řízení, je § 6 tohoto zákona. Tento paragraf v odstavci prvním uvádí, že v řízení, jež může být zahájeno i bez

---

¹⁰⁷ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 7.

¹⁰⁸ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 361.

¹⁰⁹ MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 35.

návrhu, je účastníkem navrhovatel a ten, o jehož právech či povinnostech má být v řízení jednáno. Odstavec druhý pak doplňuje, že účastníkem je též navrhovatel a ten, kterého zákon za účastníka označuje.

V řízeních dle ZŘS se neuplatní tzv. první definice účastenství, jež je obsažena v § 90 OSŘ. Podle tohoto ustanovení jsou účastníky řízení žalobce a žalovaný, ovšem tato definice se uplatňuje pouze v řízeních sporných, která jsou projednávána podle části třetí OSŘ. § 6 ZŘS oproti tomu přebírá tzv. druhou a třetí definici účastenství. Základním znakem těchto definic je jejich naprosto odlišná koncepce od definice účastníků v řízením sporném. Obě definice totiž vychází zejména z materiálního pojetí účastenství, tedy pro založení účastenství v těchto řízeních je potřeba odpovídajícího hmotněprávního postavení.¹¹⁰

Podle tzv. druhé definice účastenství jsou účastníky řízení navrhovatel a ti, které zákon za účastníky označuje (§ 6 odst. 2 ZŘS), podle tzv. třetí definice účastenství jsou pak účastníky řízení navrhovatel a ti, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednáno (§ 6 odst. 1 ZŘS). V souvislosti s tím platí dvě pravidla. Pokud je možné zahájit řízení i bez návrhu, jedná se o účastenství dle třetí definice. Stanoví-li ale ZŘS ve své zvláštní části výslovně, že lze řízení zahájit pouze na návrh, jedná se o účastenství podle definice druhé.

Nutno dodat, že vzhledem k povaze řízení upravených ZŘS a s ohledem na vymezení účastenství je v těchto řízeních vyloučeno společenství účastníků, tzv. hlavní intervence, vedlejší účastenství, dále přistoupení dalšího účastníka a také záměna účastníka.¹¹¹ Všechny tyto instituty upravuje OSŘ v § 91 až § 92 odst. 2, nicméně své uplatnění z výše uvedených důvodů v ZŘS nacházet nemohou.

Zatímco v řízeních, ve kterých je účastenství založeno podle tzv. druhé definice účastníků, odpovídají na otázku, kdo je účastníkem řízení, kromě zvláštní části ZŘS též hmotněprávní předpisy, v řízeních, kde se uplatňuje tzv. třetí definice, hmotněprávní předpisy výslovně nestanoví, kdo je účastníkem řízení. Jelikož v těchto řízeních může okruh účastníků jednotlivých řízeních záviset na posouzení skutečností odlišných v každé jednotlivé věci, upravuje zákon postup soudu při zkoumání okruhu účastníků tak, že o přibrání účastníků do řízení a o ukončení účasti účastníka na řízení rozhoduje usnesením.¹¹² Konkrétně je přibrání účastníka do řízení a ukončení účasti na řízení upraveno v § 7 ZŘS, a to tak, že nastane-li

---

¹¹⁰ ŠÍNOVÁ, R.; JURÁŠ, M. *Účastenství v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2015, s. 53.

¹¹¹ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 10.

¹¹² Tamtéž, s. 11.

situace, že se někdo z těch, o jejichž právech či povinnostech má být v řízení jednáno, neúčastní řízení od jeho zahájení, soud jej přibere jako účastníka řízení, jakmile se o něm dozví. Oproti tomu, pokud se řízení účastní ten, o jehož právech nebo povinnostech se v řízení nejedná, soud jeho účast v řízení usnesením ukončí.

Pro naprostou individualitu každého jednotlivého nesporného řízení není možné sestavit obecnou definici účastníků řízení nesporné povahy tak, jak je v § 90 OSŘ vymezena definice účastníků sporného řízení. S určitostí můžeme o účastníkovi nesporného řízení mluvit pouze v případě navrhovatele, pokud bylo řízení zahájeno na návrh. Šínová a Juráš zdůrazňují, že pokud tedy zákonodárce uvádí pro vymezení účastníků nesporného řízení dvě ustanovení, kde každé z nich označuje za účastníka navrhovatele, dobereme se k závěru, že mají obě tyto definice samostatné postavení a není možné je v rámci jednoho nesporného řízení kumulovat.¹¹³

2.4.1. Řízení, v nichž se uplatňuje tzv. druhá a třetí definice účastenství

Druhá definice účastenství se uplatňuje v celé řadě řízení regulovaných v ZŘS. Tato řízení můžeme diferencovat do několika skupin, přičemž diferenciačním kritériem jsou aspekty, jež zvolení legální definice podle § 6 odst. 2 ZŘS odůvodňují. Jednotlivými skupinami jsou pak řízení, jež mají smíšenou povahu, dále tzv. jiná řízení, tedy řízení s převahou povahy řízení sporného, řízení rodinněprávní, jež jsou povahy sporné a řízení nesporná, která lze s ohledem na jejich povahu zahájit pouze na návrh. Vedle těchto řízení má samostatné postavení řízení o pozůstalosti, ve kterém se uplatní definice podle § 6 odst. 2 ZŘS, i když jej lze zahájit i bez návrhu. Oproti dalším řízením vykazuje ještě další specifikum, a sice zvláštní úpravu účastníků pro určité úseky řízení.¹¹⁴

Třetí definice účastenství je charakteristická pro řízení týkající se statusu člověka. Až na řízení o prohlášení za nezvěstného jsou touto definicí ovládána veškerá řízení, jež jsou ve vztahu k osobnímu stavu fyzické osoby v ZŘS upravena, tedy řízení o některých podpůrných opatřeních, řízení o svéprávnosti, řízení ve věcech opatrovnictví člověka, řízení o prohlášení za mrtvého, řízení o určení data smrti, řízení o přivolení k zásahu do integrity a řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí či držení ve zdravotním ústavu. Aplikace třetí definice účastníků řízení je typická také pro řízení ve věcech péče soudu o nezletilé a pro

---

¹¹³ ŠÍNOVÁ, R.; JURÁŠ, M. *Účastenství v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2015, s. 54.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 58, 70.

řízení o některých otázkách týkajících se právnických osob, v němž soud projednává záležitosti týkající se především statusových práv právnických osob.¹¹⁵

2.4.2. Státní zastupitelství jako zvláštní procesní subjekt řízení

Do vybraných řízení, jež jsou uvedena v § 8 odst. 1 písm. a) až i) ZŘS může vstoupit jakožto zvláštní procesní subjekt státní zastupitelství. Těmito řízeními je v první řadě řízení ve věcech osvojení (do části, ve které se rozhoduje o potřebnosti souhlasu rodičů k osvojení), dále řízení ve věcech péče soudu o nezletilé (pokud jde o uložení zvláštního opatření při výchově dítěte, o ústavní výchovu, o určení data narození, nebo o pozastavení, omezení či zbavení rodičovské povinnosti nebo výkonu takové povinnosti), řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí, řízení o svéprávnosti, řízení o prohlášení za mrtvého, řízení o určení data smrti, řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu či vyslovení nepřípustnosti držení v zařízení sociálních služeb, řízení o umoření listin a řízení o některých otázkách týkajících se právnických osob. Státnímu zastupitelství je dále na základě § 8 odst. 2 ZŘS umožněno podat návrh na zahájení řízení ve vybraných řízeních. V případě, že tak učiní, stává se coby navrhovatel účastníkem řízení.

Oprávnění státního zastupitelství pro účely zjištění podmínek k podání návrhu soudu na vyslovení nepřípustnosti držení v zařízení sociálních služeb upravuje odst. 3 výše zmíněného paragrafu. Státní zastupitelství je dle tohoto odstavce oprávněno vstupovat do zařízení sociálních služeb, a to v kteroukoliv dobu, dále smí nahlížet do dokumentace vedené zařízením sociálních služeb, hovořit s osobami, jimž jsou v zařízení sociálních služeb poskytovány pobytové sociální služby, bez přítomnosti jiných osob, a také mohou požadovat potřebná vysvětlení od zaměstnanců poskytovatele sociálních služeb, jakož i od dalších osob podílejících se na péči o osoby, jimž jsou v zařízení sociálních služeb poskytovány pobytové sociální služby.

Jak je stanoveno v § 1 odst. 1 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů (dále též StZast), státní zastupitelství představuje soustavu úřadů státu, jež jsou určeny k zastupování státu při ochraně veřejného zájmu ve věcech svěřených zákonem do působnosti státního zastupitelství. Pokud bychom považovali za platnou premisu, že těžištěm působnosti státního zastupitelství je jeho působnost v trestním řízení (jak můžeme

---

¹¹⁵ ŠÍNOVÁ, R.; JURÁŠ, M. *Účastensví v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2015, s. 75-77.

dovodit z § 4 odst. 1 písm. a) StZast), měla by být pravomoc státního zástupce zasahovat do občanského soudního řízení omezena jen na výjimečné případy, které jsou ospravedlněny ústředními otázkami veřejného zájmu. Ovšem jak uvádí Kraft, je potřeba odmítnout názor, že by byla účast státního zástupce v občanském soudním řízení porušením zásady soudcovské nezávislosti, zásady procesní rovnosti stran a soukromé povahy občanských práv. Samotná účast státního zástupce v občanském soudním řízení není porušením základních zásad, na nichž je občanské soudní řízení založeno, je to spíše rozsah jeho působnosti a pravomocí v tomto řízení, které by mohly mít negativní vliv na zachování uvedených základních zásad.¹¹⁶

Nahlížení právní teorie na otázku zasahování státního zástupce do civilněprávní agendy se v průběhu historie měnilo. Do počátku devadesátých let minulého století byly pravomoci státního zástupce v tomto ohledu velmi rozsáhlé. Jako příklad takřka neomezené působnosti státního zástupce v občanském soudním řízení lze uvést postavení československého prokurátora v padesátých letech minulého století, kdy byla tehdejší prokuratura vybudována na totožných principech jako prokuratura sovětská. Dle tehdejšího znění § 6 odst. 1 a § 6 odst. 3 OSŘ (1950) mohl prokurátor vstoupit do řízení či učinit návrh na zahájení řízení kdykoliv měl za to, že to vyžaduje ochrana zájmů státu nebo pracujících. Opačný přístup k postavení prokurátora nastolilo ustanovení § 35 OSŘ ve znění účinném od 1. 1. 1993., které omezilo účast prokurátora pouze na tři druhy řízení, a to na řízení ve věcech způsobilosti k právním úkonům, řízení ve věcech prohlášení za mrtvého a řízení ve věcech zápisu do obchodního rejstříku. Podstatnou změnou bylo také to, že prokurátor sice mohl vstoupit do již zahájeného řízení, ovšem zahájení řízení iniciovat nemohl.

Od dubna roku 2000 nastalo opětovné rozšiřování výčtu pravomocí státního zástupce. Novela OSŘ, jež byla provedena zákonem č. 293/2013 Sb., vedla k celkové změně koncepce právní moci státního zástupce ingerovat do civilněprávní agendy.¹¹⁷ Novelizované ustanovení § 35 již neobsahuje taxativní výčet řízení, do kterých může státní zastupitelství vstoupit či podat návrh na jejich zahájení, ale obsahuje pouze zmocnění říkající, že státní zastupitelství, popřípadě

---

¹¹⁶ MACKOVÁ, A.; JELÍNEK, J.; BOHUSLAV, L.; TRYZNA, J. a kol. *Aktuální otázky civilního a trestního řízení se zaměřením na rekodifikaci občanského soudního řádu a trestního řádu ve světle principů demokratického a právního státu*. 1. vyd. Praha: Spolek českých právníků Všehrad, 2016, s. 102.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 102-104.

nejvyšší státní zastupitelství, může podat návrh na zahájení řízení nebo vstoupit do občanského soudního řízení v zákonem stanovených případech. Jednotlivé druhy řízení pak nalezneme ve zvláštních paragrafech, přičemž jedním z nich je například již výše zmíněný § 8 ZŘS.

Z uvedeného vyplývá, že se problematika zasahování státního zástupce do občanského soudního řízení evidentně postupně navrácí k dřívějšímu pojetí postavení státního zástupce v této oblasti. Kraft zmiňuje, že dle názoru některých autorů je současný výčet řízení, do nichž může státní zástupce zasahovat, nedůvodně široký. Dle jejího názoru je ale zásah státního zástupce do občanského soudního řízení zajištěním ochrany lidských práv a svobod osob, a to v situacích, kdy jsou tyto osoby ohroženy na svých právech a samy nemohou svá práva aktivně chránit, zejména pak pokud jde o nezletilé děti, osoby bez domova nebo osoby s mentálním či fyzickým postižením.¹¹⁸ Osobně se ztotožňuji s názorem Kraft, jelikož považuji za důležité, aby státní zastupitelství dostalo postavení ochránce veřejného zájmu ve všech řízeních, ve kterých je nutné zajistit ochranu osob, jejichž práva jsou ohrožena a které nejsou schopny svá práva samostatně bránit.

2.5. Zahájení řízení

Samotnému zahájení řízení může předcházet vydání předběžného opatření. Obecnou úpravu předběžného opatření nalezneme v § 74 a násl. OSŘ, výjimky pak upravuje § 12 ZŘS.¹¹⁹ Podle tohoto paragrafu je, až na řízení o pozůstalosti, možné tam, kde lze zahájit řízení i bez návrhu, nařídít bez návrhu také předběžné opatření. Pokud jde o předběžné opatření, které může soud nařídít i bez návrhu, ve věci ochrany proti domácímu násilí či ve věci výživného, složení jistoty k náhradě škody nebo jiné újmy, jež by mohla vzniknout předběžným opatřením, se nevyžaduje. Oproti tomu povinnost složit jistotu podle § 75b odst. 1 OSŘ nastane například tehdy, pokud jeden z rodičů navrhuje vydání předběžného opatření v řízení o rozhodnutí o významné záležitosti dítěte (§ 877 OZ).¹²⁰ V takovém případě má povinnost složit jistotu právě rodič, jenž vydání předběžného opatření navrhuje.

---

¹¹⁸ MACKOVÁ, A.; JELÍNEK, J.; BOHUSLAV, L.; TRYZNA, J. a kol. *Aktuální otázky civilního a trestního řízení se zaměřením na rekodifikaci občanského soudního řádu a trestního řádu ve světle principů demokratického a právního státu*. 1. vyd. Praha: Spolek českých právníků Všehrad, 2016, s. 105.

¹¹⁹ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 363.

¹²⁰ Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2017, sp. zn.100 Co 15/2017.

ZŘS vyjadřuje v ustanovení § 13 odst. 1 princip oficiality, který, jak již bylo uvedeno v předcházející kapitole, společně s principem vyšetřovacím převážně ovládá řízení nesporné.¹²¹ V řízeních, jež jsou ovládána principem oficiality je hlavní iniciativa v rukou soudu, který může řízení zahájit z moci úřední a určuje jeho předmět. Uvedený princip se obecně týká takových řízení, ve kterých mohou být dotčeny vedle soukromých zájmů účastníků také zájmy veřejné, či zájmy subjektů, jimž stát poskytuje zvláštní ochranu (například nezletilých).¹²² Pro tato řízení je charakteristické právě to, co stanovuje zmíněný § 13 odst. 1 ZŘS, a sice že se řízení zahajuje i bez návrhu, pokud není zákonem stanoveno, že lze řízení zahájit pouze na návrh. Pokud lze řízení zahájit i bez návrhu, soud jej zahájí bezodkladně poté, co se dozví o skutečnostech rozhodných pro vedení řízení podle tohoto zákona. O takových skutečnostech se soud může dozvědět z vlastní činnosti v souvislosti s vedením jiných řízení, z podnětu jiných soudů, ale i z podnětů správních úřadů, orgánů samosprávy či fyzických nebo právnických osob.

Následující § 13 odst. 2 ZŘS stanovuje, že o zahájení řízení bez návrhu vydá soud usnesení. Toto usnesení podle § 169 odst. 2 OSŘ ve spojení s § 1 odst. 3 ZŘS nemusí obsahovat odůvodnění, ovšem z výroku usnesení musí být zřejmé, jaké řízení soud zahajuje. Jelikož usnesení soudu o zahájení řízení nahrazuje návrh na zahájení řízení, musí soud usnesení doručit všem účastníkům do vlastních rukou, pokud zákon ve zvláštní části nestanoví u jednotlivých řízení jinak.¹²³

Ustanovení § 14 ZŘS umožňuje, aby byl učiněn návrh na zahájení řízení a návrh na nařízení výkonu rozhodnutí ústně do protokolu, ovšem pouze tehdy, jde-li o řízení, které lze zahájit i bez návrhu nebo pokud jde o řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí, řízení o povolení uzavřít manželství, řízení o určení a popření rodičovství a řízení ve věcech osvojení. Z uvedeného ustanovení lze dospět k závěru, že také návrhy na výkon rozhodnutí lze podat do protokolu pouze v případech, kdy je možné výkon rozhodnutí zahájit soudem i bez návrhu, ovšem není tomu tak. Ačkoliv je výkon rozhodnutí součástí soudního procesu, jímž se celý soudní proces završuje, k výkonu rozhodnutí nedochází vždy. K výkonu rozhodnutí dochází pouze v těch případech, kdy povinný dobrovolně nesplnil soudem uloženou povinnost. Stěžejní je dále skutečnost, že OSŘ ani ZŘS výkon rozhodnutí

---

¹²¹ ŠLEJHAROVÁ, M. Problematika diferenciacie sporného a nesporného řízení. *Právní rozhledy*, 2019, č. 9, s. 322.

¹²² ROGALEWICZOVÁ, R. Princip oficiality v řízeních o úpravu péče a styku s nezletilým dítětem. *Právní rozhledy*, 2016, č. 10, s. 360.

¹²³ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 21.

za řízení výslovně neoznačují, z čehož lze dovodit, že část ustanovení „jde-li o řízení, která lze zahájit i bez návrhu“ se vztahuje právě ke slovu „řízení“, nikoli ke slovu „výkon rozhodnutí“, jež je uvedeno v první části ustanovení. Ani dřívější úprava, konkrétně § 42 odst. 1 věty třetí OSŘ ve znění účinném do 31. 12. 2013 výkon rozhodnutí jako řízení o výkon rozhodnutí neoznačovala.¹²⁴

Se zásadou oficiality úzce souvisí omezení účastníků v možnosti ovlivňovat řízení.¹²⁵ Ustanovení § 15 ZŘS stanovuje, že v případě zpětvzetí návrhu na zahájení řízení navrhovatelem, může soud rozhodnout o neúčinnosti takového zpětvzetí. Ovšem soud tak může učinit pouze pokud jsou splněny podmínky pro zahájení řízení i bez návrhu. Oproti tomu je soud v ustanovení § 16 ZŘS nadán oprávněním řízení i bez návrhu zastavit, a to tehdy, odpadne-li důvod pro vedení řízení. Stejně jako v případě neúčinnosti zpětvzetí návrhu na zahájení řízení se i u této úpravy setkáme s důsledným promítnutím zásady oficiality. Jako příklad lze uvést situaci, kdy v řízení o pozůstalosti vyjde najevo, že osoba prohlášená za mrtvou žije nebo když během řízení o omezení svéprávnosti pominuly důvody pro omezení.¹²⁶

2.6. Příprava jednání

Jelikož se ve zvláštních řízeních soudních neuplatňuje zásada projednací, je v ustanovení § 17 ZŘS stanoveno, že soud nevede přípravné jednání.¹²⁷ Toto ustanovení nelze vykládat tak, že se soudu konání přípravného jednání zapovídá. Smyslem ustanovení je pouhé vyloučení procesních následků, jež jsou spojeny s konáním přípravného jednání ve smyslu § 114c OSŘ a vyloučení obdobných procesních následků, které jsou spojeny s ukončením prvního jednání ve smyslu § 118b odst. 1 OSŘ. V souvislosti s ukončením přípravného jednání, které se koná podle ZŘS, tedy nedojde ke koncentraci řízení, jako je tomu v civilním sporu. Dále není možné při nedostavení se žalovaného k prvnímu rokování vynést rozsudek pro uznání, při nedostavení se žalobce se nezastavuje řízení, také není možné vydat rozsudek pro zmeškání či vyhlásit rozsudek bez jednání, a to i kdyby s tím souhlasili účastníci řízení.¹²⁸

¹²⁴ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 22.

¹²⁵ WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRADNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2. opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 24.

¹²⁶ MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 49.

¹²⁷ WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRADNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2. opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 24.

¹²⁸ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 26-27.

Ustanovení § 17 ZŘS má ovšem ve zvláštní části zákona řadu výjimek. Dané ustanovení se neuplatní například v řízení o úschovách, v řízení o umoření listin, v řízení ve věcech kapitálového trhu či v řízení o předběžném souhlasu s provedením šetření ve věcech ochrany hospodářské soutěže. V těchto (a několika dalších) řízeních je konání přípravného řízení sice přípustné, avšak ustanovení, jež vybraná řízení upravují, výslovně neuvádí, že se neužije ani § 25 odst. 2 ZŘS, z čehož plyne, že ani v případě konání přípravného jednání na základě § 114c OSŘ nelze vynést při nepřítomnosti odpůrcí strany rozsudek pro uznání. Až na tento případ jsou ale ostatní následky, jež jsou spojeny s konáním přípravného jednání podle § 114c OSŘ, zachovány.

Přípravné úkony, jež směřují k plynulému projednání a rozhodnutí věci, může soud realizovat prostřednictvím korespondence mezi účastníky nebo při využití institutu jiného soudního roku, upraveného v § 18 ZŘS.¹²⁹ Obsahem tohoto institutu je volnější probrání věci s účastníky řízení, a to bez sankcí, jež jsou předvídaný v úpravě přípravného jednání (§ 114c OSŘ).¹³⁰ Ustanovení § 18 ZŘS stanovuje, že pokud to soud považuje za vhodné, svolá k přípravě a projednání věci jiný soudní rok. Soud k jinému soudnímu roku přizve účastníky a dá jim prostor pro vyjádření se k věci nebo zjistí jejich stanoviska jiným vhodným způsobem. Konání jiného soudního roku je možné i mimo soudní budovu nebo mimo obvyklou úřední dobu soudu. Pro tyto důvody je jiný soudní rok nejvhodnější pro řízení týkající se svéprávnosti fyzických osob nebo pro řízení týkající se nezletilých. V těchto případech může soud nařídit jiný soudní rok do domácího prostředí posuzované osoby, či do prostředí neziskových organizací, které jsou specializovány na ochranu práv dítěte.¹³¹ Rozhodne-li tak předseda senátu, může se konat jiný soudní rok také bez přítomnosti veřejnosti.¹³²

Účel jiného soudního roku, coby méně formální obdoby přípravného jednání v řízením sporném, můžeme vyvozovat již ze samotného systematického

---

¹²⁹ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 27.

¹³⁰ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 363.

¹³¹ ŠÍNOVÁ, R.; PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 38.

¹³² Usnesení ÚS ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. I. ÚS 1974/14-2: „Místem konání jiného soudního roku je Psychiatrická nemocnice Bohnice, kde je stěžovatelka momentálně hospitalizována. V průběhu jiného soudního roku bude zjišťováno stanovisko stěžovatelky k ústavní stížnosti a její vyjádření k věci. S ohledem na potřebu zajistit neformální atmosféru, ve které nejlépe bude stanovisko stěžovatelky, která trpí duševní nemocí a její svéprávnost je omezena, zjištěno, rozhodla předsedkyně senátu o vyloučení veřejnosti.“

zařazení § 18 v ZŘS, který předchází ustanovení o jednání. Na základě toho lze tvrdit, že účel jiného soudního roku spočívá v první řadě v přípravě jednání tak, aby jednání co nejrychleji dospělo k meritornímu rozhodnutí. Druhotným účelem tohoto institutu je pak projednání věci.¹³³ Jiným soudním rokem ovšem nelze nahradit jednání. Jednání se musí konat vždy, a to i bez ohledu na to, že soud již svolal jiný soudní rok či několik jiných soudních roků.¹³⁴

2.7. Jednání

Na základě ustanovení § 19 ZŘS nařídí soud k projednání věci samé jednání, ledaže tento zákon stanoví, že jednání není potřeba nařizovat. Ustanovení tedy požaduje po soudu, aby k projednání věci samé zásadně nařídil jednání, ovšem zároveň předpokládá existenci možných výjimek z tohoto základního pravidla. Jinými slovy lze bez jednání rozhodnout pouze v případech, jež jsou taxativně uvedena ZŘS.¹³⁵ Jmenovitě může soud rozhodnout bez jednání například v řízení o úschovách (§ 293 ZŘS), v řízení o umoření listin (§ 311 ZŘS), v řízení ve věcech kapitálového trhu (§ 320 ZŘS), nebo v řízení o předběžném souhlasu s provedením šetření ve věcech ochrany hospodářské soutěže (§ 328 ZŘS).

S ohledem na § 115 OSŘ předvolá soud k jednání účastníky a dále všechny, jejichž přítomnost je potřebná. Předvolání musí být účastníkům doručeno tak, aby měli dostatečný čas pro přípravu, a to nejméně 10 dnů přede dnem, kdy se má jednání konat, pokud nepředcházelo přípravné jednání. Jednání je až na výjimky veřejné. Těmito výjimkami jsou řízení o pozůstalosti a dále řízení ve věcech osvojení, bylo-li rozhodnuto o utajení osvojení.¹³⁶ V těchto dvou případech je tedy jednání neveřejné, což je stanoveno v § 182 odst. 1 a § 444 odst. 1 ZŘS.

2.8. Dokazování

V následujících ustanoveních, konkrétně v § 20 a § 21 ZŘS jsou promítnuty zásadní rozdíly mezi sporným a nesporným řízením. Soud má povinnost zjistit všechny skutečnosti, jež jsou důležité pro rozhodnutí, aniž by přitom byl omezen na skutečnosti, jež uvádějí účastníci (§ 20 odst. 1 ZŘS). Účastníci mohou dle

---

¹³³ MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 50-51.

¹³⁴ ŠÍNOVÁ, R.; PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 39.

¹³⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 9. 2017, sp. zn. 7 Cmo 543/2016.

¹³⁶ ŠÍNOVÁ, R.; PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 39.

ustanovení § 20 odst. 2 ZŘS uvádět rozhodné skutečnosti a označovat důkazy až do vydání či vyhlášení rozhodnutí, čímž ale není dotčeno právo účastníků uvádět nové skutečnosti a důkazy v odvolacím řízení. Dále nelze mít za to, že účastník uznal nárok nedostavením se k jednání či nepodáním písemného vyjádření k výzvě soudu, nebo že by byly tímto nekonáním považovány určité skutečnosti za prokázané (§ 20 odst. 3 ZŘS). K tomu, aby mohl soud považovat určité skutečnosti za nesporné či prokázané, je totiž potřeba výslovného souhlasu účastníka. Soud ovšem může vyzvat účastníka k vyjádření se o určitém procesním návrhu s připojením doložky, že v případě, že se do určité lhůty nevyjádří, bude se mít za to, že s návrhem souhlasí.¹³⁷

Projev principu vyšetřovacího nalezneme v § 21 ZŘS, který stanovuje, že soud provede i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, než které byly navrhovány účastníky. Odpovědnost za náležité zjištění skutkového stavu tedy nese v souladu se zásadou vyšetřovací soud. Ten má povinnost provádět i jiné než účastníky navrhované důkazy, jež jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu. Na druhou stranu ale nenese povinnost po důkazech pátrat sám. Povinnost účastníků uvádět rozhodné skutečnosti a navrhnout důkazy sice potlačena není, nicméně nebývá spojována s procesními břemeny. K zajištění toho, aby byla skutková zjištění úplná a disponovala vysokou mírou pravdivosti napomáhá také skutečnost, že v nesporném řízení nemají účastníci právo odepřít výpověď (§ 131 OSŘ).¹³⁸

Stejně jako ostatní procesní zásady neplatí ani tato bez výjimky. V řízeních upravených v ZŘS jsou strany oprávněny a v některých případech dokonce povinny uvádět skutková tvrzení a navrhnout k nim odpovídající důkazy. Jedná se kupříkladu o řízení o úschovách či řízení o umoření listin. V tomto případě je zákonem vyloučena aplikace zásady vyšetřovací, což znamená, že procesní odpovědnost za zjištění skutkového stavu nese soud, ale účastníci řízení. Také neplatí možnost účastníků uvádět rozhodné skutečnosti a označovat důkazy až do vydání či vyhlášení rozhodnutí (§ 20 odst. 2 ZŘS).¹³⁹

Ustanovení § 22 ZŘS je věnováno důkazu – výslechem účastníka. Úprava tohoto důkazního prostředku je odchylná od úpravy pro řízení sporné obsažené v § 131 odst. 1 OSŘ. Podle tohoto ustanovení může soud nařídit důkaz výslechem

---

¹³⁷ WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRAVNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2. opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 25-26.

¹³⁸ VAŠUTOVÁ, V. Specifika dokazování v odlišných právních procesech. *Právní rozhledy*, 2011, č. 22, s. 795.

¹³⁹ ZAHRAVNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 24.

účastníka jen tehdy, když dokazovanou skutečnost nelze prokázat jinak a jestliže s tím souhlasí účastník, který má být vyslechnut. Oproti tomu § 22 ZŘS, jenž je vůči § 131 odst. 1 OSŘ *lex specialis*, stanovuje, že výslech účastníka lze nařídit vždy, pokud je toho ke zjištění skutkového stavu třeba. K nařízení výslechu účastníka zde není, vzhledem k jeho významu v nesporném řízení,¹⁴⁰ potřeba souhlasu účastníka.

Zatímco v řízení sporném je výslech účastníka důkazním prostředkem krajním, v řízení nesporném se uplatňuje podstatně častěji.¹⁴¹ Toto ovšem nelze chápat tak, že by měl soud ve zvláštních řízeních soudních provést výslech účastníka vždy. K tomu soud přistoupí pouze pokud lze reálně očekávat, že bude výpověď účastníka představovat skutečný zdroj informací o projednávané věci. Není na místě přistoupit k výslechu účastníka, pokud informace, jež lze z účastnické výpovědi očekávat, byly buďto již prokázány jinými důkazními prostředky, nebo vyplývají ze shodného tvrzení účastníků. Soud nemá výslech účastníka provést ani tehdy, pokud by měl být užit pouze ke zjištění účastníkovy stanoviska ke skutkovým nejasnostem. Za tímto účelem si soud vyžádá jeho vyjádření, aniž by jej vyslechl.¹⁴²

2.9. Náhrada nákladů řízení

Právo na náhradu nákladů řízení ve zvláštních řízeních soudních může mít trojí typový režim. Řízení, která lze zahájit i bez návrhu a která nemají ve zvláštní části zákona stanovená specifická pravidla o náhradě nákladů řízení, a řízení ve statusových věcech manželských a partnerských lze podřadit pod první režim práva na náhradu nákladů řízení. V těchto řízeních se uplatní úprava v § 23 a § 24 ZŘS. Na základě těchto dvou ustanovení lze náhradu nákladů řízení přiznat pouze tehdy, odůvodňují-li to okolnosti případu, případně pokud má soud za to, že šlo v řízení o svévolné a zjevně bezúspěšné uplatňování práva.

Uvedená ustanovení jsou ve vztahu k OSŘ v poměru speciality, avšak pouze v rozsahu, ve kterém upravují problematiku nákladů řízení. Tam, kde ZŘS mlčí, se při rozhodování o nákladech řízení uplatní normy v § 137 a násl. OSŘ, tedy ustanovení týkající se pojmu nákladů řízení, placení nákladů řízení, práva žádat

---

¹⁴⁰ MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 58.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 41.

osvobození od placení soudních poplatků, pokud je řízení zpoplatněno a režimu svědečného, znalečného a tlumočného. Také ve zvláštních řízeních soudních se uplatní ustanovení § 140 odst. 1 OSŘ, které stanovuje, že si každý z účastníků platí své náklady sám, tedy s výjimkou případů stanovených v OSŘ, kde tyto náklady hradí stát (§ 140 odst. 2 a 3 OSŘ). Svě uplatnění v řízeních konaných podle ZŘS ovšem nenalezne § 141 OSŘ, podle kterého v případě, že účastník před provedením důkazu nesloží zálohu podle předpokládané výše nákladů, nelze tento důkaz provést. Důvodem pro neaplikování tohoto ustanovení je skutečnost, že jsou řízení konaná podle ZŘS ovládána zásadou vyšetřovací.¹⁴³

Druhý režim se týká řízení, jež lze zahájit i bez návrhu, ale která mají ve zvláštní části ZŘS specifickou úpravu nákladů řízení. Do této skupiny řízení lze zařadit například řízení o pozůstalosti, v rámci kterého jsou náklady řízení upraveny v § 127 a § 128 ZŘS, nebo řízení o vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu, kde je nákladům řízení věnován § 74 ZŘS. V těchto řízeních se přednostně uplatní ustanovení o nákladech, jež jsou pro jednotlivá řízení obsažena ve zvláštní části ZŘS, ovšem pokud tyto normy mlčí, aplikuje se § 23 a § 24 zákona. V případě, že problém neupravují ani tato ustanovení, uplatní se § 137 a násl. OSŘ.

Konečně třetí režim se vztahuje na řízení, jež se primárně řídí ZŘS, ale která lze zahájit jen na návrh. Zde se na problematiku práva účastníků na náhradu nákladů řízení výhradně aplikuje úprava obsažená v § 142 a násl. OSŘ, jestliže není ve zvláštní části ZŘS, jež upravuje daný zvláštní typ výhradně návrhového řízení, výslovně stanoveno něco jiného. Výjimku z tohoto pravidla tvoří řízení ve věcech manželských a partnerských, která se, jak již bylo zmíněno výše, řídí režimem upraveným v ustanoveních § 23 a § 24 ZŘS. Problematická je ovšem skutečnost, že ve zvláštních řízeních soudních neexistuje žalobce ani žalovaný. Jelikož ustanovení § 142 OSŘ vychází z míry procesního úspěchu ve věci, lze o nákladech výhradně návrhových zvláštních řízení rozhodnout podle tohoto ustanovení pouze zaznamenal-li soud mezi účastníky v průběhu řízení skutečný skutkový či právní nesoulad, jehož vyřešení má zásadní vliv na rozhodnutí ve věci samé. Pokud tento reálný spor soud nezaznamená a § 23 s § 24 ZŘS mlčí, je nutno aplikovat § 150 OSŘ a prohlásit, že ostatní účastníci nezavdali příčinu k podání návrhu na zahájení

---

¹⁴³ SVOBODA, K.; HROMADA, M.; LEVÝ, J.; VLÁČIL D.; TLÁŠKOVÁ, Š.; PIRK, T. *Náklady řízení*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 146-147.

řízení a jelikož bylo návrhu vyhověno, je adekvátní, aby každý z účastníků nesl své náklady sám.¹⁴⁴

2.10. Rozhodnutí

Jde-li o rozhodnutí ve věci samé, ustanovení § 25 odst. 1 ZŘS stanoví, že soud rozhoduje usnesením, pokud zákon nestanoví jinak. Kdy soud rozhoduje rozsudkem pak stanoví zákon u jednotlivých řízení ve zvláštní části, přičemž se jedná především o řízení týkající se osobního stavu, tedy například řízení o rozvod manželství, řízení o prohlášení za mrtvého či řízení o určení rodičovství.¹⁴⁵ Následující odst. 2 § 25 ZŘS výslovně vylučuje rozhodovat rozsudkem pro uznání, rozsudkem pro zmeškání a platebním rozkazem.

Jak již bylo rozvedeno v podkapitole zabývající se zahájením řízení, nesporná řízení ovládá zásada oficiality a v důsledku toho je řízení mimo vliv účastníků. Tento princip vyjadřuje také ustanovení § 26 ZŘS, jež uvádí, že soud může překročit návrhy účastníků a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se tito účastníci domáhají, a to za podmínky, že řízení bylo možno zahájit i bez návrhu. V řízeních, jež lze zahájit i bez návrhu, je předmět řízení vymezen hmotným právem a v návaznosti na to jsou v těchto řízeních upravovány hmotněprávní poměry ve veřejném zájmu, a nikoli z vůle stran.¹⁴⁶

Co se týká otázky závaznosti výroku rozhodnutí, ustanovení § 27 ZŘS stanoví, že výrok pravomocného rozhodnutí, kterým bylo rozhodnuto o statusové věci fyzické či právnické osoby, zavazuje každého. Jedná se o zcela zásadní rozdíl oproti závaznosti výroku rozsudku ve sporných věcech.¹⁴⁷ Tam § 159a odst. 1 OSŘ stanoví, že pokud zákon nestanoví jinak, je výrok pravomocného rozsudku závazný pouze pro účastníky řízení. Šínová dále uvádí, že: „*Pro každého je také závazný výrok předběžného opatření dle § 452 ZŘS, kterým bylo rozhodnuto o úpravě poměrů dítěte, a nařízení výkonu rozhodnutí o péči o nezletilé děti (§ 508 ZŘS). Pravomocné rozhodnutí o nařízení soudního prodeje zástavy je závazné pro každého, proti němuž působí podle jiných právních předpisů zástavní právo k této zástavě (§ 358 ZŘS). Dle § 265 ZŘS rozhodnutí soudu o žalobě, kterou věřitel*

¹⁴⁴ SVOBODA, K.; HROMADA, M.; LEVÝ, J.; VLÁČIL D.; TLÁŠKOVÁ, Š.; PIRK, T. *Náklady řízení*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 146-149.

¹⁴⁵ WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRADNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2. opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 27.

¹⁴⁶ MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 63.

¹⁴⁷ WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRADNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2. opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 27.

*uplatnil pohledávku nebo právo na uspokojení pohledávky za zajištění, jsou závazná pro všechny účastníky při likvidaci pozůstalosti. Zvláštní úprava pro závaznost rozhodnutí je také obsažena v § 366 ZŘS v řízení o zákazu výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry.*¹⁴⁸

Ustanovení § 27a ZŘS dále stanovuje možnost vyslovení předběžné vykonatelnosti rozsudku soudem, a to ve výroku rozsudku, pokud by jinak účastníku hrozilo nebezpečí těžko nahraditelné či značné újmy a jestliže bylo možné zahájit řízení i bez návrhu. Důvodem začlenění tohoto poměrně nového ustanovení byla absence možnosti vyslovit v řízeních, která lze zahájit i bez návrhu, předběžnou vykonatelnost bez návrhu účastníků. V důsledku toho docházelo v praxi k situacím, kdy byli účastníci soudem požádáni, aby navrhli předběžnou vykonatelnost rozsudku, přičemž bez tohoto požádání by účastníci tento návrh ve většině případů sami neučinili. Jelikož je soud v převažující většině případů schopen lépe posoudit, kde újma hrozí, je proto na místě umožnit soudu vyslovit předběžnou vykonatelnost rozsudku i bez návrhu.¹⁴⁹

2.11. Opravné prostředky

ZŘS disponuje jen několika málo ustanoveními, jež jsou věnována opravným prostředkům. Z tohoto důvodu se převážně užije obecné úpravy ve čtvrté části OSŘ. Pro odvolací řízení ve věcech dle ZŘS platí princip úplné apelace, který navazuje také na zásadu vyšetřovací, a především na to, že ve zvláštních řízeních neplatí koncentrace řízení. Tento princip je vyjádřen v § 28 odst. 1 ZŘS¹⁵⁰ a znamená, že lze v odvolacím řízení tvrdit nové skutečnosti a navrhnout nové důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně. Odvolací soud tedy nemůže odmítnout zabývat se skutečností pouze z důvodu, že před soudem prvního stupně uplatněna nebyla. Stejně tak vyvstane-li v odvolacím řízení potřeba provést nový důkaz, soud jej provede.

Princip úplné apelace je zaměřen na úplné zjištění skutkového stavu, a to i za cenu případného prodloužení řízení. Odpovídá tak povaze zvláštního řízení, ve kterém se rozhoduje ve veřejném zájmu na základě co nejúplněji zjištěného stavu

---

¹⁴⁸ ŠÍNOVÁ, R.; PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 45.

¹⁴⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb, kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony.

¹⁵⁰ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 365.

věci. Z tohoto důvodu nese odpovědnost za zjištění skutkového stavu soud (princip vyšetřovací) a účastníkům odvolacího řízení je umožněno vnášet do odvolacího řízení nové skutečnosti a důkazy. Výjimku z principu úplné apelace tvoří jiná řízení podle hlavy čtvrté ZŘS (§ 294, § 312, § 321, § 329, § 338, § 347, § 352, § 357, § 364 ZŘS), dále řízení o neplatnost manželství (§ 374 odst. 2 ZŘS) a řízení o rozvod manželství (§ 397 ZŘS). V těchto řízeních se uplatní princip neúplné apelace,¹⁵¹ a ustanovení § 28 ZŘS se tudíž neuplatní.

Dalším výrazným odchýlením pro odvolací řízení ve věcech dle ZŘS je prolomení mezí odvolacího návrhu pro řízení, jež mohou být zahájena i bez návrhu,¹⁵² což stanovuje § 28 odst. 2 ZŘS. Toto znamená, že soud přezkoumá napadené rozhodnutí i z důvodů, jež v odvolání nebyly uplatněny. Zejména zkoumá korektnost napadeného meritorního rozhodnutí ve všech jeho výrocích, a to i když nebyly odvoláním napadeny. Jedinou podmínkou je, že byl napaden alespoň jeden z meritorních výroků. Rozhodnutí jako celek však nelze přezkoumat v případě, že jsou napadeny pouze sekundární výroky, kupříkladu výrok o splátkách dluhu na výživném.¹⁵³ Na základě § 28 odst. 3 ZŘS lze v těchto věcech přezkoumat rozhodnutí také tehdy, pokud nebyl v odvolání ani přes výzvu odvolací důvod uplatněn.

Principy odvolacího řízení se v řízeních, jež lze zahájit i bez návrhu, promítají také do žaloby na obnovu řízení a pro zmatečnost. I zde totiž není soud vázán mezemi, ve kterých se účastník domáhá přezkoumání rozhodnutí. Tato výjimka není novinkou, byla stanovena již v OSŘ účinném do 31. 12. 2013, a sice v ustanovení § 235d písm. a) OSŘ, který stanovoval, že: „*Soud projedná věc v mezích, ve kterých se ten, kdo podal žalobu, domáhá povolení obnovy řízení nebo zrušení napadeného rozhodnutí pro zmatečnost. Tímto rozsahem není vázán ve věcech, v nichž lze zahájit řízení bez návrhu.*“ Obdobná výjimka jako pro obnovu řízení a žalobu pro zmatečnost platí také pro dovolání.¹⁵⁴ Na základě § 30 odst. 2 ZŘS není dovolací soud vázán rozsahem dovolacích návrhů ve věcech, ve kterých lze zahájit řízení i bez návrhu. V některých typech řízení se dovolání nepřipouští, což stanovuje § 30 odst. 1 ZŘS. Podle tohoto ustanovení se dovolání nepřipouští

¹⁵¹ MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 64-65.

¹⁵² WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 365.

¹⁵³ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 64.

¹⁵⁴ WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRADNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2. opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 28.

proti rozhodnutí dle hlavy páté části druhé ZŘS, ledaže jde o rozsudek o omezení či zbavení rodičovské odpovědnosti, pozastavení nebo omezení jejího výkonu, o určení a popření rodičovství či o nezrušitelné osvojení. Kupříkladu Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 21. 8. 2019, sp. zn. 24 Cdo 4238/2018, odmítl dovolání otce proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 13. 6. 2018 č. j. 12 Co 58/2018-141 podle ustanovení § 243c odst. 1 OSŘ, jelikož toto dovolání není přípustné, a to, protože směřuje proti rozhodnutí odvolacího soudu vydanému ve věci, ve které zákon tento mimořádný opravný prostředek nepřipouští.

3. Vybraná řízení dle zákona o zvláštních řízeních soudních

Tato kapitola bude věnována dvěma typům řízení, a sice řízení o svéprávnosti a řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu. Volba na tato řízení padla především kvůli zcela zásadním změnám, které (zejména v případě řízení o svéprávnosti) v souvislosti s těmito řízeními proběhly. Následující podkapitoly budou věnovány samotným řízením tak, jak je upravuje ZŘS, ale také stručnému hmotněprávnímu základu a nástinu toho, jak jsou tato řízení upravena na Slovensku.

3.1. Řízení o svéprávnosti

Řízení o svéprávnosti představuje procesní reflexi hmotněprávního institutu omezení svéprávnosti, který je upraven v § 55 až § 65 OZ. Nová hmotněprávní úprava se podstatně rozchází s koncepcí poplatnou právu totalitnímu, bere v potaz Úmluvu a vychází z totožných ideových základů, které již byly promítnuty do právních řádů některých evropských států.¹⁵⁵

Řízení ve věcech svéprávnosti, jež je upraveno v oddílu druhém, dílu prvním, hlavy prvé ZŘS a řízení ve věcech opatrovnickví člověka, jež jsou upravena v oddílu třetím téže hlavy, jsou řízeními, jejichž právní úprava byla převzata z dosavadní úpravy v OSŘ. Oproti tomu řízení o některých podpůrných opatřeních, upravená v oddílu prvním, jsou řízení naprosto nová. Zákonodárce se zavedením těchto řízení snaží zmírnit dopady dřívější právní úpravy v OZ, jež ve vztahu k právním jednáním osob zdravotně postižených umožňovala přistoupit pouze k zásadním opatřením, jako bylo omezení či zbavení způsobilosti k právním úkonům. Taková opatření byla často neúměrná a neshodovala se s reálnou životní situací a psychickým i zdravotním stavem osob, jež byly stíženy duševní poruchou. Nová právní úprava OZ přinesla méně invazivní podpůrná opatření, a to předběžné prohlášení (§ 38 až § 44 OZ), nápomoc při rozhodování (§ 45 až § 48 OZ) a zastoupení členem domácnosti (49 až § 54 OZ). Primárním cílem nové koncepce těchto podpůrných opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat je ochrana zájmů osob stížených duševní poruchou, jejich individuální sféry, důstojnosti, soukromí a majetku. Z tohoto důvodu je možné přistoupit k omezení svéprávnosti pouze ve specifických případech, za splnění přísných podmínek a vždy úměrně k intenzitě postižení. Omezení svéprávnosti tedy nastupuje až jako

---

¹⁵⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

prostředek *ultima ratio*, ke kterému může soud přistoupit až tehdy, pokud neshledá podmínky a důvody pro uložení některého z podpůrných opatření.¹⁵⁶ O podpůrných opatřeních bude dále pojednáno v podkapitole s názvem posouzení mírnějších opatření, nicméně pro účely této podkapitoly nepovažuji za nezbytné rozebírat jednotlivá podpůrná opatření dopodrobna a zabývat se příliš důkladně jejich hmotněprávní úpravou v OZ. Pojednání o podpůrných opatřeních v uvedené podkapitole tedy bude pojato v obecnější rovině. Nejprve se však zaměřím na samotný institut omezení svéprávnosti podle OZ, na zahájení řízení o svéprávnosti dle ZŘS a na jeho průběh.

3.1.1. Institut omezení svéprávnosti

Nová úprava OZ přinesla mimo hlavní terminologické změny, kdy byl pojem „způsobilost k právním úkonům“ nahrazen pojmem „svéprávnost“, nejzásadnější věcnou změnu, kterou je, že již není možné osobu zbavit svéprávnosti, ale lze ji pouze ve svéprávnosti omezit, a to navíc pouze v případě, kdy není možné přistoupit k žádným z podpůrných opatření.¹⁵⁷ V ustanovení § 64 OZ je totiž výslovně stanoveno, že člověk není rozhodnutím o omezení svéprávnosti zbaven práva samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života, jako je například nákup potravin denní potřeby či vstupenek na výstavu.¹⁵⁸

Na základě ustanovení § 55 OZ lze k omezení svéprávnosti přistoupit pouze v zájmu člověka, jehož se to týká, po jeho zhlédnutí a s plným uznáním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti. Je přitom nutné vzít důkladně v úvahu rozsah i stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti. Úprava zdůrazňuje, že lze k omezení svéprávnosti přistoupit pouze v zájmu člověka, kdy „chráněný zájem člověka“ je nutno chápat jakožto zájem komplexní, který se týká souboru osobních a majetkových zájmů člověka kvalifikovaných právem.¹⁵⁹ Nadto nutno uvést závěr Ústavního soudu, který v nálezu ze dne 5. 12. 2016, sp. zn. IV. ÚS 1580/16 vyslovil, že není vždy prvotním zájmem dotčené osoby omezení svéprávnosti v co možná

¹⁵⁶ MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 71-85.

¹⁵⁷ WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRADNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2. opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 33.

¹⁵⁸ DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 226.

¹⁵⁹ MELZER, F.; TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek I. § 1–117. Praha: Leges, 2013, s. 436.

nejmenší míře. Soudy mají povinnost zkoumat okolnosti každé konkrétní věci a přistoupit k takovému omezení svéprávnosti, jež je v nejlepším zájmu dané osoby.

Občanský zákoník dále stanovuje, že důvodem pro omezení svéprávnosti může být jen duševní porucha, která není pouze přechodná, a to dosáhne-li takového stupně, že dané osobě brání v určitých záležitostech samostatně právně jednat (§ 57 OZ). Přechodná duševní porucha, vyvolaná například stresem či vlivem drog, není důvodem pro omezení svéprávnosti soudem. Podmínkou pro omezení svéprávnosti však není nevyлéčitelná duševní porucha, postačí, že se projevuje po dobu delší než pouze po krátkodobý časový úsek. Mezi typické případy duševních poruch, jež v praxi vedou k omezení svéprávnosti posuzovaného¹⁶⁰, patří především demence, mentální postižení v jakémkoli stupni, schizofrenie či chronická závislost na omamných látkách s pokročilou deprivací osobnosti.¹⁶¹

Omezení svéprávnosti je zároveň možné pouze na dobu časově omezenou, a to maximálně na pět let, přičemž tuto dobu lze prodloužit opětovným rozhodnutím soudu. Doba, po kterou se svéprávnost omezuje, může být ale samozřejmě i kratší. Ke kratší době omezení svéprávnosti se přistoupí především v případech, kdy soud omezuje svéprávnost pouze v souvislosti s určitou záležitostí na dobu nutnou pro její vyřízení. Právní účinky omezení pak zanikají uplynutím doby, na kterou byla svéprávnost omezena, přičemž rozhodující je právní moc rozsudku, na základě kterého byla svéprávnost omezena. Tímto okamžikem se stává osoba znovu plně svéprávnou. Pokud ale během doby omezení svéprávnosti dojde k zahájení řízení o prodloužení doby omezení, právní účinky původního rozhodnutí trvají až do vydání nového rozhodnutí, ovšem nejdéle po dobu jednoho roku (§59 OZ).¹⁶² Dočasnost institutu omezení svéprávnosti se projevuje také tím, že soud může v případě změny okolností své rozhodnutí, kterým svéprávnost osoby omezuje, bezodkladně změnit nebo přímo zrušit, a to i bez návrhu (§60 OZ).¹⁶³

Za dřívější úpravy byla přijata řada rozhodnutí o zbavení a omezení způsobilosti k právním úkonům. Ta ovšem podle nové právní úpravy neobstojí a musela se s nimi vypořádat přechodná ustanovení OZ. Na tyto skutečnosti reaguje

---

¹⁶⁰ Jako posuzované označujeme ty, kteří mají být omezeni ve svéprávnosti.

¹⁶¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁶² DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 226.

¹⁶³ MACKOVÁ, A.; MUŽIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 85.

především ustanovení § 3030 odst. 1 OZ,¹⁶⁴ podle kterého je třeba u všech osob, jež byly původně zbaveny nebo omezeny ve způsobilosti k právním úkonům, zahájit řízení o přezkum svéprávnosti a s tímto řízením spojit řízení o opatrovnictví. V případě, že se tak nestane, nabudou tyto osoby zpět plné svéprávnosti, a to nejpozději uplynutím pěti let ode dne nabytí účinnosti OZ. Kvůli tomuto ustanovení zahájily soudy po celé republice na tisíce soudních řízení a zahltily kapacitu znalců z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, jež podávají znalecké posudky o duševním stavu posuzovaných.¹⁶⁵

3.1.2. Zahájení řízení

Pro řízení o svéprávnosti je v prvním stupni věcně příslušný okresní soud (§ 3 odst. 1 ZŘS). Místně příslušným je pak podle ustanovení § 34 ZŘS obecný soud toho, o jehož svéprávnosti se rozhoduje. Pokud je ale osoba, o které se rozhoduje, bez svého souhlasu umístěna ve zdravotním ústavu nebo v zařízení sociálních služeb, a to s předpokladem, že se zde osoba bude zdržovat delší dobu, je místně příslušný soud, v jehož obvodu je tento ústav. Toto pravidlo má co nejvíce usnadnit možnost posuzovaného zúčastnit se jednání.¹⁶⁶ V případě, že se v řízení o svéprávnosti změní okolnosti, podle kterých se příslušnost posuzuje, je možné, aby byla v zájmu toho, o jehož svéprávnosti se rozhoduje, místní příslušnost přenesena na jiný soud.¹⁶⁷

Jelikož ustanovení § 35 ZŘS výslovně nevylučuje užití ustanovení § 13 odst. 1 ZŘS, lze zahájit řízení jak na návrh, tak i bez návrhu. U došlých podání je pak potřeba především rozlišovat, zda se jedná o návrh na zahájení řízení, nebo jde o pouhý podnět k tomu, aby soud zahájil řízení bez návrhu usnesením podle § 13 odst. 2 ZŘS. Pokud jde o podnět, soud posoudí, zda poskytuje dostatečné podklady pro zahájení řízení z moci úřední. Návrh musí obsahovat vylíčení rozhodných skutečností a označení důkazů. Pokud nebyl návrh podán státním orgánem nebo zdravotním ústavem, může soud usnesením uložit navrhovateli, aby předložil relevantní lékařskou zprávu o duševním stavu posuzovaného. Nepředloží-li navrhovatel zprávu do lhůty, jež je uložena v usnesení, soud řízení

---

¹⁶⁴ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2338.

¹⁶⁵ TOMŠOVÁ, E. Úvaha nad schopností zletilého právně jednat. *Právní rozhledy*, 2016, č. 17, s. 595.

¹⁶⁶ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 83-84.

¹⁶⁷ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 372.

zastaví. Tato možnost soudu vybidnout usnesením navrhovatele k předložení lékařské zprávy má zabránit možným šikanózním návrhům.¹⁶⁸

Vzhledem k tomu, že v zákoně není výslovně upraveno, kdo je oprávněn návrh na zahájení řízení podat, lze vyvodit, že je k podání legitimován každý, kdo má právní osobnost, má na dané věci právní zájem a je také způsobilý být účastníkem řízení. Ustanovení § 35 odst. 2 ZŘS se zmiňuje pouze o státním orgánu a zdravotním ústavu, coby možných navrhovatelích, a to i přes skutečnost, že se nejedná o subjekty, jež by měly právní osobnost, a tedy i způsobilost být účastníkem řízení. Zákon totiž těmto subjektům zcela výjimečně legitimaci k podání návrhu na zahájení řízení přiznává.¹⁶⁹

V souladu s požadavky, jež jsou kladeny Evropským soudem pro lidská práva a mezinárodními úmluvami, je vždy nutné zachovat právo podat návrh na přezkoumání zásahu do svéprávnosti osobě, které se takový zásah týkal. Toto činí ustanovení § 35 odst. 3 ZŘS, které stanovuje, že návrh na zrušení či změnu rozhodnutí, kterým bylo rozhodnuto o omezení svéprávnosti, může podat také ten, komu byla omezena svéprávnost. Z tohoto práva ovšem existují výjimky.¹⁷⁰ Druhá věta ustanovení § 35 odst. 3 ZŘS zakotvuje možnost soudu odejmout svým rozhodnutím právo osobě, o jejíž svéprávnosti se jedná, podávat v určitém časovém úseku (nejdéle však po dobu šesti měsíců ode dne právní moci takového rozhodnutí) návrh na zahájení tohoto řízení. Soud tak může učinit v případě, že návrh takové osoby opakovaně zamítl a nelze-li očekávat zlepšení jejího stavu. Důvodová zpráva uvádí, že účelem tohoto institutu je zabránit zneužívání práva na podání návrhu na změnu či zrušení rozhodnutí. Toto se jeví jako racionální a efektivní, ovšem je otázkou, jde-li o opatření vhodné a přiměřené ve vztahu k individuálním právům posuzovaných. Ustanovení ponechává prostor pro neodůvodněný, nepřezkoumatelný, a tudíž svévolný postup rozhodujícího soudu, a to tím, že nestanovuje podmínky pro rozhodnutí soudu o nemožnosti osoby omezené ve svéprávnosti podat návrh na zrušení nebo změnu rozhodnutí, kterým bylo rozhodnuto o omezení svéprávnosti této osoby, jednoznačně a striktně. U podmínky „opakovaně zamítl“ není jasné, zda je tím myšleno zamítnutí dvakrát, třikrát nebo vícekrát, u podmínky „nelze-li očekávat zlepšení stavu“ je pak takovýto předpoklad

¹⁶⁸ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 84-85.

¹⁶⁹ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 372.

¹⁷⁰ ŠÍNOVÁ, R.; PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 56.

velice těžce odhadnutelný v lékařství. Z tohoto důvodu je zapotřebí, aby soudy přistupovaly k uvedenému opatření s patřičnou opatrností.¹⁷¹

Jelikož omezení svéprávnosti není pouze vážným zásahem do individuální sféry a soukromého života jednotlivce, ale dopadá také do jeho sféry sociální a na jeho působení ve společnosti, zakotvuje ustanovení § 36 ZŘS povinnost rozhodujícího soudu zaslat bezodkladně ministru spravedlnosti a příslušné profesní komoře návrh na zahájení řízení nebo usnesení, kterým bylo zahájeno řízení o omezení či navrácení svéprávnosti toho, kdo je advokátem, notářem, soudním exekutorem, soudcem, státním zástupcem, insolvenčním správcem, zapsaným mediátorem, znalcem či tlumočnickem. Účel takové povinnosti soudu spočívá v přijetí včasných opatření ze strany informovaných subjektů, která by zabránila případným škodám, jež by mohly vzniknout například v důsledku rozhodování soudce, jehož svéprávnost je aktuálně omezena.¹⁷²

Je nezbytné, aby byl posuzovaný v řízení o svéprávnosti zastoupen. Podle dřívější úpravy v § 187 odst. 1 OSŘ, ve znění účinném do 31. 12. 2013, byl klíčový účastník řízení oprávněn si v první řadě zástupce zvolit a teprve v případě, že si jej nezvolil, byl soud povinen mu jej pro řízení ustanovit, a to primárně z řad osob blízkých. Pokud nebylo možné ustanovit za opatrovníka některou z blízkých osob, byl ustanoven advokát. Problémem této úpravy bylo zejména to, že u osoby stížené duševní poruchou mohlo vyjít dodatečně najevo, že volby zástupce nebyla od samého počátku schopna. Tento problém odpadl díky ustanovení § 37 ZŘS, podle kterého jmenuje opatrovníka posuzovanému soud vždy sám, z moci úřední. To však nebrání tomu, aby si posuzovaný zvolil zmocněnce, a to i bez ohledu na názor ustanoveného opatrovníka. O tomto, stejně jako o svých dalších procesních právech a povinnostech, musí být posuzovaný poučen. Posuzovaný tedy může mít dva zástupce, jelikož zmocněnec má, stejně jako soudem ustanovený opatrovník, standardní postavení zástupce posuzovaného s veškerými právy a povinnostmi (§ 31 OSŘ). Zákon na tuto možnou situaci reaguje ustanovením § 37 odst. 2, ve kterém je stanoveno, že nastane-li rozpor mezi úkony opatrovníka a úkony zvoleného zmocněnce, soud určí, který z úkonů je v zájmu posuzovaného.

Ustanovení tentokrát neobsahuje žádné povinnosti ohledně výběru opatrovníka. Bylo upuštěno od tehdy oblíbeného ustanovování opatrovníků z řad

---

¹⁷¹ MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 90.

¹⁷² Tamtéž, s. 90-91.

vlastních zaměstnanců či z řad zaměstnanců ústavu, ve kterém je posuzovaný umístěn. Jde-li o osobu blízkou, měl by soud ustanovit jako opatrovníka takovou, která nebude dalším účastníkem řízení, a u které nenastane hrozba protichůdných zájmů. Pro ustanovení do funkce opatrovníka je nezbytným předpokladem také předchozí souhlas opatrovníka s ustanovením a jeho morální (a v případě advokáta¹⁷³ také odborná) způsobilost.¹⁷⁴

3.1.3. Průběh řízení

Zákonodárce v ustanovení § 55 OZ vyžaduje zhlédnutí toho, o jehož svéprávnost se jedná (dále též posuzovaný), orgánem, jenž o omezení rozhoduje. Tímto orgánem je zásadně soud, což zdůrazňuje stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2016, sp. zn. Cpjn 201/2015, k výkladu § 55 odst. 1 OZ a § 38 odst. 2 ZŘS. Zhlédnutím se má zabránit tomu, aby k omezení svéprávnosti člověka docházelo formálním způsobem¹⁷⁵, aniž by se soud o stavu daného člověka přesvědčil. Přitom je výchozím pravidlem ustanovení § 38 odst. 1 ZŘS, které stanoví, že soud vyslechne posuzovaného a mimo něj také znalce, dle okolností ošetřujícího lékaře posuzovaného, jeho opatrovníka a případně provede další vhodné důkazy. Od výsledku posuzovaného je možné upustit pouze tehdy, není-li posuzovaný k výsledku vůbec způsobilý či pokud tak nelze učinit, aniž by vznikla újma na jeho zdravotním stavu. I v takovýchto případech je však povinností soudu přesvědčit se o stavu posuzovaného alespoň tím, že jej zhlédne. Pokud ale posuzovaný sám požádá, aby byl vyslechnut, soud jej vyslechne vždy (§ 38 odst. 2 ZŘS).¹⁷⁶ Z pravidla, že zhlédnutí posuzovaného provádí zásadně soudce, se ovšem připouští výjimka. V konkrétní věci mohou být dány mimořádné důvody, jež svědčí pro to, aby bylo z uvedeného pravidla vybočeno, a posuzovanou osobu tak nezhlédl soudce, ale jiná soudní osoba, tedy vyšší soudní úředník či asistent soudce. Ke zhlédnutí jinou soudní osobou může dojít kupříkladu u osoby, o jejíž svéprávnosti již bylo dříve rozhodováno, jež byla v minulosti soudcem zhlédnuta a v probíhajícím řízení jde o přezkum svéprávnosti za situace, kdy je, dle

---

¹⁷³ Nemůže se jednat o jakéhokoli advokáta, vybírá se z tzv. kolečka.

¹⁷⁴ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní.* Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 128-129.

¹⁷⁵ ÚS vyslovil názor, že soudy při rozhodování o omezení svéprávnosti osoby nesmějí postupovat formalisticky například v nález ze dne 5. 12. 2016, sp. zn. IV. ÚS 1580/16.

¹⁷⁶ MELZER, F.; TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář.* Svazek I. § 1–117. Praha: Leges, 2013, s. 436.

současných lékařských poznatků, její zdravotní stav takové povahy, že již nelze očekávat jeho zlepšení (například v důsledku Alzheimerovy choroby či mentální retardace, bez možnosti počítat s reálným zlepšením stavu). Závěr o zdravotním stavu však musí vyplývat například ze znaleckého posudku nebo musí být alespoň výslovně potvrzen pečlivým lékařským vyšetřením, přičemž nesmí být jakýmkoliv způsobem zpochybněn ostatními provedenými důkazy ani samotnými poznatky ze zhlédnutí, které již provedla jiná soudní osoba.¹⁷⁷

Výslech znalce bude primárně zaměřen na posouzení duševního stavu posuzované osoby a jeho vlivu na schopnost samostatně jednat, ovšem z ustanovení § 38 odst. 3 ZŘS vyplývá, že jeho obsahem může být také důkladnější zdůvodnění návrhu znalce na vzetí posuzovaného do zdravotního ústavu za účelem vyšetření jeho zdravotního stavu.¹⁷⁸ Otázky, které může soud položit znalci, jsou uvedeny v příloze této práce. Je-li posuzovaným osoba mladší, je okruh otázek o něco širší.

Znalec může soudu navrhnout, aby byl posuzovaný po nutnou dobu vyšetřován ve zdravotním ústavu tehdy, působí-li mu povaha či intenzita duševní choroby posuzovaného obtíže zpracovat posudek bez možnosti pozorovat posuzovaného po delší dobu. Doba, po kterou bude posuzovaný vyšetřován ve zdravotním ústavu, ovšem nesmí přesáhnout čtyři týdny. Aby soud návrhu znalce vyhověl, musí být splněny dvě stěžejní podmínky, a to, že je takovéto opatření k vyšetření zdravotního stavu posuzovaného naprosto nezbytné a nelze-li tohoto účelu dosáhnout jinak. V některých případech může být ústavní vyšetřování nahrazeno opakovaným a pravidelným pozorováním a vyšetřováním v domácím prostředí posuzovaného, nebo v prostředí pro posuzovaného jinak známém a bezpečném. Znalcův návrh na vyšetřování ve zdravotním ústavu musí být tedy v obou uvedených směrech dostatečně odůvodněn. Znalec musí dopodrobna vyličit a také doložit, z jakého důvodu nebude standardní vyšetření bez umístění v ústavu dostatečným podkladem pro vypracování posudku. Sporné případy musí soud ověřit a vyloučit takové, ve kterých jde spíše o snahu vyhnout se komplikacím s posuzovaným, který nespolupracuje.¹⁷⁹ V krajních případech může soud donucovacími prostředky z OSŘ (předvoláním či předvedením) vyšetření posuzovaného vynutit (§ 127 odst. 4 OSŘ).

---

¹⁷⁷ VOJTEK, P. Výběr rozhodnutí z oblasti civilněprávní. *Soudní rozhledy*, 2016, č. 11-12, s. 368.

¹⁷⁸ MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 92.

¹⁷⁹ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 133.

Soud rozhoduje o znaleckém návrhu usnesením. V případě, že návrhu vyhověl, rozhodl tím o zásahu do práv účastníka. Jelikož se nejedná o usnesení, jež upravuje pouze vedení řízení, je proti němu přípustné odvolání a je potřeba usnesení doručit posuzovanému. Pokud ale soud návrhu znalce nevyhoví, odvolání proti takovému usnesení přípustné není. Vydání rozhodnutí musí být pečlivě zváženo a náležitě odůvodněno. V rozhodnutí musí být přesně uvedena doba, po kterou soud nařídí vyšetření ve zdravotním ústavu, přičemž i tato doba musí být řádně odůvodněna. Není-li doba přesně uvedena, lze mít za to, že se vyšetření nařizuje na dobu čtyř týdnů, tedy na dobu maximálně přípustnou. Toto se ale musí odrazit alespoň v odůvodnění usnesení, jinak by se jednalo o vadu ve smyslu ustanovení § 205 odst. 2 písm. b) OSŘ, protože je rozhodnutí v odvolacím řízení nepřezkoumatelné.¹⁸⁰

3.1.4. Posouzení mírnějších opatření

Soudy mají při rozhodování o omezení svéprávnosti povinnost dbát na to, aby nedošlo k omezení ve větším rozsahu, než v jakém je to nutné. Z tohoto důvodu je nezbytné, aby obecné soudy vždy zvážily, zdali by nebylo možné dosáhnout sledovaného cíle mírnějšími a méně omezujícími alternativami. Ustanovení § 39 ZŘS stanovuje, že soud může v průběhu řízení rozhodnout především o schválení smlouvy o nápomoci, o schválení zastoupení členem domácnosti nebo o jmenování opatrovníka (tím je zřejmě myšleno opatrovníka ustanoveného předběžným prohlášením podle § 38 a násl. OZ), pokud má za to, že bude takové podpůrné opatření ve vztahu k posuzovanému mírnější a méně omezující. V případě, že je mírnější opatření postačující, musí soud zvážit také to, je-li proveditelné. Například v situaci, kde by bylo postačující zastoupení členem domácnosti, ale v domácnosti žádný člen není nebo není schopen nebo ochoten se funkce zástupce posuzovaného zhostit, musí soud přistoupit k jinému opatření, například k ustanovení opatrovníka.¹⁸¹

Podpůrná opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat můžeme z hlediska faktického zásahu do svéprávnosti posuzovaného rozdělit na opatření, jež nezasahují do svéprávnosti posuzovaného a o kterých soud může rozhodovat pouze na návrh takové osoby, a na opatření, která již zasah do svéprávnosti

---

¹⁸⁰ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní.* Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 133.

¹⁸¹ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 88-89.

posuzovaného představují, jelikož v podstatě nahrazují rozhodnutí o omezení svéprávnosti člověka. Do první skupiny můžeme zařadit předběžné prohlášení a nápomoc při rozhodování, jelikož ani jeden z těchto institutů do svéprávnosti osoby nikterak nezasahuje. Do druhé skupiny, tedy mezi opatření, která jsou zásahem do svéprávnosti člověka, pak patří zastoupení členem domácnosti.¹⁸² Následující odstavce budou věnovány opatřením, které zmiňuje ustanovení § 39 ZŘS, tedy nápomoci při rozhodování, zastoupení členem domácnosti a jmenování opatrovníka.

První z podpůrných opatření, které ustanovení § 39 ZŘS uvádí, je nápomoc při rozhodování. Tento institut je jednou z novinek, která má pomoci osobám, jež trpí duševní poruchou, ale které jsou stále ještě schopny samostatného rozhodování. Jelikož jim duševní porucha zatím „pouze“ činí obtíže v samostatném rozhodování, nepotřebují opatrovníka, který by za ně rozhodování důležitých otázek převzal. Potřebují pouze někoho, kdo bude přítomen při jejich právních jednáních a bude jim nápomocen radou. Konečné rozhodnutí ovšem činí sama podporovaná osoba.¹⁸³ Osoba, které duševní porucha působí obtíže v rozhodování, a která nemusí být omezena ve svéprávnosti, si tedy může k radě a pomoci sjednat poskytování podpory čili vybrat si podpůrce. Podpůrce může být jeden, ale může jich být i více. Podpůrce se pak smlouvou o nápomoci zavazuje podporovanému, že bude s jeho souhlasem přítomen při jeho právních jednáních, že mu zajistí potřebné údaje a sdělení a že mu bude pomáhat radami.¹⁸⁴ Vedle toho může podpůrce vlastním jménem namítat neplatnost právního jednání, jež učinil podporovaný. K tomu má soud nebo správní orgán povinnost přihlídnout. Podpůrce za nemocnou osobu nerozhoduje, ovšem jedná spolu s ní, radí jí a ovlivňuje její chování. Je tedy důležité zajistit, aby podpůrce neohrožoval zájmy nemocné osoby. Z tohoto důvodu je k platnosti smlouvy o nápomoci vyžadováno schválení soudu.

Soud má také pravomoc schvalovat smlouvu o zastoupení členem domácnosti.¹⁸⁵ Tento institut se uplatní v situaci, kdy zletilému, který nemá žádného jiného zástupce, brání duševní porucha samostatně právně jednat. Takovou osobu pak může zastupovat jeho potomek, předek, sourozenec, manžel nebo partner

---

¹⁸² FLANDEROVÁ, M.; VOJTEK, P. Mírnější a méně omezující opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat jako alternativa k omezení svéprávnosti. *Soudní rozhledy*, 2015, č. 10, s. 342.

¹⁸³ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 115.

¹⁸⁴ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HRMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 75-76.

¹⁸⁵ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 112-113.

nebo osoba, jež se zastoupeným žila před vznikem zastoupení ve společné domácnosti alespoň po dobu tří let. Zastoupení vznikne tím, že dá zástupce zastoupenému na vědomí, že jej bude zastupovat, a srozumitelně mu vysvětlí povahu a také následky zastoupení. Ovšem zastoupení nevznikne tehdy, odmítne-li to osoba, jež má být zastoupena. K takovému odmítnutí stačí schopnost osoby, jež má být zastoupena, projevit přání. Jak již bylo zmíněno, je nutné schválení tohoto zastoupení soudem. Je tomu tak proto, že by tento institut mohl bez dalšího vést k nežádoucím situacím, jako je například střet zájmů či zastoupení bez zjištění vůle zastoupeného.¹⁸⁶

Konečně třetí z podpůrných opatření, které ustanovení § 39 ZŘS zmiňuje, je ustanovení opatrovníka na základě předběžného prohlášení. Elementární význam předběžných opatření tkví v tom, že je dána osobám, jež jsou plně schopny samostatného rozhodování, možnost závazně vyslovit některá přání ohledně budoucnosti pro případ, že tuto svou schopnost pozbydou. Konkrétně ustanovení § 38 OZ sděluje, že člověk může v očekávání vlastní nezpůsobilosti právně jednat projevit vůli, aby byly jeho záležitosti spravovány určitým způsobem, či aby je spravovala určitá osoba, nebo aby se určitá osoba stala jeho opatrovníkem. Princip předběžných prohlášení tedy spočívá v tom, že je může založit pouze osoba, jež je plně svéprávná.

Rozlišujeme dva základní typy předběžných opatření, a to prohlášení o zástupci a prohlášení obsahující pokyny. Prohlášení obsahující pokyny představuje jednostranné právní jednání s účinností *pro futuro*, které je podmíněno nezpůsobilostí pořizovatele. V písemné formě zakládá vůli člověka a specifické pokyny ohledně budoucího poskytování péče či budoucích právních pokynů. Uplatňována jsou především ve zdravotnictví, ale nejsou vyhraněna pouze pro tuto oblast. Prohlášení o zástupci, jež jsou známá také jako trvalé plné moci, obsahují projev vůle ohledně jmenování zástupce, jenž bude jednat místo člověka v případě, že tento nebude schopen učinit či projevit svou vůli. Takováto prohlášení také nacházejí uplatnění zejména v oblasti poskytování zdravotnické péče. Účinnosti pak nabude předběžné prohlášení v okamžiku, kdy je, zpravidla ošetřujícím lékařem, rozhodnuto o neschopnosti člověka samostatně se rozhodnout. Seznam prohlášení o určení opatrovníka, jež jsou učiněna formou veřejné listiny, je veden Notářskou komorou České republiky, a to v elektronické podobě. Seznam je

---

¹⁸⁶ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 77.

neveřejný a vedle prohlášení o určení opatrovníka jsou zde evidována také odvolání takových prohlášení.¹⁸⁷ Na závěr této problematiky ještě nutno zmínit, že je na formu sepsání předběžného prohlášení kladena zvláštní pozornost. U sepsání je přítomen notář či svědkové, což má zabránit zneužití vůle osoby pořizující závěť v okamžiku, kdy tato osoba sama není schopna potvrdit svůj úmysl.¹⁸⁸

3.1.5. Rozhodnutí

V řízení o omezení svéprávnosti rozhoduje soud rozsudkem ve věci samé, tedy omezuje-li svéprávnost, prodlužuje-li dobu omezení svéprávnosti, dále pokud svéprávnost vrací, pokud ruší či mění rozhodnutí o jejím omezení pro změnu okolností, ruší-li rozsudek pro absenci podmínek od samého počátku a také pokud zamítá nedůvodné návrhy. Ve všech ostatních případech soud rozhoduje usnesením, například o zahájení řízení *ex officio*, o zastavení řízení (odpadne-li důvod pro jeho vedení nebo pokud vyjde najevo, že důvod od počátku neexistoval) či o jmenování opatrovníka^{189, 190}

Velký důraz je kladen na výrok i na samotný obsah odůvodnění rozsudku (§ 40 odst. 2 ZŘS).¹⁹¹ V první řadě nutno uvést, že i na rozsudek vydaný ve věci svéprávnosti dopadá obecný požadavek na kvalitu rozsudečného výroku. Zcela zásadní náležitostí rozsudečného výroku je to, že je v něm vymezený obsah rozhodnutí formulován určitě a srozumitelně. Kromě této esenciální náležitosti musí být z rozsudku, jímž se omezuje svéprávnost člověka, zřejmý také hodnotící úsudek soudu, proč bylo nakonec přistoupeno k takovému omezení svéprávnosti. Není postačující omezit se v odůvodnění rozsudku pouze na popis zjištěných skutečností například ze znaleckého posudku či ze svědecké výpovědi zaměstnance sociálního zařízení, v němž posuzovaný žije, nebo z jiných důkazních prostředků, a následně s odkazem na aplikované ustanovení zákona bez dalšího uzavřít, že byly v daném případě splněny podmínky pro vydání onoho rozhodnutí.¹⁹²

Při rozhodování o omezení svéprávnosti se soud musí soustředit na zodpovězení řady otázek týkajících se schopnosti posuzovaného právně jednat.

---

¹⁸⁷ MELZER, F.; TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek I. § 1–117. Praha: Leges, 2013, s. 396–404.

¹⁸⁸ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 111.

¹⁸⁹ Myšleno opatrovníka procesního.

¹⁹⁰ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 136.

¹⁹¹ MACKOVÁ, A.; MUŽIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 94.

¹⁹² Rozsudek NS ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. 30 Cdo 4467/2014.

Mezi takové otázky patří například otázka, jestli posuzovaný trpí duševní poruchou, která není pouze přechodná, omezuje-li tato porucha jeho schopnost rozhodovat se, může-li posuzovaný v důsledku této poruchy samostatně nakládat s finančními prostředky, omezuje-li duševní porucha schopnost posuzovaného projevit přání, je-li posuzovaný schopen pracovní činnosti nebo je-li posuzovaný schopen obstarávat si své záležitosti, pokud jde o jednání na úřadech (například v souvislosti s vyřizováním dokladů). Z těchto (a řady dalších) otázek, které je potřeba při rozhodování zodpovědět, a z principu, podle kterého musí být výrok o omezení svéprávnosti adresný, jedinečný a skutečně vystihující osobnost člověka omezeného na svéprávnosti, vyplývá, že není-li z výroku o omezení svéprávnosti zcela zřejmé, zda je osoba ohledně určitého právního jednání zbavena svéprávnosti, má se za to, že ohledně takového právního jednání zbavena svéprávnosti není.¹⁹³ Posuzovaný musí být označen, respektive identifikován jménem, příjmením, datem a měsícem narození, nikoli pouze v záhlaví rozhodnutí, ale také v samotném výroku rozhodnutí.¹⁹⁴ Přitom musí být označen takovým způsobem, aby nemohlo dojít k záměně.

Soud musí v rozsudku, jímž se omezuje svéprávnost, vymezit také rozsah takového omezení. Rozsah musí být vždy omezen pouze negativně, tedy přesným výčtem toho, co již posuzovaný nemůže činit. Rozsah je možné stanovit například finanční částkou pro obecné nakládání s majetkem, ale i výslovným výčtem úkonů, ke kterým již není omezená osoba oprávněna. Je nutné, aby byl vymezen rozsah šetrně a pouze v rozsahu, ve kterém je to pro ochranu posuzovaného nezbytné. Není také možné stanovit omezení progresivně do budoucna, a to i když je zde předpoklad zhoršení zdravotního stavu.¹⁹⁵ V návaznosti na tato pravidla zmíním zprávu Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 1977, sp. zn. Cpj 160/76, ve které je uvedeno, že *„při formulaci výroku rozsudku určujícího rozsah omezení způsobilosti k právním úkonům je třeba mít na zřeteli, že jde o opatření, které má chránit a nikoli poškozovat zájmy občana. Není-li to nutné, nemá mu proto být výrokem rozsudku zabráněno v tom, aby si mohl obstarat běžné záležitosti, jako např. platit úhradu za užívání bytu, poplatek za plyn, elektřinu, používat hromadných dopravních prostředků a platit jízdné, kupovat věci běžné osobní potřeby (jako např. jídlo,*

¹⁹³ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 90-94.

¹⁹⁴ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 138.

¹⁹⁵ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 89-90.

běžné ošacení, obutí, čisticí prostředky), objednat si běžnou opravu nebo úpravu věci apod.“ Poté, co rozsudek nabyde právní moci, se zapisuje omezení svéprávnosti a jmenovaný opatrovník do Centrální evidence obyvatel.

Soud je v řízení o omezení svéprávnosti oprávněn rozhodnout také o tom, zda se posuzovaná osoba omezuje ve svéprávnosti k výkonu volebního práva.¹⁹⁶ Nejvyšší soud zaujal stanovisko, že výkon volebního práva může soud v rámci řízení o omezení svéprávnosti omezit jen výslovně ve výroku svého rozhodnutí. V odůvodnění by pak měl soud vyložit, jaké úvahy ho k omezení vedly. Příkladem takové úvahy může být například neschopnost člověka pochopit význam voleb.¹⁹⁷ Uvedený postoj zaujal Nejvyšší soud zejména s poukazem na předchozí judikaturu Ústavního soudu, především pak na náleze ze dne 12. 7. 2010, sp. zn. IV. ÚS 3102/08. V tomto nálezu Ústavní soud vyslovil, že: *„samotné zakotvení překážky výkonu volebního práva pro osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům není protiústavní; obecné soudy totiž mohou (a musí) v rámci řízení o zbavení způsobilosti k právním úkonům postupovat ústavně konformně a věnovat mimořádnou pozornost i otázkám dopadů jejich rozhodnutí do veřejných subjektivních práv dotčených osob.“* V témže nálezu Ústavní soud uvedl také to, že mají obecné soudy při rozhodování o omezení způsobilosti fyzické osoby povinnost zvláště posuzovat také to, zda je daná osoba schopna porozumět smyslu, účelu a důsledkům voleb. Své rozhodnutí pak musí obecné soudy v této věci řádně odůvodnit. Nerespektování této povinnosti, jež vyplývá z ustanovení čl. 21 odst. 1 a 3 Listiny, čl. 3 Dodatkového protokolu k Úmluvě a z čl. 89 odst. 2 Ústavy, by pak nutně vedlo k závěru o protiústavnosti takového rozhodnutí.

Zákonodárce promítá nutnost zvýšené ochrany zájmů posuzovaného také do požadavků na specifický přístup ze strany soudu v závěrečné fázi řízení. Při vyhlášení a odeslání rozhodnutí dotčeným účastníkům řízení je vedle obvyklého způsobu doručování účastníkům řízení, včetně jejich zástupců, zaveden i citlivější přístup vůči posuzovanému, který by měl odrážet specifický charakter a způsob dorozumívání se s ním.¹⁹⁸ Ustanovení § 41 ZŘS výslovně stanovuje povinnost soudu nejen doručit rozhodnutí, ale učinit i jiná vhodná opatření, aby se mohl posuzovaný vhodnou formou s obsahem rozhodnutí seznámit a měl je k dispozici. Potřebné informace pro volbu nejvhodnějšího opatření může soud předem získat

---

¹⁹⁶ Stanovisko NS ze dne 15. 2. 2017, sp. zn. Cpjn 23/2016.

¹⁹⁷ KORBEL, F. Aktuality, *Soudní rozhledy*, 2017, č. 3, s. 73.

¹⁹⁸ MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 95.

především tím, že se v řízení podrobně vyptá ustanoveného znalce. Dotáže se jej zejména na to, zda je vůbec zprostředkování obsahu posuzovanému možné a v jaké míře. V případě, že to možné je, dotáže se jej, jakým konkrétním způsobem lze obsah zprostředkovat a která konkrétní osoba k tomu bude nejvhodnější. Zprostředkování obsahu rozhodnutí posuzovanému vhodnou formou by měli v první řadě zajistit jeho zástupci, tedy opatrovník, respektive zmocněnec, a to, je-li to možné, osobně. Soud je dokonce oprávněn zástupce posuzovaného přímo v rozhodnutí vyzvat a uložit jim povinnost, aby soud o výsledku takového seznámení informovali, a to písemně, konkrétně a ve lhůtě k tomu určené. Pokud bude zjištěno, že takové seznámení není z objektivních důvodů možné, přijdou na řadu jiná vhodná opatření, přičemž o jaká se konkrétně bude jednat, bude záviset na okolnostech každého jednotlivého případu. Nebude-li tato povinnost splněna, může soud v krajním případě uložit pořádkovou pokutu podle ustanovení § 53 OSŘ.¹⁹⁹

Jestliže vyjde později najevo, že pro omezení svéprávnosti nebyly podmínky, soud rozsudek zruší. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 31. 1. 1969, sp. zn. 2 Cz 1/69, vyslovil, že rozhodnutí, kterým se zrušuje původní nesprávné rozhodnutí, má zpětnou účinnost, a to v tom směru, že se po právní moci zrušujícího rozhodnutí hledí na osobu, která byla dříve omezena ve svéprávnosti, jako by nikdy omezena nebyla. Nejde tedy o vrácení svéprávnosti, ale o navrácení do stavu před jejím omezením.²⁰⁰

3.1.6. Náklady řízení

Ustanovení § 43 odst. 1 ZŘS zakotvuje, že náklady řízení platí stát. Ovšem náklady právního zastoupení, vyjma nákladů soudem jmenovaného opatrovníka pro řízení, stát neplatí. Uvedené ustanovení je zaměřeno na problematiku placení, a nikoliv na problematiku náhrady nákladů řízení. Na první pohled tedy vytváří *lex specialis* vůči ustanovení § 140 OSŘ, které stanovuje, že každý účastník platí náklady řízení, jež vznikají jemu osobně, a náklady svého zástupce. Toto znamená, že soud kupříkladu nemůže uložit účastníkům povinnost složit zálohy na zajištění důkazního prostředku, třeba znaleckého posudku. Je ale nepředstavitelné, že by, s odkazem na ustanovení § 43 odst. 1 ZŘS, účastník neměl nést své běžné náklady,

---

¹⁹⁹ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní.* Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 141.

²⁰⁰ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 96.

jež jsou spojeny s naplňováním jeho procesních práv a povinností (například náklad za cestu k soudnímu jednání).

Jelikož se ustanovení § 43 odst. 1 ZŘS vztahuje k placení, a nikoli k náhradě nákladů řízení, lze dovodit, že soud při rozhodování o povinnosti k náhradě nákladů řízení mezi účastníky aplikuje ustanovení § 23 ZŘS, popřípadě § 24 ZŘS. Oproti tomu normou, jež se vztahuje k náhradě nákladů řízení, a nikoliv k placení, je ustanovení § 43 odst. 2 ZŘS. Toto ustanovení zakotvuje, že lze-li to spravedlivě žádat, soud přizná náhradu proti tomu, o jehož svéprávnost v řízení šlo. Protože norma řeší náhradu nákladů řízení státu a nikoliv účastníků, jedná se o *lex specialis* nikoli k § 23 ZŘS, ale k § 148 OSŘ, ze kterého vyplývá, právo na náhradu nákladů řízení, které platil stát, není možné v řízení o svéprávnosti uložit nikomu jinému než tomu, o jehož svéprávnost v řízení šlo, a to pouze při splnění výjimečných předpokladů dle této normy.²⁰¹ Ustanovení § 43 odst. 2 ZŘS dále představuje doplněk k § 24 ZŘS, sankčnímu předpisu náhrady nákladů řízení. Zpravidla se bude jednat o situaci, kdy byl návrh na omezení svéprávnosti zamítnut nebo kdy bylo řízení zahájené usnesením soudu zastaveno z důvodu, že během dokazování vyšlo najevo, že sice nejsou důvody pro omezení svéprávnosti, avšak vyšetřovaný zavinil příčinu k zahájení řízení svým nestandardním chováním. Příkladem takového nestandardního chování může být kupříkladu agresivní vystupování vůči třetím osobám či hromadění odpadu v blízkosti svého bydliště.²⁰²

Může ovšem také dojít k tomu, že bude mít soud za to, že povinnost k náhradě nákladů řízení státu nenese ani ten, o jehož svéprávnost v řízení šlo. Co se týká náhrady nákladů mezi účastníky navzájem, uplatní se ustanovení § 23 ZŘS, případně také § 24 ZŘS.²⁰³ Jak již bylo uvedeno v předcházející kapitole, na základě těchto dvou ustanovení je možné přiznat náhradu nákladů pouze odůvodňují-li to okolnosti případu, popřípadě má-li soud za to, že šlo v řízení o svévolné a zjevně bezúspěšné uplatňování práva.

3.1.7. „Konanie o spôsobilosti na právne úkony“

Jak již bylo řečeno na začátku podkapitoly s názvem institut omezení svéprávnosti, v České republice přinesla nová úprava OZ zcela zásadní změnu,

---

²⁰¹ SVOBODA, K.; HROMADA, M.; LEVÝ, J.; VLÁČIL D.; TLÁŠKOVÁ, Š.; PIRK, T. *Náklady řízení*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 184.

²⁰² SVOBODA, K. Rozhodování o nákladech ve zvláštních řízeních soudních, *Právní rozhledy*, 2014, č. 2, s. 39.

²⁰³ SVOBODA, K.; HROMADA, M.; LEVÝ, J.; VLÁČIL D.; TLÁŠKOVÁ, Š.; PIRK, T. *Náklady řízení*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 184-185.

a to, že již nelze osobu svéprávnosti zbavit, ale lze ji ve svéprávnosti pouze omezit. Ve Slovenské republice k tomuto zlomu došlo díky zákonu č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok, v znení neskorších predpisov (dále též CMP), který nabył účinnosti 1. 7. 2016. Důvodová zpráva k CMP úplné zbavení způsobilosti k právním úkonům vylučuje a označuje jej jako protiprávní institut, který je v rozporu s lidskoprávními standardy.²⁰⁴ Dle § 231 CMP soud v „konanie o spôsobilosti na právne úkony“ rozhoduje pouze o „obmedzení spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony“, o „zmene obmedzenia spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony“ a o „navrátení spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony“.

Do dne 1. 7. 2016 se „konanie o spôsobilosti na právne úkony“ řídilo zákonem č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok, v znení účinném do 30. 6. 2016. (dále jen OSP),²⁰⁵ který byl zrušen zákonem č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok, v znení neskorších predpisov. Zatímco dřívější úprava, obsažená v OSP, věnovala dané problematice pouze 7 ustanovení (§ 186 až § 191 OSP), CMP upravuje „konanie o spôsobilosti na právne úkony“ v celkem 21 ustanoveních, konkrétně v § 231 až § 251. Tato skutečnost je dána tím, že CMP zavádí nové prvky podporovaného rozhodování a současně zachovává klasické náhradní rozhodování opatrovníkem. CMP přinesl také několik terminologických změn. Významnou terminologickou změnou je především nahrazení pojmu „vyšetrovaný“ (§ 187 odst. 2 a 3 OSP) pojmem „ten, o koho spôsobilosti sa koná“. Dále CMP zavádí namísto „opatrovníka pre konanie“ o něco přesnější pojmenování, a to „procesný opatrovník“ (§ 240 CMP stanovuje, že soud ustanoví procesního opatrovníka tomu, o jehož způsobilosti se jedná, pokud nemá zákonného zástupce). Kromě výše uvedených změn zavádí CMP také pojem zcela nový. Touto novinkou je pojem „důvěrník“. Na základě ustanovení § 242 CMP může osoba, o jejíž způsobilosti se jedná, požádat, aby se řízení zúčastnil její důvěrník, který není jejím zástupcem, přičemž o této možnosti ji musí poučit soud. Důvěrník tedy představuje jakési poselství nové filozofie v nahlížení na problematiku způsobilosti plnoleté fyzické osoby k právním úkonům.

Nová úprava podstatně precizovala okruh účastníků řízení. Dle ustanovení § 233 CMP může podat návrh na zahájení řízení osoba blízká, poskytovatel

---

²⁰⁴ Důvodová správa k zákonu č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok.

²⁰⁵ Xprávo. Konanie o obmedzení spôsobilosti na právne úkony. In: *xpravo.eu* [online]. 28. 01. 2017. [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <https://xpravo.eu/konanie-obmedzeni-sposobilosti-pravne-ukony/>.

zdravotní péče, poskytovatel sociálních služeb, ten, kdo má na věci právní zájem a také ten, o jehož způsobilosti k právním úkonům se má jednat.²⁰⁶ Dřívější úprava v § 186 OSP pouze stanovovala, že návrh na zahájení řízení může podat též zdravotnické zařízení, pokud má způsobilost mít práva a povinnosti ve smyslu § 19 OSP.²⁰⁷ Speciální ustanovení o účastnících řízení úprava postrádala. Z podstaty věci ovšem vyplývalo, že účastníky jsou navrhovatel a ten, o jehož způsobilosti se jedná.²⁰⁸ CMP oproti tomu to, že účastníky řízení jsou navrhovatel a ten, o jehož způsobilosti k právním úkonům se jedná, výslovně stanovuje v § 236. Ustanovení § 239 CMP dále jednoznačně zdůrazňuje, že ten, o jehož způsobilosti se jedná, má v řízení způsobilost samostatně jednat před soudem v plném rozsahu.

Dle předcházející právní úpravy mohl soud od výsledku vyšetřovaného upustit, pokud nebylo možné tento výsledek vykonat vůbec, nebo jej nebylo možné vykonat, aniž by vznikla vyšetřovanému újma na zdravotním stavu (§ 187 odst. 2 OSP). Mohlo tak docházet k případům, kdy soud osobu způsobilosti k právním úkonům zbavil bez toho, aby ji vůbec viděl. Tuto situaci CMP vylučuje.²⁰⁹ V ustanovení § 243 CMP je zakotveno, že soud má povinnost vyslechnout osobu, o jejíž způsobilosti se jedná, přičemž výsledek se uskuteční způsobem, který je s ohledem na zdravotní stav osoby vhodný a přiměřený. Od výsledku lze upustit, pokud by byl výsledek na újmu zdravotního stavu dané osoby, ovšem soud v takovém případě osobu, o jejíž způsobilosti se jedná, zhlédne. Požádá-li o to osoba, o jejíž způsobilosti se jedná, soud ji vyslechně vždy.

Změna nastala také v otázce výsledku znalce. Na základě § 187 odst. 3 OSP měl soud povinnost vyslechnout znalce vždy. Na návrh znalce pak mohl soud nařídit, aby byla vyšetřovaná osoba vyšetřována ve zdravotnickém zařízení po dobu až tří měsíců, pokud to bylo pro vyšetření zdravotního stavu nevyhnutelně nutné.

---

²⁰⁶ Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím. Právna úprava konania súdu o spôsobilosti na právne úkony podľa Civilného mimosporového poriadku. In: komisarprezdravotnepostihnutych.sk [online]. [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: https://www.komisarprezdravotnepostihnutych.sk/getmedia/80c9ee18-61f1-42e9-843b-9183ea29e2ff/SPU_Pravna-upravaCMP.aspx.

²⁰⁷ FICOVÁ, S.; ŠTEVČEK, M. a kol. *Občianské súdne konanie*. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 333.

²⁰⁸ Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím. Tabuľka zmien súdneho konania o spôsobilosti na právne úkony. In: komisarprezdravotnepostihnutych.sk [online]. [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: https://www.komisarprezdravotnepostihnutych.sk/getmedia/9c021c2c-750e-407d-bccf-6d24a411535f/SPU_TabuľkaZmenySPU.aspx.

²⁰⁹ Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím. Právna úprava konania súdu o spôsobilosti na právne úkony podľa Civilného mimosporového poriadku. In: komisarprezdravotnepostihnutych.sk [online]. [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: https://www.komisarprezdravotnepostihnutych.sk/getmedia/80c9ee18-61f1-42e9-843b-9183ea29e2ff/SPU_Pravna-upravaCMP.aspx.

CMP dobu, po kterou soud může nařídít, aby byla osoba, o jejíž způsobilosti se jedná, umístěna ve zdravotnickém zařízení za účelem vyšetřování jejího zdravotního stavu, krátí na maximálně čtyři týdny (§ 245 CMP). Ustanovení § 246 CMP nadto umožňuje upustit od znaleckého dokazování, a to v případě, že soud považuje pro zjištění skutečného stavu věci za postačující vyslechnutí ošetřujícího lékaře.

S řízením o omezení způsobilosti k právním úkonům je ze zákona spojeno řízení o ustanovení opatrovníka (§ 248 odst. 1 CMP). Rozhodne-li soud o omezení způsobilosti k právním úkonům, vymezí ve výroku rozsudku rozsah, ve kterém způsobilost osoby omezil, a ustanoví jí opatrovníka. Řízení o ustanovení opatrovníka pak upravuje CMP v ustanoveních § 272 až § 277. Při srovnání s předcházející právní úpravou je podstatným rozdílem také způsob doručování rozhodnutí o způsobilosti k právním úkonům. Dříve mohl soud upustit od doručení rozhodnutí, pokud by doručení mohlo působit na adresáta pro jeho duševní poruchu nepříznivě, nebo pokud nebyl adresát schopen význam rozhodnutí pochopit (§ 189 OSP). Podle nové úpravy musí být rozhodnutí osobě, o jejíž způsobilosti k právním úkonům se jedná, doručeno bezvýjimečně. Ustanovení § 240 odst. 3 zakotvuje, že rozhodnutí ve věci samé doručí soud kromě zákonného zástupce nebo procesního opatrovníka také samotné osobě, o jejíž způsobilosti se jedná. Tato osoba může požádat, aby jí soud (bez ohledu na její zastoupení) doručoval veškeré písemnosti v řízení.

Závěrem nutno vyzdvihnout také to, že CMP přinesl rozšíření okruhu subjektů, které soud může přibrat do řízení. Na základě § 35b OSP mohl soud přibrat do řízení „komisára pre deti“ nebo „komisára pre osoby so zdravotným postihnutím“. Ustanovení § 12 odst. 2 CMP umožňuje soudu přibrat do řízení i jiný subjekt, pokud to vyplývá ze zvláštního předpisu. Tento subjekt je v řízení oprávněn činit veškeré úkony, které může činit účastník, pokud nejde o úkony, které může činit pouze subjekt právního vztahu (§ 12 odst. 3 CMP). Může se jednat o orgán veřejné moci, v jehož působnosti je ochrana základních lidských práv a svobod, nebo o právnickou osobu, jejímž předmětem činnosti je ochrana práv zvláštního předpisu. Podmínkou jejich účasti je souhlas strany, na jejíž ochranu má daný subjekt vystupovat.²¹⁰

---

²¹⁰ Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím. Tabuľka zmien súdneho konania ospôsobilosti na právne úkony. In: *komisarprezdravotnepostihnutych.sk* [online]. [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: https://www.komisarprezdravotnepostihnutych.sk/getmedia/9c021c2c-750e-407d-bccf-6d24a411535f/SPU_TabulkaZmenySPU.aspx.

CMP přinesl bezesporu mnoho změn, včetně výše uvedené klíčové změny. Problematickou skutečností ovšem je, že zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník, v znení neskorších predpisov (dále jen Občiansky zákonník), stanovuje nejen možnost omezení způsobilosti k právním úkonům, ale také možnost jejího úplného zbavení. Současný § 10 Občianskeho zákonníka výslovně stanovuje, že „*ak fyzická osoba pre duševnú poruchu, ktorá nie je len prechodná, nie je vôbec schopná robiť právne úkony, súd ju pozbaví spôsobilosti na právne úkony*“. Dokonce ani legislativní návrh novely Občianskeho zákonníka s účinností od 1. 1. 2021 se zásadními změnami v institutu „spôsobilosti na právne úkony“ nepočítá. I nadále se zde užívá pojem „pozbavenie spôsobilosti“.²¹¹ Občiansky zákonník tedy s institutem úplného zbavení způsobilosti nadále počítá, ale podle CMP už není možné „konanie o úplném pozbavenie spôsobilosti na právne úkony“ konat.²¹² Je tedy otázkou, zda některá budoucí novela Občianského zákonníku institut úplného zbavení svéprávnosti odstraní a stane se tak, stejně jako CMP, souladným s lidskoprávními standardy.

3.2. Řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu

Řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu vychází z úpravy, jež byla obsažena v § 191a až § 191g OSŘ, ve znění účinném do 31. 12. 2013. Dosavadní úprava tohoto řízení je obsažena v § 66 až § 84 ZŘS a je systematicky rozdělena na ustanovení obecná a na ustanovení zvláštní, o jednotlivých typech řízení. Úprava představuje procesní promítnutí hmotněprávního postavení důvěrníka a podpůrce a procesní provedení přezkumu zdravotního stavu, zdravotní dokumentace či vyjádření ošetřujícího lékaře o neschopnosti úsudku projevení přání umístěného jakožto důkazu v řízení o vyslovení přípustnosti převzetí, omezení nebo dalším držení v ústavu.²¹³ Značná inspirace dřívější úpravou je logická i s ohledem na skutečnost, že byl OSŘ výrazně pozměněn zákonem č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, a zákonodárce v této úpravě zohlednil zásadní nedostatky, kterými tato trpěla před

²¹¹ ŠEVCOVÁ, K. Konanie o spôsobilosti na právne úkony. In: *epi.sk* [online]. 27. 02. 2020. [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <https://www.epi.sk/clanok-z-titulky/konanie-o-sposobilosti-na-pravne-ukony-akt.htm>.

²¹² Xprávo. Konanie o obmedzení spôsobilosti na právne úkony. In: *xpravo.eu* [online]. 28. 01. 2017. [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <https://xpravo.eu/konanie-obmedzeni-sposobilosti-pravne-ukony/>.

²¹³ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

novelizací. Zavádí-li ZŘS některé novinky, je tomu tak v důsledku potřeby reflektovat novou hmotněprávní úpravu v OZ (například postavení důvěrníka a podpůrce v řízení). Důležitou novinkou je řízení o vyslovení nepřipustnosti držení v zařízeních sociálních služeb.²¹⁴

Pro řízení je příznačný značný ústavněprávní rozměr, jelikož jeho základním smyslem je procesní realizace čl. 8 odst. 1 Listiny, který garantuje právo na osobní svobodu člověka. Krom toho řízení reflektuje také čl. 8 odst. 6 Listiny, dle kterého zákon stanoví, v jakých případech lze osobu převzít nebo držet v ústavní zdravotnické péči bez jejího souhlasu.²¹⁵ Jde tedy o případy tzv. zdravotnických detencí²¹⁶, tedy detencí, u kterých se důvod pro zbavení osobní svobody opírá o čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy a především ustanovení § 38 až § 40 zákona č. 372/2011 Sb.,²¹⁷ o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZdravSl).

3.2.1. Hmotněprávní úprava práv člověka převzatého do zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu

Občanský zákoník stanovuje v § 104 až § 110 úpravu některých soukromých práv a povinností osobní povahy v souvislosti s nuceným převzetím a držením člověka ve zdravotnickém zařízení.²¹⁸ Podle ustanovení § 104 OZ lze převzít člověka bez jeho souhlasu do zařízení poskytujícího zdravotní péči nebo jej v něm bez jeho souhlasu držet jen z důvodu stanoveného zákonem a za podmínky, že není možné zajistit nezbytnou péči o jeho osobu mírnějším a méně omezujícím opatřením. Formulaci zákonných důvodů pro tzv. zdravotní detenci přenechává OZ na ZdravSl, konkrétně se jedná o výše již zmíněné ustanovení § 38 tohoto zákona. Na základě § 38 odst. 1 ZdravSl lze pacienta bez souhlasu hospitalizovat, jestliže: „a) mu 1. bylo pravomocným rozhodnutím soudu uloženo ochranné léčení formou lůžkové péče, 2. je nařízena izolace, karanténa nebo léčení podle zákona o ochraně veřejného zdraví, 3. je podle trestního řádu nebo zákona o zvláštních řízeních soudních nařízeno vyšetření zdravotního stavu, b) ohrožuje bezprostředně

²¹⁴ MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 143.

²¹⁵ ŠÍNOVÁ, R.; PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 89.

²¹⁶ Nedobrovolné převzetí nebo držení

²¹⁷ MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 140-141.

²¹⁸ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 583-584.

a závažným způsobem sebe nebo své okolí a jeví známky duševní poruchy nebo touto poruchou trpí nebo je pod vlivem návykové látky, pokud hrozbu pro pacienta nebo jeho okolí nelze odvrátit jinak, nebo c) jeho zdravotní stav vyžaduje poskytnutí neodkladné péče a zároveň neumožňuje, aby vyslovil souhlas.“²¹⁹ OZ a ZdravSl pracují s odlišnými pojmy. Zatímco § 104 OZ využívá ve vztahu ke zdravotní instituci, ve které došlo k omezení člověka, pojmu „zařízení poskytující zdravotní péči“, ZdravSl užívá termín „zdravotnické zařízení“ (§ 28 ZdravSl) a ZŘS hovoří o „zdravotním ústavu“ (§ 67 odst. 1 ZŘS). Termíny lze pokládat za synonyma, nicméně je zapotřebí dodat, že „zařízením poskytujícím zdravotní péči“ ve smyslu § 104 OZ je také „zařízení sociálních služeb“ dle § 84 ZŘS, jehož účelem je nejen pouhá stabilizace zdraví umístěného, ale také všeobecná péče o jeho potřeby.²²⁰

Je-li člověk do zařízení poskytujícího zdravotní péči převzat nebo je-li v něm držen, poskytovatel zdravotních služeb to neprodleně oznámí jeho zákonnému zástupci, opatrovníku nebo podpůrci a jeho manželu nebo jiné známé osobě blízké (§ 105 odst. 1 OZ). Ačkoliv tak OZ v uvedeném ustanovení výslovně nestanovuje, je vzhledem k jeho legislativnímu zařazení zřejmé, že se týká jen tzv. zdravotní detence a nikoli situace, kdy je člověk převzat a hospitalizován ve zdravotnickém zařízení se svým souhlasem.²²¹ Dle § 105 odst. 2 je pak poskytovatel zdravotních služeb povinen oznámit převzetí člověka do zařízení poskytujícího zdravotní péči do 24 hodin soudu, což platí i v případě, pokud je člověk v takovém zařízení zadržen. O učiněném opatření rozhodne soud do sedmi dnů.

Má-li převzatý či zadržený člověk zmocněnce či důvěrníka, poskytovatel zdravotních služeb jim učiněné opatření oznámí bez zbytečného odkladu poté, co se o nich dozví (§ 107 odst. 1 OZ). Obsahem takového oznámení má být především skutečnost, kdy a kým k převzetí došlo, z jakých zákonných důvodů, kde je pacient umístěn, jakým způsobem byla tato skutečnost oznámena soudu apod.²²² Důvěrník či podpůrce může ve prospěch člověka svým jménem uplatnit všechna jeho práva vzniklá v souvislosti s jeho převzetím do příslušného zařízení nebo s jeho držením

²¹⁹ MACKOVÁ, A.; MUŽIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 142.

²²⁰ SVOBODA, K. NOZ v praxi: Podmínky nedobrovolného převzetí a držení člověka v zařízení poskytujícím zdravotní péči (§ 104). In: *bulletin-advokacie.cz* [online]. 21. 07. 2014. [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/noz-v-praxi-podminky-nedobrovolneho-prevzeti-tni-peci-104?fbclid=IwAR2AwvkDPjRa_r_SorT8zrwbXwEU7JKc_K9vfx50ShyfTdcNJlrrZ9F0e7M.

²²¹ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 585-586.

²²² Tamtéž, s. 590-591.

v takovém zařízení (§ 107 odst. 2 OZ). Na základě ustanovení § 108 má zadržný či umístěný člověk právo projednávat se svým zástupcem, důvěrníkem nebo podpůrcem vlastní záležitosti při osobním rozhovoru bez přítomnosti třetích osob. K tomuto ustanovení nutno zmínit skutečnost, že zákonodárce použil, na rozdíl od předchozích ustanovení, slovo zástupce bez jakýchkoliv dalších omezení. Proto je nutné zařadit sem každého, kdo je oprávněn právně jednat jménem dotčené osoby (§ 436 OZ), tedy jak smluvní, tak i zákonné zástupce a opatrovníky.²²³

3.2.2. Druhy detenčního řízení

Novelou OSŘ k 1. 1. 2013 došlo k rozdělení původně jednotného detenčního řízení na dva druhy řízení. Ustanovením § 191h OSŘ byl zaveden zjednodušený procesní postup aplikující se na pacienty na jednotkách intenzivní péče, čímž byl poprvé v moderní historii detenčního řízení diferencován postup soudu v závislosti na povaze onemocnění pacienta. Od 1. 1. 2014 je úprava detenčního řízení obsažena v § 66 a násl. ZŘS, který dřívější úpravu až na některé drobné výjimky kompletně přijímá.

ZŘS v souladu s aktuální právní úpravou rozlišuje celkem tři druhy detenčního řízení. Prvním druhem je historicky původní, standardní detenční řízení, které je šité na míru pacientům nedobrovolně hospitalizovaným v psychiatrických léčebnách (§ 66 a násl. ZŘS).²²⁴ U detenčního řízení rozlišujeme dvě fáze. V první fázi soud posoudí, zdali existovaly pro převzetí člověka a pro omezení jeho osobní svobody zákonné důvody. Ve fázi druhé pak soud za předpokladu, že proběhlo převzetí v souladu se zákonnými důvody, že tyto důvody trvají a že je umístěný i nadále omezen ve styku s vnějším světem, pokračuje v řízení o vyslovení přípustnosti dalšího držení umístěného v ústavu.²²⁵

Druhým řízením je řízení zjednodušené, jež se aplikuje na pacienty na jednotkách intenzivní péče, kteří nejsou pro svůj zdravotní stav schopni vyslovit souhlas s hospitalizací, přičemž tento zdravotní stav není vyvolán duševní poruchou (tzv. zvláštní řízení dle § 83 ZŘS). Konečně třetím řízením je pak řízení

---

²²³ MELZER, F.; TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek I. § 1–117. Praha: Leges, 2013, s. 619.

²²⁴ ŠÍNOVÁ, R.; PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 91.

²²⁵ PODRAZIL, P. Nová právní úprava detenčního řízení. *Právní rozhledy*, 2013, č. 2, s. 54.

o vyslovení nepřipustnosti držení v zařízení sociálních služeb, jemuž je věnováno ustanovení § 84 až § 84b ZŘS.²²⁶

3.2.3. Obecná ustanovení

V ustanoveních § 66 až § 74 ZŘS je samostatně upravena obecná část, jež se vztahuje na všechny tři druhy řízení. Pro řízení je věcně příslušný okresní soud (§ 3 odst. 1 ZŘS), místně příslušným je pak soud, v jehož obvodu je zdravotní ústav, ve kterém je umístěn člověk, o němž má zdravotní ústav povinnost učinit oznámení o jeho umístění (§ 66 ZŘS).²²⁷

Účastníkem řízení je v první řadě umístěný člověk. Je tomu tak z toho důvodu, že se účastenství ve věcech vyslovení připustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu řídí ustanovením § 6 odst. 1 ZŘS, dle kterého je účastníkem řízení návrhovátelem a ten, o jehož právech či povinnostech má být v řízení jednáno. Na základě speciálního ustanovení § 67 je účastníkem také zákonný zástupce, podal-li za člověka návrh na zahájení řízení, a zdravotní ústav. Zákonný zástupce bude oprávněn podat za člověka návrh na zahájení řízení tehdy, neučiní-li zdravotní ústav oznámení podle § 75 ZŘS. Zdravotním ústavem je z hlediska účastenství a procesní subjektivity potřeba rozumět toho, kdo již právní osobnost má. Ustanovení § 67 tedy nemíří k přiznání způsobilosti být účastníkem řízení útvaru, jenž právní osobnost v hmotněprávním smyslu nemá.²²⁸

Dle ustanovení § 69 ZŘS je umístěný člověk oprávněn nechat se jako účastník zastupovat v řízení zmocněncem, kterého si zvolí. O tomto právu, jakož i o svých dalších procesních právech a povinnostech (§ 5 OSŘ), musí být umístěný poučen, ledaže to jeho zdravotní stav zcela vylučuje. Zde je nutné upozornit na skutečnost, že ZŘS užívá v rámci povinnosti soudu poučit umístěného přísnější vymezení situace, za které musí být umístěný poučen. Zatímco dříve platné ustanovení § 191b odst. 2 OSŘ, ve znění účinném do 31. 12. 2013, vycházelo ze skutečnosti, že musí být umístěný poučen tehdy, dovoluje-li to jeho zdravotní stav, ZŘS stanovuje, že umístěný musí být poučen, ledaže to jeho zdravotní stav zcela vylučuje. Dále ustanovení § 69 ZŘS v druhém odstavci dodává, že nezvolí-li si

²²⁶ ŠÍNOVÁ, R.; PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 91.

²²⁷ WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRADNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2. opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 44.

²²⁸ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 140.

umístěný zmocněnce či je-li to k ochraně zájmů umístěného potřeba, jmenuje soud umístěnému opatrovníka pro řízení z řad advokátů.

I když musí být umístěný člověk v průběhu celého řízení povinně zastoupen (§ 69 ZŘS), čímž je zajištěn vysoký standard ochrany práv umístěného v řízení, může být jeho ochrana ještě zesílena prostřednictvím činnosti důvěrníka či opatrovníka. OZ dává oběma těmto osobám k dispozici instrumenty k efektivní ochraně práv umístěného, které jinak náleží umístěnému člověku. Důvěrník nebo podpůrce může podle ustanovení § 68 odst. 1 ZŘS svým jménem uplatnit ve prospěch umístěného všechna jeho práva, která vznikla v souvislosti s převzetím a dalším držením ve zdravotním ústavu. Ačkoli mají podpůrce a důvěrník hájit práva umístěného, v některých případech se jejich činnost může dostat do rozporu se zájmy dané umístěné osoby. V takovém případě musí soud zvážit všechny okolnosti a ve světle těchto okolností jejich úkony zhodnotit. Dospěje-li soud k závěru, že úkony důvěrníka či podpůrce zájmům umístěného odporují, nepřihlíží k nim (§ 41a odst. 3 OSŘ).²²⁹

Soud na základě § 70 ZŘS jmenuje ke zjištění zdravotního stavu umístěného a ke zjištění, zda další držení ve zdravotním ústavu je či není nutné, znalce. Znalcem však nelze jmenovat lékaře, který pracuje ve zdravotním ústavu, ve kterém je člověk držen. Je nutné vykládat tuto podmínku ve smyslu § 109 odst. 1 OZ širěji. Lékař nejenže nesmí pracovat ve zdravotním ústavu, v němž je člověk držen, ale nesmí být závislý ani na poskytovateli zdravotních služeb v dotčeném zařízení a ani na provozovateli takového zařízení. Znalcem tedy nemůže být lékař, který má kupříkladu v tom totožném zařízení pronajaty jiné prostory, i když zde působí nezávisle na ústavní léčbě, nebo lékař, který v daném zařízení sice nepracuje, ale je ve vztahu k dotčenému poskytovateli zdravotních služeb na jiném místě.²³⁰

Pokud byl proveden přezkum zdravotního stavu, soud vždy provede důkaz výsledkem takového přezkoumání. Dále má soud povinnost vždy provést důkaz zdravotnickou dokumentací, záznamem z ní či vyjádřením ošetřujícího lékaře o neschopnosti úsudku a projevení přání umístěného podle jiného právního předpisu. Pokud není stanoveno jinak, nařídí soud jednání, ke kterému přizve umístěného, ledaže dle vyjádření ošetřujícího lékaře nebo písemného znaleckého

---

²²⁹ LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Řízení nesporné. Praktický komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 201-202.

²³⁰ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 143.

posudku může přítomnost při jednání vážně poškodit zdravotní stav umístěného. Dále přizve také zástupce umístěného, opatrovníka pro řízení a zdravotní ústav.²³¹

Při jednání soud vyslechne umístěného člověka, znalce, dle okolností vyšetřujícího umístěného, jeho opatrovníka a popřípadě provede další vhodné důkazy (§ 70 odst. 2 ZŘS). Dle ustanovení § 71 ZŘS nebrání žádné rozhodnutí soudu tomu, aby zdravotní ústav člověka propustil, ani tomu, aby soud v řízení ve věcech opatrovnictví člověka učinil jiná vhodná opatření. Toto znamená, že i tehdy, rozhodne-li soud, že bylo zadržení člověka ve zdravotním ústavu v souladu se zákonem, zdravotní ústav může tohoto člověka propustit, pokud dojde k závěru, že není další držení tohoto člověka třeba. Jedná se například o situaci, kdy byl člověk pod vlivem alkoholu zadržen v ústavu psychiatrické péče a v době jeho zadržení existovala obava, že může být tento člověk nebezpečný pro své okolí. Po rozhodnutí soudu, že zadržení tohoto člověka bylo v souladu se zákonem, ošetřující lékař zjistí, že požití alkoholu bylo výjimečným excesem a že není předpoklad pro jeho opakování. Následně zadrženého člověka zdravotní ústav propustí a pak již není potřeba pokračovat v řízení o dalším držení v ústavu. Ustanovení § 72 ZŘS upravuje možnost pokračování v řízení v případě, že bylo řízení o vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu nebo řízení o odvolání zastaveno proto, že byl člověk ze zdravotního ústavu propuštěn nebo dodatečně písemně souhlasil se svým umístěním. V řízení se pokračuje tehdy, prohlásí-li dotýčný člověk do dvou týdnů od doručení usnesení o zastavení řízení, že na projednání věci trvá. O tomto je potřeba jej poučit. Uvedené ustanovení slouží k tomu, aby mohl člověk, jenž byl kupříkladu bezdůvodně zadržen ve zdravotním ústavu, dosáhnout rozhodnutí, na základě kterého bude moci uplatnit právo na náhradu majetkové nebo nemajetkové újmy.²³²

Rozhodnutí soudu lze napadnout odvoláním, které nemá odkladný účinek (§ 73 ZŘS). Jelikož je § 73 ZŘS ustanovením obecným pro veškerá rozhodování soudu ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu, uplatňuje se jak pro usnesení, že došlo k převzetí ze zákonných důvodů a že tyto důvody trvají, tak i pro usnesení, které nařizuje propuštění umístěného. Soud prvního stupně musí veškerá odvolání ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu předložit odvolacímu soudu bez zbytečného

---

²³¹ WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRADNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2. opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 45.

²³² Tamtéž.

odkladu poté, co mu bylo odvolání doručeno. O odvolání rozhoduje odvolací soud po provedeném jednání,²³³ a to nejdéle do 1 měsíce od předložení spisu, přičemž tato lhůta neplatí, jestliže se v řízení pokračuje dle § 72 (§ 73 ZŘS).

Náklady řízení platí stát (§ 74 ZŘS). Stát však neplatí náklady právního zastoupení umístěného, s výjimkou nákladů soudem jmenovaného opatrovníka pro řízení. Jde o obdobu ustanovení § 43 odst. 1 ZŘS.²³⁴ Lze tedy odkázat na podkapitulu řízení o svéprávnosti, kde je o tomto ustanovení pojednáno blíže.

3.2.4. První stadium detenčního řízení

Jak již bylo uvedeno v podkapitole s názvem druhy detenčního řízení, detenční řízení má dvě stadia, z nichž první je řízení o vyslovení přípustnosti převzetí člověka do zdravotního ústavu, a ve stadiu druhém se rozhoduje o vyslovení přípustnosti dalšího držení umístěného ve zdravotním ústavu.²³⁵

Řízení o vyslovení přípustnosti převzetí člověka do zdravotního ústavu soud zahájí podle § 75 odst. 1 ZŘS, tedy na základě oznámení zdravotního ústavu, v němž jsou umístovány osoby z důvodů uvedených v ZdravSl. Na základě uvedeného ustanovení má tento zdravotní ústav povinnost oznámit do 24 hodin soudu, v jehož obvodu se zdravotní ústav nachází, převzetí každého, kdo v něm byl umístěn bez svého písemného souhlasu. Zdravotní ústav má také povinnost učinit oznámení o tom, že byl člověk, jenž byl přijat do zdravotnické péče se svým písemným souhlasem, omezen ve volném pohybu nebo styku s vnějším světem až v průběhu léčení, nebo svůj písemný souhlas odvolal, a to do 24 hodin poté, co k takovému omezení či odvolání souhlasu došlo (§ 75 odst. 2 ZŘS). Neučiní-li zdravotní ústav uvedené oznámení, je umístěný člověk nebo jeho zákonný zástupce oprávněn podat návrh na zahájení řízení. Návrh na zahájení řízení může podat také člověk, jestliže byl souhlas s jeho převzetím dán opatrovníkem (§ 76 odst. 2 ZŘS). Jedná se tedy o jistou ochrannou pojistku, pokud by bylo jednání opatrovníka v rozporu se zájmy zastoupené osoby.

Soud svolá k projednání věci jiný soudní rok, který se koná zpravidla ve zdravotním ústavu, a rozhodne bez jednání do 7 dnů od převzetí člověka do zdravotního ústavu. Před rozhodnutím provede soud důkazy, které jsou pro

---

²³³ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 143.

²³⁴ SVOBODA, K.; HROMADA, M.; LEVÝ, J.; VLÁČIL, D.; TLÁŠKOVÁ, Š.; PIRK, T. *Náklady řízení*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 185.

²³⁵ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 389.

posouzení, zda došlo k převzetí ze zákonných důvodů, potřebné, zejména vyslechne umístěného, ošetřujícího lékaře a další osoby, o jejichž vyslechnutí umístěný požádá (§ 77 odst. 1 ZŘS). Pro krátkou sedmidenní lhůtu není možné provádět rozsáhlé dokazování, ovšem dokazování musí být provedeno minimálně v takovém rozsahu, aby byly zjištěny skutečnosti, jež svědčí jak ve prospěch, tak i v neprospěch závěru o zákonnosti nedobrovolného převzetí člověka do zdravotnického zařízení. Provést pouze opis výpovědi lékaře a hospitalizovaného je proto nepostačující.²³⁶

Soud v řízení o vyslovení přípustnosti převzetí člověka do zdravotního ústavu rozhoduje usnesením, ve kterém určí, zda k převzetí došlo ze zákonných důvodů, a v případě, že ano, zdali tyto důvody trvají (§ 78 odst. 1 ZŘS). Usnesení soudu o přípustnosti převzetí člověka do zdravotního ústavu musí obsahovat řádné a vyčerpávající odůvodnění, v čem soud spatřuje naplnění hmotněprávních podmínek zákonnosti zbavení osobní svobody podle § 38 odst. 1 písm. b) ZdravSl.²³⁷ Dojde-li soud k názoru, že převzetí není přípustné (tedy že k němu nedošlo ze zákonných důvodů, nebo že tyto důvody netrvají), nařídí propuštění umístěného ze zdravotního ústavu. Pokud soud nařídí propuštění, musí zdravotní ústav člověka propustit neprodleně po doručení rozhodnutí (§ 78 odst. 2 ZŘS). Jestliže však dojde soud k závěru, že bylo převzetí v souladu se zákonnými důvody a že důvody pro další omezení člověka ve styku s vnějším světem trvají, pokračuje soud v řízení o vyslovení přípustnosti jeho dalšího držení ve zdravotním ústavu (§ 80 ZŘS).

Rozhodnutí o přípustnosti převzetí člověka do zdravotního ústavu musí soud doručit do 24 hodin od jeho vydání umístěnému, jeho zástupci, opatrovníkovi pro řízení a také zdravotnímu ústavu. Zároveň učiní jiná vhodná opatření, aby se mohl umístěný s obsahem rozhodnutí vhodnou formou seznámit a aby jej měl k dispozici (§ 79 ZŘS). Vzhledem k délce lhůty pro doručování je nutné zvážit, jaký způsob doručování zvolit, jelikož doručování prostřednictvím provozovatele poštovních služeb nebude požadavku rychlého doručení vyhovovat. Zdravotnímu ústavu, pokud je poskytovatel lékařských služeb právnickou osobou, a opatrovníkovi pro řízení bude rozhodnutí doručováno prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky. U ostatních případů lze pro doručování rozhodnutí

---

²³⁶ ŠÍNOVÁ, R.; PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 97.

²³⁷ Usnesení NS ze dne 10. 1. 2018, sp. zn. 30 Cdo 3005/2017.

využít soudního doručovatele či orgán justiční stráže. Hromada nadto uvádí, že by byly problémy s doručováním vyřešeny vyhotovením a doručením usnesení dotčeným osobám ihned po jeho vyhlášení. Takové řešení by si však vyžádalo také příslušné organizační opatření na straně zdravotního ústavu.²³⁸

3.2.5. Druhé stadium detenčního řízení

Poté, co bylo vydáno usnesení o přípustnosti převzetí člověka do zdravotního ústavu, pokračuje soud v řízení o vyslovení přípustnosti dalšího držení ve zdravotním ústavu. Klíčová je z hlediska procesního postupu rozhodujícího soudu skutečnost, že k zahájení řízení dochází *ex lege*, aniž by soud vydával samostatné usnesení o zahájení řízení. V tomto stadiu je soudu poskytnut větší časový prostor pro rozhodnutí (dle § 81 odst. 2 ZŘS musí být rozhodnutí vyhlášeno do 3 měsíců od výroku o přípustnosti převzetí člověka do zdravotního ústavu), a proto je soudu umožněno přistoupit k důkladnému zjištění skutkového stavu věci a posoudit, zdali je další držení člověka ve zdravotním ústavu (s ohledem na konkrétní okolnosti případu) přiměřeným zásahem do osobní svobody umístěného. Odlišností proti prvním stadiu detenčního řízení je tedy jak rychlost, která je pro rozhodnutí soudu stanovena, tak i rozsah dokazování.²³⁹

V řízení o vyslovení přípustnosti dalšího držení ve zdravotním ústavu již soud rozhoduje rozsudkem, který, jak bylo zmíněno výše, musí být vyhlášen do 3 měsíců od výroku o přípustnosti převzetí do zdravotního ústavu (§ 81 odst. 1 a 2 ZŘS). Soud v rozsudku rozhodne, zdali je další držení přípustné a na jakou dobu, přičemž tato doba nesmí být delší než jeden rok. Bude-li potřeba dobu držení v ústavu prodloužit nad dobu jednoho roku, je nutno provést nové vyšetření a soud musí o povolení dalšího držení ve zdravotním ústavu znovu rozhodnout (§ 81 odst. 3 ZŘS).²⁴⁰

Ještě před uplynutím doby, do které je držení přípustné, mohou umístěný, jeho zástupce, opatrovník a osoby jemu blízké žádat o nové vyšetření a rozhodnutí o propuštění. To ale platí pouze za předpokladu, že je odůvodněna domněnka, že není další držení ve zdravotním ústavu důvodné (§ 82 odst. 1 ZŘS). V případě, že by návrh na propuštění podalo více osob, konalo by se o jejich návrzích společně

²³⁸ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 156-157.

²³⁹ MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 162.

²⁴⁰ WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRADNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2. opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 47.

řízení. Lhůta pro podání návrhu by v této situaci běžela od podání prvního z návrhů.²⁴¹ O návrhu na propuštění rozhoduje soud na základě § 82 odst. 2 ZŘS rozsudkem, jenž musí být vyhlášen do 2 měsíců od podání návrhu. Pokud soud zamítne návrh na propuštění umístěného opakovaně a nelze-li dle výsledků dokazování očekávat zlepšení stavu umístěného, může soud v takovém zamítavém rozsudku současně vyslovit, že další vyšetřování před uplynutím doby, po kterou bylo držení ve zdravotním ústavu povoleno, konat nebude.²⁴²

3.2.6. Řízení o hospitalizaci pro jinou poruchu zdraví než pro duševní poruchu

Úpravu situace, kdy je do zdravotního ústavu převzat člověk, jehož zdravotní stav vyžaduje poskytnutí neodkladné péče a který není vzhledem ke svému zdravotnímu stavu schopen právně jednat a tento stav není způsoben duševní poruchou, obsahuje ustanovení § 83 ZŘS.²⁴³

Přijetím zjednodušeného detenčního řízení došlo k rozštěpení původně jednotného detenčního řízení. Koncept jednotného detenčního řízení, který je historicky prvotně cílen na pacienty trpící duševní poruchou, v praxi působil značné obtíže u typicky komatózních pacientů, jež byli přijati do ústavu s cílem urgentního ošetření, například po dopravní nehodě. Jelikož tito pacienti nebyli schopni poskytnout souhlas, zákon přísně vyžaduje okamžité zahájení detenčního řízení, což se ale ve finálním důsledku míjelo účinkem v momentě, kdy se pacient z bezvědomí probral a souhlas s umístěním poskytl. Člověku není v rámci zjednodušeného detenčního řízení dle ustanovení § 83 ZŘS poskytována tak rozsáhlá procesní ochrana, jako je tomu u standardního detenčního řízení podle ustanovení § 75 a násl. ZŘS. Je nutné zachovat rozumnou míru ochrany osobní svobody i u těchto pacientů, avšak plná garance veškerých procesních práv se v těchto případech nejeví jako nezbytná. Štěpení řízení do dvou stadií tak u zjednodušeného detenčního řízení nenalezneme, stejně tak ani možnost podat proti rozhodnutí soudu, kterým soud vysloví svůj souhlas či nesouhlas s převzetím, opravné prostředky.²⁴⁴

²⁴¹ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 159.

²⁴² LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 224.

²⁴³ ŠÍNOVÁ, R.; PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 102.

²⁴⁴ PODRAZIL, P. Detence člověka v zařízení sociálních služeb. *Právní rozhledy*, 2014, č. 15-16, s. 533.

Zákonodárce reagoval zavedením tohoto zrychleného a pružného zvláštního typu řízení na praktické situace hospitalizací bez souhlasu v případech, kdy je nutné zajistit osobě neodkladnou zdravotní péči z jiného důvodu, než je výskyt akutní duševní poruchy.²⁴⁵ V praxi půjde zejména o speciální případy, kdy člověk potřebuje neodkladnou lékařskou pomoc z důvodu ohrožení jeho života a kvůli tomuto stavu není schopen činit právní úkony (například když je přijat na jednotku intenzivní péče či na anesteziologicko-resuscitační oddělení²⁴⁶).²⁴⁷

Pokud je do zdravotního ústavu převzat člověk, jehož zdravotní stav vyžaduje poskytnutí neodkladné péče, který není schopen vzhledem ke svému zdravotnímu stavu právně jednat a současně není-li tento stav způsoben duševní poruchou, je soud povinen bez jednání rozhodnout, zda s převzetím souhlasí, a to do sedmi dnů ode dne, kdy došlo k převzetí (§ 83 odst. 1 ZŘS). Při rozhodování vychází soud především z vyjádření ošetřujícího lékaře o zdravotním stavu umístěného (§ 83 odst. 3 ZŘS). Toto lékařské vyjádření může být i ve formě písemného sdělení. V řízení o hospitalizaci pro jinou poruchu zdraví než pro duševní poruchu rozhoduje soud usnesením, jež je doručováno zdravotnímu ústavu a opatrovníkovi pro řízení. Jak již bylo zmíněno výše, proti takovému usnesení není přípustné odvolání.²⁴⁸ Pokud se změní zdravotní stav umístěného tak, že již je schopen právně jednat, avšak dát souhlas se svojí hospitalizací, jež podléhá rozhodování soudu v detenčním řízení, odmítá, je zdravotní ústav povinen učinit oznámení vůči soudu do 24 hodin od takové změny. Stejnou povinnost má zdravotní ústav také tehdy, je-li to již duševní porucha, která udělení takového souhlasu brání.²⁴⁹

Jelikož není vyloučena aplikace ustanovení § 82 ZŘS, je nutno uzavřít, že také v tomto případě mohou umístěný, jeho zástupce, opatrovník a osoby jemu blízké podat návrh na propuštění. O takovém návrhu se pak koná řízení dle § 82 ZŘS, a to samozřejmě při zohlednění zvláštnosti, že jelikož není v rozhodnutí o souhlasu s převzetím vyjádřena žádná doba jeho trvání, není možné omezit opakování návrhu na propuštění.²⁵⁰

---

²⁴⁵ PODRAZIL, P. Nová právní úprava detenčního řízení. *Právní rozhledy*, 2013, č. 2, s. 54.

²⁴⁶ MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 167.

²⁴⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

²⁴⁸ WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRADNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2. opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 47.

²⁴⁹ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 162.

²⁵⁰ Tamtéž.

3.2.7. Řízení o vyslovení nepřipustnosti držení v zařízení sociálních služeb

Řízení o vyslovení připustnosti držení v zařízení sociálních služeb upravuje ZŘS v § 84 až § 84b. Jedná se o takové situace, kdy je člověk umístěn v zařízení sociálních služeb na základě smlouvy, kterou uzavřel buďto on sám, nebo jeho opatrovník. Ustanovení § 91 odst. 6 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZSS), reaguje na případy, kdy člověk dle lékařského posudku vydaného poskytovatelem zdravotních služeb není schopen právně jednat a zákonného zástupce či opatrovníka nemá. V takovém případě jej při uzavírání smlouvy zastupuje obecní úřad obce s rozšířenou působností.²⁵¹

Aby bylo omezení svobody v zařízení sociální péče v souladu s čl. 5 Úmluvy, musí být kumulativně splněno několik podmínek. V první řadě musí aktuální lékařská zpráva prokázat, že je umístěný duševně nemocný a že z důvodu svého stavu představuje nebezpečí pro sebe nebo své okolí. Dále musí být prokázáno, že je účelem opatření odvrácení takového nebezpečí a že je dané opatření pro odvrácení nebezpečí nezbytné a v souladu se zásadou subsidiarity, tedy že k odvrácení nebezpečí nepostačuje jiné, méně invazivní opatření.²⁵²

Na základě ustanovení § 91b ZSS je poskytovatel sociální služby v případě, kdy s poskytováním pobytové služby projeví osoba, jež není schopna vypovědět smlouvu u poskytování pobytové sociální služby, vážně míněný nesouhlas, povinen oznámit tuto skutečnost do 24 hodin soudu, v jehož obvodu se nachází zařízení sociálních služeb, v němž se tato osoba nachází. K zavedení oznamovací povinnosti poskytovatele sociálních služeb došlo až tzv. velkou sociální novelou (zákonem č. 189/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění zákona č. 87/2015 Sb., a zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů), jež doplnila hmotněprávní i procesní základ detencí v zařízení sociálních služeb. Řízení o vyslovení připustnosti držení v zařízení sociálních služeb se tak od řízení ve věcech detencí zdravotnických koncepčně odlišuje tím, že po novu zavedená oznamovací povinnost zařízení sociálních služeb nevzniká automaticky okamžikem převzetí umístěného člověka, ale až v momentě, kdy není umístěná osoba schopna vypovědět uzavřenou smlouvu u poskytování pobytové sociální

²⁵¹ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 392.

²⁵² JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 247-255.

služby, na jejímž základě v zařízení setrvává, a se svým pobytem v takovém zařízení projeví vážně míněný nesouhlas.²⁵³

Poskytovatel pobytové sociální služby či třetí osoba tedy oznamují soudu skutečnosti, jež jsou rozhodné pro zahájení řízení dle § 84 a násl. ZŘS. Pokud ale poskytovatel pobytové sociální služby své povinnosti nedostojí, jsou dle § 84a odst. 1 ZŘS umístěný nebo jeho zákonný zástupce oprávněni podat přímo návrh na zahájení řízení. Návrh může podat také státní zastupitelství.²⁵⁴ Řízení však lze zahájit i bez návrhu, a to dozví-li se soud, že dochází k omezení osobní svobody osoby v zařízení sociálních služeb, aniž by s tím tato osoba vyslovila souhlas, k čemuž může dojít například tehdy, učiní-li oznámení soudu příbuzní dané osoby či její kamarádi.²⁵⁵

Soud má povinnost věc projednat a rozhodnout nejpozději do 45 dnů ode dne zahájení řízení (§ 84a odst. 2 ZŘS). Dospěje-li k závěru, že podmínky poskytování pobytové sociální služby bez souhlasu dle ZSS splněny nejsou, rozhodne o nepřipustnosti dalšího držení člověka v zařízení pobytové sociální služby (§ 84a odst. 3 ZŘS), a to usnesením. Rozhodnutí pak doručí do 24 hodin od jeho vydání umístěného, jeho zástupci, opatrovníkovi a zařízení sociálních služeb.²⁵⁶ Ustanovení § 66, § 68, § 69, § 71 až § 74, o nichž již bylo blíže pojednáno, se na základě § 84a odst. 6 použijí obdobně.

V případě že soud dospěl k závěru, že držení člověka v zařízení sociálních služeb přípustné je, nebo zastavil-li řízení, lze řízení ze stejných důvodů zahájit až po uplynutí 30 dnů od právní moci rozhodnutí, kterým byla přípustnost držení vyslovena nebo kterým bylo řízení zastaveno (§ 84b ZŘS).

3.2.8. „Konanie o prípustnosti prevzatia a držania v zdravotníckom zariadení“

„Konanie o prípustnosti prevzatia a držania v zdravotníckom zariadení“ je stejně jako „Konanie o spôsobilosti na právne úkony“ upraveno v CMP, konkrétně v ustanovení § 252 až § 271. K řízení je dle § 252 CMP místně příslušný soud, v jehož obvodě se zdravotnické zařízení nachází. Ustanovení § 253 odst. 1 CMP pak obdobně jako § 75 odst. 1 ZŘS stanovuje, že zdravotnické zařízení, v němž je

---

²⁵³ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní.* 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 247-255.

²⁵⁴ Tamtéž.

²⁵⁵ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací.* 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 392.

²⁵⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní.* 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 301.

člověk z důvodů uvedených ve zvláštním předpise umístěn, má povinnost oznámit soudu převzetí umístěného bez jeho informovaného souhlasu do 24 hodin.

Soud zahájí řízení bez návrhu na základě oznámení zdravotnického zařízení, pokud již nebylo řízení zahájeno na návrh, který může podat umístěný (§ 254 odst. 1 a 2 CMP). Umístěného soud poučí o jeho procesních právech a povinnostech, zejména o jeho právu zvolit si zástupce (§ 258 odst. 1 CMP). Poté, co soud umístěného vyslechně (§ 260 odst. 1 CMP) a seznámí se s názorem ošetřujícího lékaře, případně i s názorem dalších osob, které mohou stav věci objasnit, a se zdravotní dokumentací umístěného (§ 261 CMP), rozhodne soud o přípustnosti převzetí do zdravotnického zařízení usnesením bez nařízení jednání (§ 262 odst. 1 CMP). Rozhodl-li soud, že bylo převzetí do zdravotnického zařízení nepřijatelné, zdravotnické zařízení umístěného okamžitě propustí (§ 263 CMP), ovšem vyslovil-li soud, že převzetí přípustné bylo, pokračuje soud v řízení o přípustnosti držení ve zdravotnickém zařízení (§ 265 CMP). Na základě § 267 CMP musí být usnesení o přípustnosti držení ve zdravotnickém zařízení vydáno do 3 měsíců od právní moci usnesení o přípustnosti převzetí. Rozhodl-li soud o nepřijatelnosti držení, zdravotnické zařízení umístěného okamžitě propustí (§ 268 CMP).

Na základě výše uvedeného lze shrnout, že se stejně jako v české právní úpravě, dělí detenční řízení dle CMP na dvě stadia. Rozdílná je forma rozhodnutí ve stadiu druhém, kde se dle CMP rozhoduje usnesením, a nikoli rozsudkem, jako je tomu dle ZŘS, nicméně lhůta pro rozhodnutí soudu je totožná (tříměsíční). Výraznou odlišností je pak skutečnost, že CMP na rozdíl od ZŘS nehovoří o více druhích detenčního řízení, ale pouze o jednom jediném.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo v první řadě přehledně rozebrání civilního procesu v České republice a zákona o zvláštních řízeních soudních v obecné rovině. V rámci první kapitoly, kterou jsem věnovala civilnímu procesu v České republice, jsem se nejprve zaměřila na samotný pojem civilního procesu, dále na jeho účel, na základní teoretické koncepce civilního procesu, kterými jsou koncepce liberální a koncepce sociální, a stručně také na druhy civilního procesu. Na několika stranách jsem pak shrnula vývoj civilního procesu, přičemž do této podkapitoly jsem zařadila také několik slov o perspektivách dalšího vývoje civilního procesu v České republice. Závěrečná podkapitola se pak věnuje základním zásadám civilního procesu, kde jsem se zabývala právem na spravedlivý proces a odvětvovými zásadami civilního procesu, o kterých blíže pojednávám v kapitole následující, tedy v kapitole s názvem „Zvláštní řízení soudní – obecná část“.

Ve druhé kapitole jsem nejprve představila zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v obecné rovině. Poté jsem přistoupila k výčtu jednotlivých řízení, které tento zákon upravuje. V následující podkapitole jsem se zaměřila na systematiku zákona, přičemž jsem v rámci této podkapitoly shrnula vztah zákona o zvláštních řízeních soudních k zákonu č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zabývala se také nedostatky, kterými zákon o zvláštních řízeních soudních trpí. Následující podkapitoly jsou zaměřeny na věcnou příslušnost, místní příslušnost a přenesení příslušnosti, na účastníky řízení, zahájení řízení, jednání, dokazování, náhradu nákladů řízení, rozhodnutí a na opravné prostředky.

Stěžejní kapitolou diplomové práce je kapitola třetí, která je věnována vybraným řízením dle zákona o zvláštních řízeních soudních. V rámci této kapitoly jsem si stanovila za cíl rozebrání právní úpravy řízení o svéprávnosti a řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu, a to včetně stručného seznámení se slovenskou právní úpravou těchto dvou typů řízení.

Prvním řízením, kterým jsem se v rámci diplomové práce zabývala, je řízení o svéprávnosti. Pozornost jsem zaměřila na samotný institut omezení svéprávnosti tak, jak jej upravuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dále na zahájení a průběh řízení, na problematiku posouzení mírnějších opatření, na rozhodnutí, na náklady řízení a také na „konanie o spôsobilosti na právne úkony“ tak, jak jej upravuje zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok, v znení neskorších predpisov. Druhým řízením, o kterém jsem se

rozhodla blíže pojednávat, je řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu. Zde jsem se rozhodla v první řadě stručně zaměřit na hmotněprávní úpravu práv člověka převzatého do zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu. Následně jsem vymezila jednotlivé druhy detenčního řízení. Nejprve jsem uvedla vlastní rozdělení detenčního řízení a obecná ustanovení, která se vztahují na všechny druhy detenčního řízení. V následující části práce jsem zpracovala pojednání o stadiích „standardního“ detenčního řízení, o řízení o hospitalizaci pro jinou poruchu zdraví než pro duševní poruchu, o řízení o vyslovení nepřipustnosti držení v zařízení sociálních služeb, a konečně o „konanie o prípustnosti prevzetia a držania v zdravotníckom zariadení“ dle úpravy v zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok, v znení neskorších predpisov.

Cíle, které jsem si v úvodu této diplomové práce stanovila, byly naplněny. Závěrem bych ráda podotkla, že by bylo dle mého názoru vhodné úpravu zvláštních řízení soudních v některých ohledech změnit. Z mého pohledu je podstatným nedostatkem zákona o zvláštních řízeních soudních především obsahová nevyváženost, kdy je nejvíce pozornosti (necelých dvě stě paragrafů) věnováno řízení o pozůstalosti, a například mnou rozebíranému řízení o svéprávnosti je věnováno na pouhých deset paragrafů. Toto ovšem není nejextrémnější případ strohé úpravy, řízení o přivolení k zásahu do integrity je upraveno pouze jedním paragrafem. Toto řízení nemá (stejně jako řízení o svéprávnosti) o nic menší význam než řízení o pozůstalosti, a proto se tedy domnívám, že by úprava těchto řízení měla být důkladnější.

Cizojazyčné resumé

The topic of this diploma thesis is special legal proceedings in the Czech Republic. The Act No. 292/2013 Coll., on Special Legal Proceedings, has come into effect on the 1st January, 2014. Accepting it has brought about a major change in the civil procedure: the separation of legislation of contentious and non-contentious proceedings. After 64 years, it meant a return to the First Czechoslovak Republic model where the contentious proceeding was also separated from the contentious one.

The work is subdivided into three main chapters (excluding introduction and conclusion). The first chapter focuses on the civil procedure. The subchapters examine the definition of the civil procedure, its purpose and types, basic theoretical concepts, as well as the history and essential principles of the civil procedure.

The second chapter deals with the General Part of the Act No. 292/2013 Coll., on Special Legal Proceedings. It consists of a list of proceedings provided for by this act, taxonomy of Act on Special Legal Proceedings, an analysis of individual enactments, the relation between this act and the Act No. 99/1963 Coll., Code of the Civil Procedure, in compliance with subsequent regulations, and a short note on its flaws, which the act has been criticized for.

The third chapter (which is also the main chapter) is called “Selected proceedings according to the act on special legal proceedings”. It is dedicated to two types of proceedings, the first one being legal capacity proceedings and the second one being proceedings pertaining to the permissibility of admitting and/or keeping a person in a medical facility. The reason behind this choice is primarily the importance of consequences that come to pass when the final decision is applied. In addition, these proceedings have caused significant changes which have taken place since then. The greatest change has been introduced by the Act No. 89/2012 Coll., the Civil Code. It is now no longer possible to deprive a person of their legal capacity as it can be only limited in case that no supporting measures can be adopted.

The aim of this diploma thesis is to give a concise analysis of the civil procedure, the Act No. 292/2013 Coll., on Special Legal Proceedings as such (including its enactments in the General Part), the legal capacity proceeding and the proceedings pertaining to the permissibility of admitting and/or keeping a person in a medical facility, as well as to summarize the Slovak legislation of these matters.

Seznam použité literatury

Literatura:

DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2. aktualizované a doplněné vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2016, 436 s. ISBN 978-80-7552-187-3.

FIALA, J. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu.* Praha: Univerzita Karlova, 1974, 102 s. Acta Universitatis Carolinae. Iuridica. Monographia; 21/1974.

FICOVÁ, S.; ŠTEVČEK, M. a kol. *Občianské súdne konanie.* 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010, 493 s. Beckova edícia právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-312-7.

HORA, V. *Československé civilní právo procesní I.-III. Díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2010, 988 s. ISBN 978-80-7357-540-3.

HRNČIŘÍK, V. *Předběžná opatření v civilním řízení.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016, 272 s. Právní instituty. ISBN 978-80-7400-622-7.

HROMADA, M. *Poučovací povinnost v civilním procesu.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, 112 s. ISBN 978-80-7400-463-6.

KINDL, M.; ŠÍMA, A.; DAVID O. *Občanské právo procesní.* 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 407 s. ISBN 978-80-7380-098-7.

LAVICKÝ, P. a kol. *Moderní civilní proces.* Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, 268 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity. Řada teoretická, Edice Scientia; svazek č. 499. ISBN 978-80-210-7601-3.

MACKOVÁ, A.; JELÍNEK, J.; BOHUSLAV, L.; TRYZNA, J. a kol. *Aktuální otázky civilního a trestního řízení se zaměřením na rekonstrukci občanského soudního řádu a trestního řádu ve světle principů demokratického a právního státu.* 1. vyd. Praha: Spolek českých právníků Všehrad, 2016, 215 s. ISBN 978-80-85305-51-7.

MACUR, J. *Problémy vzájemného vztahu práva procesního a hmotného.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1993, 182 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity. Řada teoretická, svazek č. 129. ISBN 80-210-0810-5.

MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, 233 s. ISBN 80-210-1628-0.

SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Civilní proces.* Praha: Eurolex Bohemia, 2006, 1202 s. ISBN 80-86861-09-0.

SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Úvod do civilního řízení.* 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, 227 s. ISBN 80-86861-81-3.

SVOBODA, K.; HROMADA, M.; LEVÝ, J.; VLÁČIL D.; TLÁŠKOVÁ, Š.; PIRK, T. *Náklady řízení*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, 294 s. ISBN 978-80-7400-650-0.

ŠÍNOVÁ, R.; JURÁŠ, M. *Účastenství v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2015, 256 s. Edice Teoretik. ISBN 978-80-87576-78-6.

ŠÍNOVÁ, R.; PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, 379 s. ISBN 978-80-7400-594-7.

ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo*. 2. zmenené a doplnené vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2013, 752 s. ISBN 978-80-89447-96-1.

WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, 648 s. ISBN 978-80-7502-298-1.

WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRADNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2. opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 236 s. Právní monografie. ISBN 978-80-7478-829-1.

ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, 621 s. ISBN 978-80-7380-714-6.

ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, 279 s. ISBN 978-80-7380-538-8.

ZOULÍK, F. *Soudy a soudnictví*. 1.vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, 268 s. ISBN 80-7179-005-2.

Komentáře k právním předpisům:

JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 1080 s. ISBN 978-80-7552-254-2.

JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 1135 s. ISBN 978-80-7598-372-5.

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, 2380 s. ISBN 978-80-7400-529-9.

LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 1012 s. ISBN: 978-80-7478-869-7.

MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, 864 s. ISBN 978-80-7502-122-9.

MELZER, F.; TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek I. § 1–117. Praha: Leges, 2013, 720 s. ISBN 978-80-87576-73-1.

SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, 1054 s. ISBN 978-80-7400-297-7.

Odborné články:

DÁVID, R. Obecné připomínky k zákonu o zvláštních řízeních soudních. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 12, s. 57.

FLANDEROVÁ, M.; VOJTEK, P. Mírnější a méně omezující opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat jako alternativa k omezení svéprávnosti. *Soudní rozhledy*, 2015, č. 10, s. 342.

JÁNOŠÍKOVÁ, P.; KNOLL, V. Kodifikace a vývoj občanského práva procesního v 18. a 19. století. In SCHELLE, K.; VOJÁČEK, L. (eds). *Rakousko-uherské vyrovnání 1867 a jeho státoprávní důsledky v českých zemích a na Slovensku. Sborník příspěvků ke 140. výročí rakousko-uherského vyrovnání*. Ostrava: Key Publishing, 2007, s. 100-107.

JURÁŠ, M. Působnost civilněprocesních předpisů a příslušnost soudů po 1. 1. 2014. *Právní rozhledy*, 2014, č. 3, s. 88.

KORBEL, F. Aktuality, *Soudní rozhledy*, 2017, č. 3, s. 73.

LAVICKÝ, P.; DVOŘÁK, B. Pro futuro. *Právní rozhledy*, 2015, č. 5, s. 153.

MACKOVÁ, A. Co dál s civilním procesem? *Ad Notam*, 2015 č. 2, s. 3.

MACUR, J. Základní teoretické otázky legislativní koncepce civilního procesu. *Bulletin advokacie*, 1998, č. 9, s. 7.

PODRAZIL, P. Detence člověka v zařízení sociálních služeb. *Právní rozhledy*, 2014, č. 15-16, s. 533.

PODRAZIL, P. Nová právní úprava detenčního řízení. *Právní rozhledy*, 2013, č. 2, s. 54.

PŘÍDAL, O. Pojem právo na spravedlivý proces v civilním řízení. *Právní rozhledy*, 2010, č. 20, s. 731.

ROGALEWICZOVÁ, R. Princip oficiality v řízeních o úpravu péče a styku s nezletilým dítětem. *Právní rozhledy*, 2016, č. 10, s. 360.

SVOBODA, K. K věcnému záměru nového kodexu civilního sporného řízení. *Soudní rozhledy*, 2018, č. 7-8, s. 218.

SVOBODA, K. Rozhodování o nákladech ve zvláštních řízeních soudních, *Právní rozhledy*, 2014, č. 2, s. 39.

ŠLEJHAROVÁ, M. Problematika diferenciacie sporného a nesporného řízení. *Právní rozhledy*, 2019, č. 9, s. 322.

TOMŠOVÁ, E. Úvaha nad schopností zletilého právně jednat. *Právní rozhledy*, 2016, č. 17, s. 595.

VAŠUTOVÁ, V. Specifika dokazování v odlišných právních procesech. *Právní rozhledy*, 2011, č. 22, s. 795.

VOJTEK, P. Výběr rozhodnutí z oblasti civilněprávní. *Soudní rozhledy*, 2016, č. 11-12, s. 368.

WINTEROVÁ, A. K připravovaným změnám v civilním procesu (kritické a jiné poznámky). *Právní rozhledy*, 2012, č. 23-24, s. 836.

WINTEROVÁ, A.; DOBROVOLNÁ, E.; DVOŘÁK, B.; PULKRÁBEK, Z.; LAVICKÝ, P. Věcný záměr civilního řádu soudního. *Právní rozhledy*, 2017, č. 23-24, s. 801.

ZOULÍK, F. O podstatě a postavení procesního práva. *Právní rozhledy*, 2009, č. 12, s. 419.

Internetové články:

SVOBODA, K. NOZ v praxi: Podmínky nedobrovolného převzetí a držení člověka v zařízení poskytujícím zdravotní péči (§ 104). In: *bulletin-advokacie.cz* [online]. 21. 07. 2014. [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/noz-v-praxi-podminky-nedobrovolneho-prevzeti-tni-peci-104?fbclid=IwAR2AwvkDPjRa_r_SorT8zrwbXwEU7JKc_K9vfx50ShyFTdCNJlrZ9F0e7M.

ŠEVCOVÁ, K. Konanie o spôsobilosti na právne úkony. In: *epi.sk* [online]. 27. 02. 2020. [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <https://www.epi.sk/clanok-z-titulky/konanie-o-sposobilosti-na-pravne-ukony-akt.htm>.

Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím. Právna úprava konania súdu ospôsoblosti na právne úkony podľa Civilného mimosporového poriadku. In: *komisarprezdravotnepostihnutych.sk* [online]. [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: https://www.komisarprezdravotnepostihnutych.sk/getmedia/80c9ee18-61f1-42e9-843b-9183ea29e2ff/SPU_Pravna-upravaCMP.aspx.

Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím. Tabuľka zmien súdneho konania ospôsoblosti na právne úkony. In: *komisarprezdravotnepostihnutych.sk* [online]. [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: https://www.komisarprezdravotnepostihnutych.sk/getmedia/9c021c2c-750e-407d-bccf-6d24a411535f/SPU_TabuľkaZmenySPU.aspx.

Xprávo. Konanie o obmedzení spôsobilosti na právne úkony. In: *xpravo.eu* [online]. 28. 01. 2017. [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <https://xpravo.eu/konanie-obmedzeni-sposobilosti-pravne-ukony/>.

České právní předpisy:

zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého.

usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Zahraniční právní předpisy:

zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok, v znení účinném do 30. 6. 2016.

zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník, v znení neskorších predpisov.

zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok, v znení neskorších predpisov.

Důvodové zprávy k právním předpisům:

Sdělení č. 209/1992 Sb. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Dôvodová správa k zákonu č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok.

Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb, kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony.

Soudní rozhodnutí:

Rozhodnutí NS ze dne 31. 1. 1969, sp. zn. 2 Cz 1/69.

Zpráva NS ze dne 18. 11. 1977, sp. zn. Cpj 160/76.

Nález ÚS ze dne 20. 6. 2011, sp. zn. I. ÚS 329/08.

Usnesení ÚS ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. I. ÚS 1974/14-2.

Rozsudek NS ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. 30 Cdo 4467/2014.

Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia NS ze dne 13. 4. 2016, sp. zn. Cpjn 201/2015, k výkladu § 55 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a § 38 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Nález ÚS ze dne 5. 12. 2016, sp. zn. IV. ÚS 1580/16.

Stanovisko NS ze dne 15. 2. 2017, sp. zn. Cpjn 23/2016.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 9. 2017, sp. zn. 7 Cmo 543/2016.

Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 100 Co 15/2017.

Usnesení NS ze dne 10. 1. 2018, sp. zn. 30 Cdo 3005/2017.

Usnesení NS ze dne 21. 8. 2019, sp. zn. 24 Cdo 4238/2018.

Přílohy

Otázky pro znalce, je-li posuzovaným mladší osoba

1. Trpí posuzovaný duševní poruchou, která není jen přechodná? O jakou poruchu se jedná? Je tato porucha léčbou ovlivnitelná?
2. Ovlivňuje duševní porucha, kterou posuzovaný trpí, jeho schopnost rozpoznávací a ovládací, jeho myšlení? Jakým způsobem?
3. Hrozí posuzovanému v důsledku jeho zdravotního stavu závažná újma, pokud by nebyl žádným způsobem omezen ve svéprávnosti?
4. Ovlivňuje duševní porucha schopnost posuzovaného právně jednat, případně jakou měrou, a je posuzovaný schopen bez nebezpečí závažné újmy pro svou osobu jednat samostatně v následujících oblastech:
  - a) rozhodování v majetkové sféře (samostatné nakládání s finančními prostředky, nakládání s majetkem, jehož hodnota přesahuje určitou hodnotu +uved'te jakou hodnotu a v jakém časovém intervalu);
  - b) správa svého jmění;
  - c) uzavírání smluv (zejména kupní, darovací, nájemní, o půjčce, o úvěru apod.) a porozumění důsledkům jejich uzavření;
  - d) vstupování do pracovněprávních vztahů;
  - e) pořizování pro případ smrti a projevení přání;
  - f) přijímání nebo odmítání zdravotnických služeb a schopnost rozhodovat o vlastní léčbě, o zásahu do své tělesné integrity, včetně schopnosti vyhledat lékařskou pomoc či realizovat preventivní lékařskou péči;
  - g) jednání s úřady (především v souvislosti s realizací práv z důchodového a nemocenského pojištění, zajištění v hmotné nouzi a státní sociální podpory, v souvislosti s vydáním a držení občanského průkazu a cestovního dokladu, v souvislosti s ohlášením změny místa trvalého pobytu);
  - h) realizace práva na sociální služby a příspěvku na péči.
5. Je posuzovaný schopen pochopit účel a důsledky uzavření manželství?
6. Je posuzovaný schopen pochopit význam a důsledky institutu otcovství, jeho popření a určení a vykonávat rodičovskou odpovědnost?
7. Je posuzovaný schopen pochopit význam a důsledky institutu osvojení dítěte, včetně souhlasu s osvojením?
8. Je posuzovaný schopen rozpoznat potřebu uzavřít smlouvu o poskytování sociálních služeb?
9. Je posuzovaný schopen rozpoznat takové konkrétní právní jednání, v němž mu duševní porucha brání jednat, případně byl by v tomto směru schopen respektovat pokyny zástupce a nejednat samostatně bez zástupce?
10. Je posuzovaný schopen podávat návrhy na jmenování opatrovníka ad hoc pro každý jednotlivý případ právního jednání?
11. Je posuzovaný schopen plnohodnotné účasti na soudním řízení a výslechu? Může výslech posuzovanému způsobit újmu pro jeho zdravotní stav?

Otázky pro znalce, je-li posuzovaným starší osoba

1. Trpí posuzovaný duševní poruchou, která není jen přechodná? O jakou poruchu se jedná? Je tato porucha léčbou ovlivnitelná?
2. Ovlivňuje duševní porucha, kterou posuzovaný trpí, jeho schopnost rozpoznávací a ovládací, jeho myšlení? Jakým způsobem?
3. Hrozí posuzovanému v důsledku jeho zdravotního stavu závažná újma, pokud by nebyl žádným způsobem omezen ve svéprávnosti?
4. Ovlivňuje duševní porucha schopnost posuzovaného právně jednat, případně jakou měrou, a je posuzovaný schopen bez nebezpečí závažné újmy pro svou osobu jednat samostatně v následujících oblastech:
  - a) rozhodování v majetkové sféře (samostatné nakládání s finančními prostředky, nakládání s majetkem, jehož hodnota přesahuje určitou hodnotu + uveďte jakou hodnotu a v jakém časovém intervalu);
  - b) správa svého jmění;
  - c) uzavírání smluv (zejména kupní, darovací, nájemní, o půjčce, o úvěru apod.) a porozumění důsledkům jejich uzavření;
  - d) pořizování pro případ smrti a projevení přání;
  - e) přijímání nebo odmítání zdravotnických služeb a schopnost rozhodovat o vlastní léčbě, o zásahu do své tělesné integrity, včetně schopnosti vyhledat lékařskou pomoc či realizovat preventivní lékařskou péči;
  - f) jednání s úřady (především v souvislosti s realizací práv z důchodového a nemocenského pojištění, zajištění v hmotné nouzi a státní sociální podpory, v souvislosti s vydáním a držetím občanského průkazu a cestovního dokladu, v souvislosti s ohlášením změny místa trvalého pobytu);
  - g) realizace práva na sociální služby a příspěvku na péči.
5. Je posuzovaný schopen rozpoznat potřebu uzavřít smlouvu o poskytování sociálních služeb?
6. Je posuzovaný schopen rozpoznat takové konkrétní právní jednání, v němž mu duševní porucha brání jednat, případně byl by v tomto směru schopen respektovat pokyny zástupce a nejednat samostatně bez zástupce?
7. Je posuzovaný schopen podávat návrhy na jmenování opatrovníka ad hoc pro každý jednotlivý případ právního jednání?
8. Je posuzovaný schopen plnohodnotné účasti na soudním řízení a výslechu? Může výslech posuzovaného způsobit újmu pro jeho zdravotní stav?